

MIKKELIN PAIKANNIMET

Pro gradu

Miia Luoranen

Jyväskylän yliopisto

Kielten laitos

Suomen kieli

Syyskuu 2012

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Kielten laitos
Tekijä – Author Miia Luoranen	
Työn nimi – Title Mikkelin paikannimet	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Syyskuu 2012	Sivumäärä – Number of pages 83 s. + liitteet
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Pro gradu -tutkielmani aiheena ovat itäsuomalaisen noin 49 000 asukkaan Mikkelin kaupungin paikannimet. Käsittelen Mikkelin luontonimiä eli maasto- ja vesistönimiä. Tutkielmaani kuuluvat myös kaupunginosien nimet. Nimiä on yhteensä 286. Tutkielmani tarkoituksena on saada kokonaiskuva Mikkelin paikannimistön piirteistä ja tallentaa arvokasta sekä paikallistuntemusta vahvistavaa kulttuuriperintöä.</p> <p>Tutkielmani näkökulma on etymologinen. Tarkoitukseni on saada selville nimien merkitysisältö. Tavoite on haasteellinen, sillä monet vanhat paikannimet sisältävät vanhaa sanastoa tai kadonneita nimiä. Lisäksi nimet on saatettu antaa sellaisen kulttuurin piirissä, josta ei ole tarpeeksi tietoa, kuten metsästys, maanviljely tai kalastus.</p> <p>Toinen tavoitteeni on etymologian lisäksi selvittää, miten erilaiset paikat on nimetty. Mitkä ovat paikkojen nimeämisperusteet? Tutkimuksessani selviää, että sijainti (21 %) on yleisin nimeämisperuste. Seuraavaksi yleisintä on nimetä paikka henkilön mukaan (17 %). Jonkin paikalla sijaitsevan mukaan on nimetty 15 prosenttia nimistä. Paikan ominaisuus, käyttö ja omistus, eläinten oleskelu paikalla ja tarina ovat myös aineistoni nimien nimeämisperusteita. 12 prosenttia nimistä jää perusteiltaan epäselväksi.</p> <p>Pyrin selvittämään myös, miten vanha paikannimistö on säilynyt nykypäivän nimistössä. Mikkelin makrotoponyymit ovat säilyneet hyvin 1700-luvulta saakka. Tuon ajan kartoissa näkyvistä luontonimistä on säilynyt 60 %. <i>Naisvuori</i>, <i>Pankalampi</i> ja <i>Urpolanlampi</i> ovat edelleen osa nimistöä. Kadonneita nimiä on 30 %. Katoamisen syyt liittyvät tiiviisti kaupungin laajenemiseen ja rakentamiseen. Vaihtuneita nimiä on 10 %. Esimerkiksi <i>Paukkulanlammen</i> nimi on vaihtunut <i>Ratinlammeksi</i>.</p> <p>Jaottelen nimet karkeasti uusiin ja vanhoihin nimiin. Uusia nimiä ovat sellaiset, joiden synnyn perimätieto muistaa. Näitä on aineistossani 37. Uusia nimiä ovat esimerkiksi <i>Kunnanmäki</i>, <i>Lahvikallio</i> ja <i>Iitaniemi</i>. Loput nimistä ovat sellaisia, joiden syntyä perimätieto ei enää muista.</p>	
Asiasanat – Keywords nimistöntutkimus, paikannimet, luontonimet, etymologia, nimeämisperusteet, Mikkeli	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto, Fennicum	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
1.1 Tutkimustehtävä	1
1.2 Tutkimusalue	6
1.2.1 Sijainti ja pinnanmuodostus	6
1.2.2 Asutus	7
1.2.3 Murre.....	11
1.3 Tutkimusaineisto	13
1.3.1 Aineiston käsittely	13
2 MIKKELIN PAIKANNIMET	15
2.1 Kaupunginosien ja kylien nimet	15
2.2 Maastonimet	22
2.2.1 Mäet, harjut ja vuoret	22
2.2.2 Kalliot ja kivet.....	34
2.2.3 Kankaat, metsät ja lehdot	38
2.2.4 Suot	42
2.2.5 Niemet, rannat ja saaret.....	44
2.2.6 Maanlaskeumat	48
2.3 Vesistönimet	49
2.3.1 Lammet ja järvet	49
2.3.2 Joet	55
2.3.3 Luonnonojat ja laskuojat.....	57
2.3.4 Kosket	59
2.3.5 Lähteet.....	59
2.3.6 Lahdet, salmet ja selät.....	60
3 PAIKAN LAJIA ILMAISEVAT PERUSOSAT JA APPELLATIIVIT.....	63
4 NIMIEN RAKENNE JA RINNAKKAISNIMET	65
4.1 Yksiosaiset nimet ja yhdysnimet	65
4.2 Rinnakkaisnimet ja -muodot.....	65
5 NIMEÄMISPERUSTEET	67
5.1 Paikan sijainti ja henkilön-, suku- tai talonnimi	70
5.2 Paikan ominaisuus ja jokin paikalla sijaitseva	70

5.3 Paikan käyttö tai omistus ja eläinten oleskelu tai pyynti.....	70
5.4 Tapahtuma tai mytologinen nimi.....	71
5.5 Epäselvä nimeämisperuste.....	71
6 NIMIEN IKÄRAKENNE	72
6.1 Vanhat nimet.....	72
6.2 Uudet nimet	75
7 PÄÄTÄNTÖ	77
LÄHTEET	79
LIITE 1	84
LIITE 2.....	86
LIITE 3.....	88

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimustehtävä

Käsittelen pro gradu -tutkielmassani Mikkelin kaupungin nimistöä. Mikkeliissä kasvaneena kaupungin paikkojen nimet tuntuivat jo lapsuudessani kiinnostavilta ja salaperäisiltäkin. Mistä tulevat esimerkiksi nimet *Urpolanjoki* tai *Naistinki*? Paikannimet jaetaan kahteen pääryhmään eli luontonimiin ja kulttuurinimiin. Kaikki sellaiset paikat, jotka ovat osittain tai kokonaan ihmisen toimien tulosta, voidaan käsittää kulttuuripaikoiksi. Kulttuurinimet jaetaan edelleen asutusnimiin, viljelysnimiin ja artefaktien nimiin. Luontonimet taas koostuvat maastonimistä ja vesistönimistä. (Kiviniemi 1990: 46.)

Tutkin työssäni Mikkelin luontonimiä eli maasto- ja vesistönimiä. Käsittelen myös kaupunginosien nimiä. Olen rajannut aineistostani pois kulttuurinimet. Mikkelin paikannimiä ovat aiemmin tutkineet Panu Nieminen pro gradu -tutkielmassaan *Mikkelin kadunnimet* vuonna 1995 ja Martti Westerholm työssään *Mikkelin pitäjän asumustennimet* vuonna 1926. Mikkelin kaupungin luontonimistä ei ole aiemmin tehty tutkimusta.

Työssäni haluan selvittää, miten vanha paikannimistö on säilynyt noin 49 000 asukkaan Mikkelin kaupungin nykypäivän nimistössä. Millainen ja kuinka suuri vanhojen nimien kerrostuma on vuonna 1838 perustetun kaupungin nimistössä? Tutkielmani päänäkökulma on etymologinen. Tarkoitukseni on saada selville nimien alkuperäinen merkityssisältö. Tavoite on haasteellinen, sillä monet vanhat paikannimet sisältävät vanhaa sanastoa tai kadonneita nimiä. Lisäksi nimet on saatettu antaa sellaisen kulttuurin piirissä, josta ei ole tarpeeksi tietoa, kuten metsästyksen, maanviljelyn tai kalastuksen. (Ainiala, Saarelma ja Sjöblom 2008: 97.)

Paikannimistössä on erilaisia ajallisia kerrostumia. Yleissääntönä voidaan todeta, että paikannimistö on sitä monikerroksisempaa, mitä pitempään asutus on jatkunut katkeamattomana. Edellytys sille, että paikannimet ylipäänsä voivat säilyä, on tietysti se, että alue on jatkuvasti kuulunut jonkin tai joidenkin yhteisöjen elin- tai intressipiiriin. Maaseudun nimistössä nuorin eli parin viime vuosisadan aikana syntynyt kerrostuma on keskimäärin laajin, sillä maatalousvaltaisessa kulttuurissa on tarvittu runsaasti nimiä. Monessa mielessä kiintoisin on kuitenkin kaikkein vanhin, pyynti- ja erämaakulttuuriin tai vanhimpien talojen aikaan liittyvä kerrostuma, koska se edustaa aina seudun vanhinta kielellistä perinnettä ja myös vanhinta puhetta paikoista. Siihen kuuluu todennäköisesti etenkin vanhoihin kulkuteihin ja vanhimpiin asuinpaikkoihin liittyvää nimistöä. Nämä ovat keskeisiä vesistönimiä mutta myös sellaisia

paikannimiä, jotka ovat vanhastaan voineet liittyä erilaisiin teihin ja taipaleisiin. Luonnollisesti myös muunlaisten, omassa lajissaan huomattavimpien tai muuten merkittävien paikkojen, kuten mäkien, suurten soiden ja kulttipaikkojen, voidaan olettaa saaneen nimen hyvin varhain. Näiden paikkojen nimiä on myös oletettavasti käytetty taajaan ja suhteellisen laajalti; ne ovat paitsi vanhoja myös hyvin säilyneitä. (Kiviniemi 1977: 299, Kiviniemi 1990: 39.) Oletan tämän näkyvän myös omassa aineistossani. Otaksun, että makrotoponyymien nimet ovat aineistoni vanhimpia.

Nimien ikääminen on usein yksi tutkimuksen hankalimmista ongelmista. Monesti paikannimien kielellisessä muodossa ja niiden sisällössä on suhteellisen niukasti sellaisia piirteitä tai nimeämiskontekstiin viittaavia seikkoja, joiden perusteella nimien synty voitaisiin ajoittaa edes suhteellisen tarkasti. Varsinkin luonnonpaikoilla on usein sellaisia nimiä (esim. *Kivijärvi*, *Haukijärvi*, *Suojärvi*), jotka läpinäkyvyydestään huolimatta voisivat olla yhtä hyvin kaksitai viisisataa kuin kaksituhatta vuotta vanhoja. Vaikeimmin iättäviä ovat yleensä sellaiset luonnonpaikkojen nimet, joihin ei sisälly ikäkriteereiksi sopivia henkilönnimiä tai edes sellaisia leksikaalisia elementtejä, joiden perusteella nimen synnylle voitaisiin asettaa esim. aikaisin tai myöhäisin mahdollinen ajankohta. (Kiviniemi 1990: 37.) Suomessa varhaisimmat asiakirjat ja kartat ovat keskimäärin 1500-luvulta, joten kovin kauas menneisyyteen ei kirjallisten lähteiden avulla ole mahdollista päästä (Ainiala, Saarelma ja Sjöblom 2008: 114). Nimien ikärakennetta käyn läpi jaotteleamalla nimet karkeasti uusiin ja vanhoihin nimiin.

Etymologian lisäksi tarkoitukseni on selvittää, miten erilaiset paikat on nimetty. Mitkä ovat paikkojen nimeämisperusteet? Nimeämisessä olennaista on nimien erottelukyky: nimet annetaan, jotta samanlaiset tarkoitteet voidaan erottaa toisistaan. Tämän vuoksi jokin tarkoitteille yhteinen ominaisuus ei yleensä kelpaa nimeämisen perusteeksi. Se, mikä on kulttuurissa tai ympäristössä yleistä, on usein nimistössä harvinaista. Samassa yhteisössä ei myöskään voi esiintyä kahta samaa, yhtä laajalti tunnettua nimeä. Esimerkiksi jos seudun kaikki järvet ovat täynnä muikkuja, on varsin epätodennäköistä, että alueella olisi nimetty yksi *Muikkujärvi*. Toisaalta *Riihilahti* kelpaa lahden nimeksi, vaikka se ei olisikaan alueen ainoa lahti, jonka rannalla on riihi, jos alueen muut lahdet on nimetty jollain muulla tavalla. (Ainiala, Saarelma ja Sjöblom 2008: 38.)

Proprien tehtävänä on identifiointi. Paikannimet ovat siis kielellisiä merkkejä, jotka toimivat niille vakiintuneen denotaation varassa. (Kiviniemi 1975: 9.) Useimmat nimistöntutkijat ovat myös sitä mieltä, että yksilöidäkseen nimi ei välttämättä tarvitse semanttista sisältöä. Voimme käyttää leksikaalisesti hämärtyneitä nimiä *Saimaa*, *Suomi* tai *Päijänne* tuntematta ilmausten merkitystä; vain niiden tarkoitteen tunteminen on nimenkäyttäjälle olennaista.

Usein läpinäkyvienkin taajasti käytettyjen paikannimien merkitys on niiden käytön kannalta täysin toisarvoinen. Lähtökohtana on, että syntyessään kaikki paikannimet ovat olleet motivoituja ja leksikaalisesti läpinäkyviä ja ne on muodostettu kieleen kuuluvista ilmauksista. Nimellä on siis ainakin syntyessään ollut etymologinen merkitys eli yksilöivä merkitys, joka usein myöhemmin nimeä käytettäessä muuttuu tarpeettomaksi. (Mallat 2007: 32, Kiviniemi 1991: 116.) Sjöblom taas katsoo *proprien* olevan kiinteä osa merkitystä tuottavaa kieltä ja kuuluvan siihen muiden ilmausten kanssa tasavertaisina symbolisina yksikköinä. Yritysnimiä tutkiessaan Sjöblom on huomannut, että osalle *propreista* nimeen liittyvät mielikuvat ovat vähintään yhtä tärkeitä kuin sen yksilöivä funktio. Onomastiikassa vallalla ollut minimalistinen merkityskäsitys vain on estänyt nimien tutkimisen niiden omasta olemuksesta lähtien. Sjöblomin mukaan nimillä on muitakin funktioita kuin yksilöinti. Niillä voidaan esimerkiksi opastaa, pilkata, houkutella ostamaan tai viihdyttää. Näiden tehtävien kannalta on merkityksellistä, millaisista leksikaalisista elementeistä nimi on muodostettu ja millaisia assosiaatioita se nimenkäyttäjässä herättää. Myös mytologisilla nimillä on muita funktioita yksilöinnin lisäksi: niillä voidaan esimerkiksi vahvistaa ja havainnollistaa yhteisön normeja, esittää määräyksiä, varoituksia, kieltoja, säilyttää tarina ja tehdä se uskottavammaksi kytkemällä se määräpaikkaa jne. Nimi siis sisältää ja välittää sosiaalisesti merkityksellistä tietoa, jonka avulla perustellaan jonkin vakiintuneen käyttäytymistavan ja asiointilan alkuperää ja tehtävää yhteisössä. (Mallat 2007: 32, 33, 35.)

Nimien taustojen selvittäminen on haastavaa. Kun nimenantajyhteisöt varmasti ovat aina olleet suhteellisen pieniä ja kiinteitä (esimerkiksi ppyntiyhteisöjä, saman talon tai kylän väkeä jne.), niiden maailmankuvaan ja kieleen on saattanut liittyä sellaisia piirteitä, joita on vaikeaa tai jopa mahdotonta jäljittää. Esimerkiksi jotkin R. E. Nirvin tutkimukset osoittavat selvästi, että paikannimistöön kätkeytyy paljon sellaista ppyntikulttuuriin liittyvää sanastoa, joka jo muuten on kielestä hävinnyt. Vastaavanlaista lienee paljon enemmän myös muunlaisessa sanastossa. Siksi varsinkin hyvin vanhoja paikannimiä on tulkittu ja tullaan vastakin tulkitsemaan väärin. (Kiviniemi 1990: 38, 39.)

Miten nimistöä on aiemmin tutkittu? Nimistöntutkimus on ollut valtaosaltaan paikannimistön ja henkilönnimistön tutkimusta. Onomastiikan päähuomio on Suomessa kohdistunut paikannimistön tutkimukseen ainakin osaksi siksi, että paikannimistön osalta on jo varhain ollut saatavissa henkilönnimistöön verrattuna laajoja ja kattavia tutkimusaineistoja. Nimien alkuperää selittävä eli etymologinen tutkimus on perinteisintä nimistöntutkimusta. Nimien etymologiaa on myös Suomessa selvitetty melko runsaasti. Nimistön alkuperän ja taustan tutkimus on keskeinen osa myös nimien semantiikan ja kieliopin tuntemusta, sillä nimien kie-

lioppia ei voi selvittää tuntematta nimien sisältöä. (Ainiala, Saarelma ja Sjöblom 2008: 60, 61.)

Ensimmäinen laaja suomalainen paikannimitutkimus oli etymologinen. Tämä tutkimus oli Viljo Nissilän väitöskirja *Vuoksen paikannimistö I* vuodelta 1939. Useimmat laajat paikannimitutkimukset ovat paitsi etymologisia töitä myös aluemonografioita. Niissä on käsitelty joko alueen koko paikannimistöä tai alueen tietynlajisten paikkojen nimiä. Tutkimuksissa on lähdetty yksittäisten nimien etymologisen alkuperän selvittämisestä, ja etymologisen tutkimuksen tulokset on systemoitu nimeämisperusteluokittelun avulla. On siis pyritty selvittämään, millaisin eri nimeämisperustein paikkoja on yksilöity. (Ainiala, Saarelma ja Sjöblom 2008: 62, 63.) Nykyinen kaupunkinimistöntutkimus on suurelta osin sosio-onomastista tutkimusta, jossa huomio on siirtynyt nimenantajan näkökulmasta nimenkäyttäjään. Tutkimuksen mielenkiinnon kohteita ovat muun muassa nimitaito, nimien käyttöön liittyvät asenteet ja nimien variaatio. (Ainiala ja Pitkänen 2002: 236, 237; Ainiala 2003: 208.)

Kaupunkien ja erityisesti näiden keskustojen virallista paikannimistöä on selvitetty vain vähän. Epävirallisen nimistön tutkimus on saanut viime vuosina jalansijaa, kun taas esimerkiksi etymologinen nimistöntutkimus on jäänyt vähemmälle. Paikannimien keräys on lisäksi keskittynyt lähinnä kyliin ja taajamiin. Sen sijaan kaupunkien keskustojen luontonimiä ei ole kerätty, vaikka niissä asutus on yleensä vanhinta. Nimiarkiston kokoelmat kuvastavat 1900-luvun alkupuoliskolla Suomen maaseudulla käytössä ollutta paikannimistöä. Muiden kuin maaseutualueiden nimistöä on Nimiarkiston kokoelmissa hajanaisemmin. (Ainiala, Saarelma ja Sjöblom 2008: 47.) Tämä on luonnollista, koska valtaosa Suomesta oli vielä maaseutua, kun paikannimien keruu alkoi 1800-luvun lopulla. Suomi säilyi maaseutuvaltaisena vielä 1960-luvulla asti, jolloin kaupungistuminen alkoi. (Ainiala 1997: 11; Ainiala 2001: 27, 28.) Näiden nimien selvittäminen on haastavaa, sillä karttoihin on usein merkitty esimerkiksi vain ”metsä”, joka on hakattu ja alue kaavoitettu sekä rakennettu. Osa vanhoista nimistä on säilynyt kaavanimissä, esimerkiksi teiden nimissä. Esimerkiksi Helsingin Vuosaaren kadunnimissä esiintyy luonnonpaikkojen nimiä (*Haapasaarentie, Iiluodontie, Ison Villasaaren tie, Kivisaarentie, Käärmeniementie, Lokkisaarentie, Mustalahdentie*). Vain vähän tunnettuja, pienen piirin käytössä olleita nimiä ei yleensä kadunnimistössä suosita. (Ainiala, Saarelma ja Sjöblom 2008: 132, 133.) Samoin Mikkeliässä on sellaisia kadunnimiä kuin *Linnamäenkatu, Kiskinmäenkatu* ja *Akkavuorenkatu*, joissa nimen määriteosana on luontopaikan nimi.

Marjukka Laapotti on tutkimuksessaan *Lahden paikannimistö* (1994) selvittänyt Lahden kaupungin nimistöä kokonaisuutena. Tutkimuskohteena ovat kaikki nimet, joten Laapotti käsittelee sekä artefaktien että luontonimien syntyhistoriaa ja alkuperää.

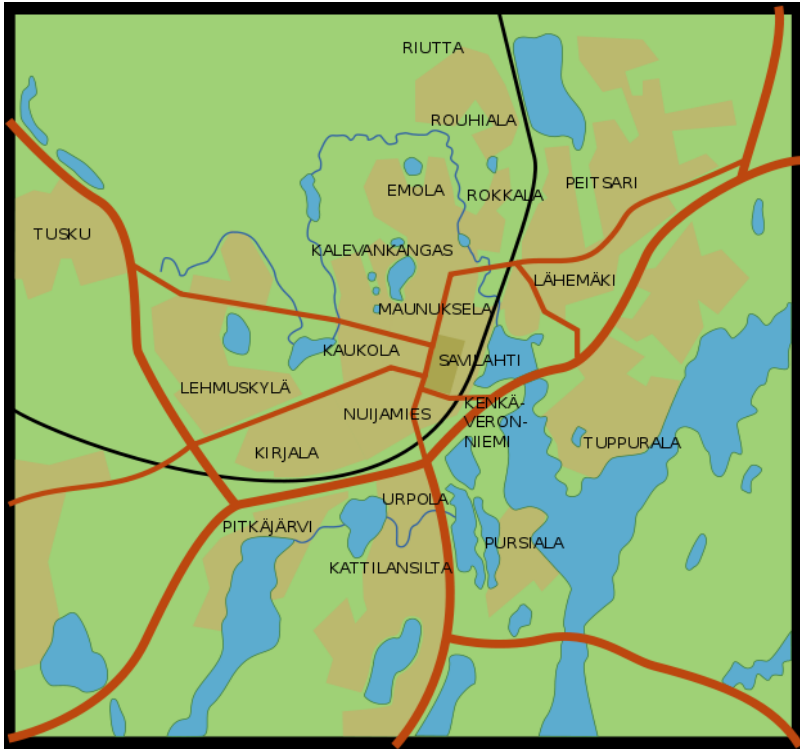
Paikannimien säilymistä, muuttumista, vaihtumista ja katoamista on aiemmin tutkinut muiden muassa Terhi Ainiala väitöskirjassaan *Muuttuva paikannimistö* (1997). Sittemmin aiheesta on tehty myös useita pro gradu -tutkielmia. Paikannimistön muuttumista on selvitetty eriaikaisten aineistojen turvin. Näissä tutkimuksissa on käynyt ilmi, että melko lyhyessäkin ajassa, muutamassa vuosikymmenessä, huomattava osa paikannimistä saattaa kadota. 1960–1970-luvuilla maaseudulla käytössä olleiden paikannimien säilymistä on tutkittu laajemmin, kaikkiaan yhdeksässä eri puolella Suomea sijaitsevassa kylässä. Katoamaan alttiita ovat pienten käyttäjäpiirien nimet, mikrotoponyymit, joista varsinkin käyttötavaltaan muuttuneiden paikkojen nimet ovat usein jääneet käytöstä. Sen sijaan keskeisten paikkojen nimet, makrotoponyymit, katoavat vain harvoin. Ainakaan tällaisten huomattavimpien paikkojen yksilöintitarve ei yleensä häviä, vaikka esimerkiksi seudun asutus huomattavastikin harvenisi. (Ainiala, Saarela ja Sjöblom 2008: 123, 124.) Paikannimien katoamisen on aiheuttanut yleensä elintapojen ja elinympäristön muuttuminen. Maaseudun paikannimistöjen kokonaismäärät ovat vähentyneet eikä paikoista puhumiseen enää tarvita niin paljon nimiä kuin aiemmin. Tutkimuksissa luontonimet ovat säilyneet paremmin kuin artefaktien nimet: vesistönimistä on kadonnut keskimäärin vajaa neljännes ja maastonimistä kolmannes. Eri-ikäisistä viljelysnimistä sen sijaan on kadonnut noin 50–90 prosenttia. (Ainiala, Saarela ja Sjöblom 2008: 124.)

Omassa tutkimuksessani paikannimien muuttuminen, säilyminen ja vaihtuminen tulevat esiin vain esimerkinomaisesti. Käyn tätä läpi kussakin nimiartikkelissa nimestä saatujen tietojen perusteella. Tarkemmin katson vain 1700-luvun kartoista peräisin olevien nimiä ja niiden säilymistä. Otaksun, että omassa aineistossani nimen säilymiseen on vaikuttanut paikan laji. Mikkelin keskusta ja sitä ympäröivät kaupunginosat ja kylät eivät ole sellaisia paikkoja, joissa väkimäärä vähentyisi niin kuin monissa maaseudun kylissä. Päinvastoin asukasluku on kasvanut koko ajan. Tämä tarkoittaa, että nimien tarkoitteet voivat kadota: metsät, haat ja suot joutuvat väistymään asumusten ja teiden tieltä. Tämä näkyy selvästi, kun katsotaan vanhoja 1700-luvun karttoja ja isonjaon asiakirjoja. Esimerkiksi laajat kangasalueet ovat nyt tiuhaan rakennettuja ja asutettuja.

Tutkimukseni tarkoitus pähkinänkuoressa on siis luoda kuvaava, kattava ja kokonaisvaltainen katsaus Mikkelin paikannimiin. Haluan saada kuvan siitä, mitä ja millaisia nimiä aineisto sisältää, minkä tyyppisiä nimet ovat ja kuinka paljon vanhoja paikannimiä on säilynyt nykypäivään saakka. Nimistön tarkka luokittelu ei ole näkökulmani kannalta olennaista, vaan esimerkiksi nimeämisperusteiden arvioinnin on tarkoitus olla suuntaa-antava.

Tutkimusalueenani on Mikkelin keskustan alue, johon kaupunki perustettiin 1800-luvulla. Lisäksi alueenani ovat Mikkelin kaupunginosat ja osa kylistä. Nämä alueet muodos-

tavat tutkimuksessani yhtenäisen alueen. Varsinainen kaupunkialue käsittää seuraavat kaupunginosat: *Emola, Kalevankangas, Kaukola, Kenkäveronniemi, Kirjala, Laajalampi, Lehmuskylä, Lähemäki, Maunuksela, Nuijamies, Tuppurala, Peitsari, Pitkäjärvi, Pursiala, Riutta, Rokkala, Savilahti, Siekkilä, Tusku ja Urpola* (katso kuva 1).

Kuva 1. Mikkelin kaupunginosat (Selin 2007).

1.2 Tutkimusalue

1.2.1 Sijainti ja pinnanmuodostus

Mikkelin kaupunki on Itä-Suomen läänin pääkaupunki, ja se sijaitsee Etelä-Savossa Saimaan äärellä. Kaupunki sijaitsee Vuoksen vesistön ja Kymijoen vesistön välisellä vedenjakajalla. Sen itäosien järvet kuuluvat Vuoksen vesistöön. Lännessä kaupunki tavoittaa Kymijoen vesistön Mäntyharjun-reittiin kuuluvan Puulaveden. Pohjoispuolella kaupunki ulottuu Kyyvedelle, joka laskee Puulaveteen. (Mikkeli 2010.)

Mikkeli on Etelä-Savon maakunnan suurin kunta. Sen pinta-ala on 21 217 km², josta veden peittämiä alueita on 411 km² eli 19,3 %. Alueelle leimallisia luontoelementtejä ovat

metsäinen, kumpuileva maasto sekä ranta- ja vesialueet. (Lehtonen 2009.) Mikkelin naapurikunnat ovat Hirvensalmi, Juva, Kangasniemi, Pieksämäki, Puumala ja Ristiina.

Mannerjään on laskettu vetäytyneen Savon alueelta noin vuosien 8400–7600 aikana eaa. Tällöin tuli näkyviin Mikkelin seuduille tyypillinen maiseman juovikkuus, joka oli syntynyt vuoriperän ammoon poimuttuessa ja rakoillessa sekä irtainten maalajien kasaantuessa maajään kulkusuunnan mukaisiksi mäiksi ja selännteiksi. Harjanteiden välisiin notkoihin muodostui luode-kaakkosuuntaisesti pitkänomaisia järviä ja soita. Näin syntyi myös pitäjän poikki kulkeva Mikkelin harju. Mikkelin pitäjän alueella harju seuraa etelässä kaupunkiin johtavaa Saimaan lahtea, jonka reunasta se vain muutamassa paikassa erkanee. Harju on yleensä melko kapea, mutta kaupungin lähellä sen muoto muuttuu. Hiekka ja muu rakennusmateriaali on lisääntynyt ja harjun selkä laajennut kangasalueiksi: Hanhikankaaksi, Kalevankankaaksi ja Linnamäeksi vanhan kasarmin lähellä. Samanlaista hiekkakangasta on syntynyt myös Tuuskalan seudulle. Mikkelin kaupunkikeskusta on syntynyt reilut 30 km pitkän harjujakson keskiosaan. (Wirilander 1982: 15.)

Mannerjään vetäytyessä maa alkoi nousta ja Etelä-Savoon muodostui nykyistä Saimaata huomattavasti laajempi muinais-Saimaa. Korkeimmillaan vedenpinta oli heti jäätikön sulamisen jälkeen, noin 30 metriä nykyistä Saimaan pintaa korkeammalla. Vuoden 6500 eaa. tienoilta muinais-Saimaa laski silloiseen muinais-Päijänteeseen, joka ulottui pohjoisessa aina Iisalmeen saakka. Maankohoamisen myötä Päijänne kääntyi virtaamaan Kymijoen kautta Suomenlahteen. Samaan aikaan Saimaan yhteys Päijänteeseen katkesi. Saimaasta muodostui laskujoeton sisäjärvi, ja sen pinta-ala alkoi kohota, kunnes se mursi laskujoen Kymijokeen 4000–3100 eaa. Saimaan nykyinen laskujoki syntyi 3000–3100 eaa., jolloin vedenpinta laski pari metriä. (Wirilander 1982: 17.) Kaikkiaan Saimaan pinta on laskenut Mikkelin seudulla Vuoksen synnyin jälkeen 4–4,5 m (Lehtonen 2009).

Kirkonkylän luoteispuoli oli asumatonta kangasmaastoa. Täällä olivat Halkikangas, Suur- ja Pien Kuolimonkangas, Hanhikangas, Kulonharju sekä nykyisen maaseurakunnan hautausmaan kohdalla ollut Somermäki. (Wirilander 1982: 221.)

1.2.2 Asutus

Vanhimmat ihmisen jälkeensä jättämät merkit Mikkelin pitäjän alueelta ovat peräisin niin sanotulta nuoremmalta kivikaudelta eli litorinakauden loppupuolelle ajoittuvalta arkeologis-

ta jaksolta. Suurin osa löydöistä on peräisin sen kampakeraamiselta kaudelta, noin vuosilta 4200–2600 eaa. Irtolöytöjen eli yksittäisten esineiden lisäksi Mikkelin pitäjässä on säilynyt jäännöksiä muinaisista asuinpaikoista. (Wirilander 1982: 20.) Savoon Mikkelin seudulle syntyi viimeistään vuoden 800 tienoilla pieniä asutussaarekkeitä, jotka vuosisatojen kuluessa laajenivat ja tihenivät nuoremman rautakauden (n. 800–1300 jaa.) loppuun mennessä ajan oloihin nähden huomattaviksi asutuskeskuksiksi (Wirilander 1982: 30).

Miltei kaikki rautakauden asutusmuistot on Mikkelin pitäjässä tavattu Saimaan lahtien, etelästä tänne johtavan Surnunlahden ja sen itäisen jatkeen tuntumasta (Wirilander 1982: 37). Ensimmäiset asuttajat ovat saattaneet tulla sekä lännestä että kaakosta. Yleensä tulokkaiden on katsottu tulleen Hämeen asutuskeskuksista. Kyyhkylän, Moision ja Tuukkalan vanhimpia löytöjä on pidetty muistoina hämäläisten eränkävijöiden perustamista pienistä asutussaarekkeitä. Toisaalta ensimmäiset asuttajat ovat voineet tulla myös kaakosta päin, sillä haudoista tavatut vanhimmat esineet voivat yhtä hyvin olla karjalaista alkuperää. Hämäläisasutuksen muistoina pidetyt löydöt loppuvat 1100–1200-lukujen vaihteessa, ja tätä nuorempi esineistö on jo puhtaasti karjalaista. Vanhimman asutuksen syrjäytyminen on ilmeisesti seurausta häviytysodasta, joka näyttää vallinneen idän ja lännen välillä 1100–1200-luvuilla. (Wirilanderin 1982: 38.)

Karjalan asukkaita houkutteli pitkille erämaaretkille luoteeseen uusien kaskimaiden ja pyyntipaikkojen tarve. Edullisen kulkureitin päätepisteessä Mikkelin tienoolla oli tarjolla näitä molempia. Esimerkiksi Saimaan lahdenpohjukkaan pohjoisesta laskeva pieni joki, jolla nykyään on peräti seitsemän nimeä (*Siekkilän-, Panka-, Hanhi-, Rouhialan-, Tenholan-, Rokkalan- ja Saksalanjoki*), oli tuolloin vuolas ja runsaskalainen virta. Tästä kerrottiin vielä 1556 keväisin nousevan runsaasti lahnaa, säynävää ja muuta pientä kalaa. (Wirilanderin 1982: 38, 39.)

Mikkelin parisataavuotinen karjalaiskausi päättyi vuonna 1323 solmittuun Pähkinäsaa-ren rauhaan. Rauhansopimus merkitsi alueen siirtymistä läntisen kirkkokunnan ja Ruotsin valtakunnan alueeseen. Karjalan jaossa Ruotsiin liitettiin kolme Karjalan läntisintä kihlakuntaa, muun muassa Savilahti, joka on myöhemmän Mikkelin pitäjän edeltäjä. Tällöin Savilahti esiintyi ensimmäisen kerran kirjallisissa lähteissä. (Julkunen ja Jääskeläinen 1988: 5.)

1300-luvun alussa läntisessä Suomessa peltoviljely oli jo syrjäyttämässä kaskiviljelyä, mutta Savossa oltiin siirtymässä turkismetsästyksestä kaskenpolttoon (Wirilander 1982: 55, 56). Turkismetsästyksen ohella alueen vientituotteita olivat olleet myös muu riista ja metsätuotteet, mutta riistan vähetessä ja väestön lisääntyessä maanviljelys ja karjanhoito kävivät yhä tärkeämmiksi. Peltoviljelyyn senaikaisin menetelmin sopivia maita oli Savossa ja Karja-

lassa vähän mutta sopivia kaskimaita runsaasti. Koska kruunu ei myöskään rajoittanut näiden alueiden käyttöönottoa, kaskenpoltosta tuli Itä-Suomessa yleinen elinkeino. (Mikkelin lääni 150 vuotta 1981.)

Saamelaisasutuksesta Savossa todetaan, että nykyään saamelaisia asuu vain pohjoisimmassa Suomessa, mutta asiakirjatietojen mukaan heitä on aiemmin asunut huomattavasti etelämpänäkin, Savon maakunnassa vielä 1600-luvulla. Koska saamelaisasutus on jatkunut niin pitkään, voi olettaa, että sen jälkeensä jättämiä paikannimiä olisi Sisä-Suomessa. On pystytty osoittamaan, että saamelaisperäistä paikannimistöä on lähes kaikilla alueilla Sisä-Suomessa, eniten kuitenkin Savossa ja Kainuussa. Näistä ovat esimerkkejä järvennimet *Kiesimä* < saam. *keässim* 'verkon veto', *Maaninka* < saam. *maahnij* 'iso siika' ja *Sonkari* sekä *Sonkajärvi* < saam. *sonke* 'soppi, nurkka' tai *suonger* 'kalan- tai verkonkuivausteline'. (Ainiala, Saarelna ja Sjöblom 2008: 129.)

Mikkelin kaupunki mainitaan hallinnollisena alueena ensimmäisen kerran vuosien 1642 ja 1645 käräjäpöytäkirjoissa. *Mikkeli* esiintyy asiakirjoissa jo 1600-luvun alkupuolella, mutta tällöin ainoastaan seurakunnan nimenä. Mikkelin hallintopitäjän alue vakiinnutettiin vasta 1664. Silloinen pitäjä käsitti myöhemmän Mikkelin maalaiskunnan kanta-alueen sekä Hirvensalmen ja osan nykyistä Anttolaa. Kirkonkylä oli alueen hallinnollinen, kirkollinen ja taloudellinen keskus sekä eräs pitäjän vanhimpia asutustaajamia. 1800-luvun alussa siellä oli yhteensä 27 kantataloa. (Julkunen ja Jääskeläinen 1988: 5.)

Mikkelin kaupunki perustettiin 7.3.1838 keisari Nikolai I:n julistuksella osasta Mikkelin kirkonkylää. Ensiksikin Etelä-Savon alueelle tarvittiin sopiva kauppapaikka talouselämää virkistämään ja väestön asemaa parantamaan, toiseksi lääninhallinnolle oli saatava keskeisellä seudulla sijaitseva uusi virkapaikka. (Wirilander 1982: 222.) Alueelle oli aluksi suunnitelmassa perustaa kauppala, mutta ministerivaltiosihteeri R. H. Rehbinder ehdotti sen sijaan Savon jälkeen jääneiden olojen kohentamiseksi kaupungin perustamista, sillä Mikkelistä oli hyvät kulkuyhteydet muualle. Tulevan kaupungin paikaksi hän ehdotti Mikkelin kirkonkylää. Majuri Severin Schlüterin omistaman Maunukselan tilan mailta löytyi tarpeeksi suuri ja tasainen alue. Vuonna 1832 kruunu lunasti Schlüteriltä tilan eteläisen puoliskon tulevaa hallintokeskusta varten. Rehbinderin esityksen myötä kruunu osti vuonna 1836 Maunukselan tilan toisenkin puoliskon ja kestikievarinpitäjä August Wikbergiltä Olkkolan tilan. Näiden tilojen maille perustettu kaupunki sai alueekseen 6,5 km²:n suuruisen lahjoitusmaan, joka pysyi vähäisiä lisiä lukuun ottamatta alkuperäisen kokoisena liki sata vuotta. (Julkunen ja Jääskeläinen 1988: 6, 7.) Tilojen rakennusten lisäksi kaupunkialueella oli 12 torppaa ja 63 asukasta (Hari 1960: 5). Kaupungin vähäiset maa-alueet ja asemakaavoitetun alueen sekä kaupungin keskuk-

sen sijoittuminen lähelle kaupunkimaan laitaa vaikuttivat säännöstelemättömien esitaajamien kasvuun. Nämä esitaajamat syntyivät hallinnollisten rajojen taakse 1800-luvun lopulla maalaiskunnan puolelle Saksalaan ja Tuppuralaan perustettujen höyrysahojen vaikutuksesta. 1920-luvun loppupuolella esitaajamat olivat jo 4 000 asukkaan ahtaasti rakennettu yhteisö. (Julkunen ja Jääskeläinen 1988: 7, 8, 26.)

Kaupunki on laajentunut perustamisensa jälkeen runsaasti (kuva 2). Vuoden 1931 alusta kaupungin kokonaispinta-ala kasvoi 28,8 km²:iin. 1940-luvun lopulla ja 1950-luvun alussa kaupungin aluetta laajennettiin hankkimalla alueita maalaiskunnan Vuolingon, Moision, Visulahden ja Väärälän kylistä. Vuonna 1955 kaupungin kokonaispinta-ala oli kasvanut 36,5 km²:iin. Kaupungin kehityksen kannalta tämä maa-ala osoittautui kuitenkin edelleen ahtaaksi. Tarpeellinen lisäys kaupungin maa-alueisiin saatiin vasta vuonna 1985 voimaan astuneen osaliitoksen myötä. Tällöin Mikkelin maalaiskunnasta lohkaistiin kaupunkiin maa-alueita kaikkiaan 56 km²:n verran. Liitoksen myötä kaupungin kokonaispinta-ala kasvoi 99 km²:iin. (Julkunen ja Jääskeläinen 1988: 7, 8.) Kuntaliitoksessa vuonna 2001 Mikkeliin liittyivät Mikkelin maalaiskunta ja Anttola. Vuonna 2007 Mikkeliin liitettiin Haukivuori. Nykyään Mikkeli on pinta-alaltaan suuri, yli 2 100 km². (Mikkeli 2010.) Vuonna 2009 Mikkeliä oli asukkaita melkein 49 000 (Väestörekisterikeskus 2010).

Kuva 2. Mikkelin hallinnollinen alue ja alueliitokset vuonna 1838–1985 (Julkunen ja Jääskeläinen 1988: 7).

1.2.3 Murre

Käsittelen tässä luvussa Mikkelin murretta. Olen ottanut mukaan pääasiassa sellaisia piirteitä, jotka näkyvät myös aineistoni paikannimien murreasuissa nimiartikkeleissa. Sydänsavolaiset murteet jakautuvat kahteen ryhmään: Pohjois-Savon ja Etelä-Savon murteisiin (Kettunen 1930: 104). Etelä-Savon murrealueeseen kuuluu yksitoista pitäjää, joista yksi tosin vain osittain. Nämä ovat Kangasniemi, Hirvensalmi, Mikkeli, Ristiina, Juva, Anttola, Puumala, Mäntyharju, Suomenniemi, Sulkava ja Pertunmaan itäpuolisko (Mielikäinen 1981: 13; Mielikäinen 1999: 25.) Etelä-Savon murrealueen naapurimurteita ovat Päijät-Hämeen, Keski-Suomen ja Pohjois-Savon murteet, Savonlinnan seudun siirtymämurteet, kaakkoismurteet, Lemminkäisen seudun siirtymämurteet sekä kaakkoishämäläiset eli Iitin ryhmän ja Hollolan ryhmän murteet (Mielikäinen 1981: 14).

Etelä-Savo kuuluu itämurteiden ryhmään. Tärkeimpiin itä- ja länsimurteiden eroihin kuuluu *t:n* astevaihtelu eli kirjakielen *d:n* edustus. Itämurteissa *d:n* vastine on kadonnut tai sen tilalla on *j* tai *v*, parissa tapauksessa *h*. Tällä kannalla on myös Etelä-Savon murre: *piän* tai *pijän*, *soassa* tai *sovassa*, *suaha* = saada, *jiähään* = jäädään. Myös *ht*-yhtymässä *d:n* vastine on kadonnut: *lähen*, *kahestaa*. (Mielikäinen 1999: 28, 29.)

lk, *rk* -yhtymän astevaihtelu *e:n* ja *i:n* edellä on itäistä tyyppiä *kulettii* = kuljettiin, *olilla* = oljilla, *säret* = särjet. Sananloppuinen *i* on usein kadonnut kuten muissakin itämurteissa: *läks*, *viis*, *sorm*, *kävel*, *ämpär*, *paremp*. Diftongista tai sanan lopusta kadonnut *i* on jättänyt edelliseen tai seuraavaan konsonanttiin *i:mäisen* ääntämyksen eli liudennuksen: *suś*, *uń*, *par*, *ol*, *punańe*, *sinä annot*, *antaś*. Liudennus kuuluu myös säilyneen *i:n* tai *j:n* vieressä: *kässii*, *kans*, *tul'in*, *pal'jo*. Itämurteissa pitkä *ee*, *oo* ja *öö* ovat diftongiutuneet *ie:ksi*, *uo:ksi* ja *yö:ksi* sellaisissa sanatyypeissä kuin *tievati*, *korttier*, *justiersaha*, *pehtuor*, *Liena*, *Juosep*. Myös pitkä *aa* ja *ää* ovat diftongiutuneet ensi tavussa *ua:ksi* ja *iä:ksi*: *mua*, *piä*. Ensi tavua kauempana on diftongiutumisen on johtanut edelleen *oo:hon* ja *ee:hen* samoin kuin pohjoissavolaisissa murteissa: *suoloo*, *pit antoo*, *leippee*, *hypppee*. (Mielikäinen 1999: 29–31.)

ts-yhtymän yhtenä vastineena on lähes koko murrealueella *ht*: *mehtä*, *kuhtua*, *veihti*. Mikkelin (samoin kuin Ristiinan ja Anttolan) murteissa se on vain yksi rinnakkaisasu. *ht* on yleissavolaisessa astevaihtelussa *mehtä* : *metän*, mutta mitä idemmäs mennään, sitä enemmän

käytetään *h*:llista *mehän*-asua. Kauempana sanassa *ts*-yhtymän vastineena esiintyvä *ht* on vaihtelematon: *keriht* : *ei kerihtä* tai *kerihte*, *karihta* : *karihtat*. Prolatiivi on kuitenkin tyyppiä *ylite*, *sivut'e*. (Mielikäinen 1999: 31.)

l-alkuisiin konsonanttiyhtymiin kuuluu ääntämistä helpottava švaavokaali: *kolome*, *talavi*, *kelekka*. Se poikkeaa yhdessä suhteessa muiden savolaismurteiden švaasta: vaikka vokaali on yleensä sama kuin ensi tavussa, *i*:tä, *u*:ta ja *y*:tä vastaavat *e*, *o* ja *ö* (*kylömä ilema ulokona*). (Mielikäinen 1999: 32.)

Eteläsavolainen murre kuulostaa erilaiselta kuin pohjoissavolainen. Suurin syy tähän on niissä kielenpiirteissä, jotka se on saanut eteläiseltä tai kaakkoiselta suunnalta. Useat piirteet antavat puheelle ”karjalaisemman” vivahteen. Toisaalta monet kaakkoiset piirteet ovat mukautuneet savolaiseen murrejärjestelmään niin, ettei niitä aina suoraan tunnista savolaisille ja karjalaisille yhteisiksi. Onkin huomattava, ettei kyse ole mistään nuoresta – viime sotien jälkeisestä – siirtokarjalaisesta vaikutuksesta, vaan ajallisesti kauemmas ulottuvista yhteyksistä. (Mielikäinen 1999: 34.)

Koko Etelä-Savon alueella tavataan seuraavia kaakkoismurteisia piirteitä, joista useimpia on käytetty aikanaan Kannaksella saakka: Geminaattanasaalit *mm*, *nn*, *ng* ja geminaattalikvidat *ll*, *rr* ovat usein lyhentyneet yksinäiskonsonanteiksi: *paremat*, *kiännettii*, *pellola*, *kiertää*. Sanansisäinen *n*, *j* ja *v* geminoituvat pitkän vokaaliaineksen edellä usein muulloinkin kuin yleisgeminaattiosääntöjen (*venneet*) mukaan. Tällöin on kyse yleensä johonkin päätteeseen tai muuhun liitteeseen kuuluvasta äänneestä: *yksinnää* = yksinään, *antanneet*, *taskujjaa* = taskujaan, *taukovvaa* = taukoaa. Sananloppuinen *n* katoaa helpommin kuin muissa savolaismurteissa. Aivan kuten kaakkoismurteissa *-n*:ttömiä ovat yleensä sellaiset muodot, joissa *-n* seuraa pitkää vokaalia, kuten *kouluu*, *vieraisii* (illatiivi); *lähetää*, *lähettii* (passiivi); *lapsillee* (omistusliite); *olkoo* (imperatiivin kolmas persoona). Myös lyhyen vokaalin jäljestä *-n* katoaa helpommin kuin muissa savolaismurteissa: *iha semmone ihmine*. (Mielikäinen 1999: 34.)

Kannakselta Mikkelin seudulle ulottuvalla alueella on loppuheitto laajempaa kuin muissa itämurteissa. Loppu-*i* voi nimittäin kadota myös geminaattakonsonantin jäljestä: *ot* = otti, *opet*, *keris* = keritsi, *es* = etsi, *pap*, *ripkoulu*. Etelä-Savoon on levinnyt myös *u*:n ja *y*:n loppuheitto: *pys* = pyssy, *uam* = aamu, *hups*, *ei annet* = ei annettu. Tämä loppuheitto on väistymässä, ja tavallista paremmin se näyttää säilyneen yhdyssanoissa: *joulkirkko*, *Mäntharju*, *syksmarkkinat*, *koulover*. (Mielikäinen 1999: 35.)

1.3 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistoni olen kerännyt Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen Nimiarkiston Mikkelin pitäjänkokoelmasta. Olen koonnut Mikkelin pitäjänkokoelmasta nimilippujen tietoja kutakin nimiartikkelia varten. Tutkimusalueeltani nimiä ovat keränneet Heikki Kähäri vuonna 1963, Elvi Savio 1963, Kirsti Vesakoski 1972, Ritva Summanen 1978 ja Outi Blomqvist 1991. Kähärin kokoelmasta sain 117 nimeä, Savion kaksi, Vesakosken kolme, Summasen yhden ja Blomqvistin 23. Itse keräsin paikkakuntalaisilta nimiä 41. Tämän lisäksi olen etsinyt nimiä erilaisista kartta- ja asiakirjalähteistä, esimerkiksi Maanmittauslaitoksen Kansalaisen karttapaikasta ja Paikannimirekisteristä.

Vanhoja Mikkelin kaupungin karttanimiä olen saanut Maanmittaushallituksen maanmittausarkistosta isonjaon karttatoimituksista ja Mikkelin maakunta-arkiston kokoelmista. Nimilähteinä ovat toimineet myös kaupunginkirjaston maakuntakokoelmaan kuuluvat aineistot, jotka käsittelevät Etelä-Savoa. Tällaisia lähteitä ovat olleet muun muassa kaupunginosien ja itse kaupungin historiaa käsittelevät teokset.

Aineistoni sisältää kaikkiaan 286 nimeä. Käytän omassa tutkimuksessani Ainialan määritelmää (1997: 30), jonka mukaan saman nimen rinnakkaismuotoja ovat ne samatarkoitteiset ilmaukset, joissa erityispiirrettä ilmaisevaan nimenosaan sisältyy sama tai lähes samamerkitykseninen lekseemi. Rinnakkaisnimiä ovat siis saman paikan eri nimet, saman nimen eri muodot puolestaan ovat rinnakkaismuotoja. Näiden eron määrittely ei aina ole helppoa. (Ainiala 1997: 28.) Aineistossani esimerkiksi *Mustaoja* ja *Lähdepuro* ovat rinnakkaisnimiä. *Suokku* puolestaan on rinnakkaismuoto nimestä *Suojalampi*, samoin kuin *Lirppa* on rinnakkaismuoto *Liristä*. Rinnakkaisnimet olen siis laskenut eri nimiksi ja nimien rinnakkaismuodot samoiksi nimiksi.

1.3.1 Aineiston käsittely

Perusaineistoni olen saanut Nimiarkiston Mikkelin pitäjänkokoelmasta. Esittelen paikannimet luvussa 2. Ensin käsittelen Mikkelin kaupunginosien nimet. Tämän jälkeen selvitän luontoniimet, jotka olen jakanut kahteen ryhmään, *maasto-* ja *vesistönimiin*. Kumpikin muodostaa oman alalukunsa paikanlajeittain jaoteltuna.

Esitän kunkin nimen tiedot omassa artikkelissaan ja artikkelit aakkosjärjestyksessä. Kussakin nimiartikkelissa on ensin nimen normaalistettu asu, nimen murreasut, jos sellaiset

on saatu, tiedot paikan sijainnista (sijainti peruskartalla ruudun tarkkuudella), paikan luonnehdinta, mahdolliset rinnakkaisnimet, muut samaan rypäeseen kuuluvat paikannimet ja asiakirjanimet. Jos nimi on saatu Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen kokoelmista, sen sijaintitietojen perässä ovat kerääjän nimikirjaimet ja keräysvuosi, eli HK63 (Heikki Kähäri 1963), ES63 (Elvi Savio 1963), KV72 (Kirsti Vesakoski 1972), RS78 (Ritva Summanen 1978) tai OB91 (Outi Blomqvist 1991). Jos olen itse kerännyt nimen, sen perässä on merkintä ML09. Lähdekirjallisuudesta ja kartoista poimituissa nimissä ei ole kerääjän tietoja eikä murreasua. Useat kerääjät ovat voineet kerätä kokoelmaan saman nimen, mutta tällaisissa tapauksissa maininta on vain ensimmäisestä kerääjästä. Jos paikan tarkkoja sijaintitietoja ei ole ollut mahdollista selvittää, nimessä on vain karttalehden numero.

Näiden jälkeen esittelen tietoja nimen yleisyydestä, levikistä, vertailuaineistosta (yhteyteen kuuluva nimiaines) ja nimeen sisältyvästä appellatiivista tai proprista. Sitten selvitän nimeen liittyvää perimätietoa ja nimestä tai samaa ainesta sisältävistä nimistä esitettyä tulkintaa. Joissakin artikkeleissa on myös lyhyt murreasuinen kuvaus tai muu tieto paikasta. Lopuksi kerron oman tulkintani nimen alkuperästä ja asiataustasta, jos se eroaa jo esitetystä tulkinnasta.

2 MIKKELIN PAIKANNIMET

2.1 Kaupunginosien ja kylien nimet

Kaupunginosien ja kylien nimet ovat tärkeä ja näkyvä osa kaupunkien nimistöä. Kokonaiskuvan kannalta on olennaista käydä myös niiden etymologiaa ja alkuperää läpi. Ne valottavat kiinnostavalla tavalla myös useiden aineistossani olevien luontonimien taustoja. Kaupunginosien ja kylien nimet, samoin kuin luontonimetkin, ovat osa paikallista identiteettiä ja kotiseutuun kuulumisen tunnetta. Niissä on säilynyt tietoa ja muistoja ajasta, joka on jo mennyttä.

EMOLA Emolan kaupunginosan epävirallisena rinnakkaisnimenä on käytetty *Esikaupunkia*, sotien aikana *Hatsinaa*. *Hatsina*-nimi on annettu Pietarin esikaupunki Hatsinan mukaan, koska molemmissa paikoissa on viehättäviä puistokatuja ja puutaloja.

Emola-nimen nimeämisperuste jää epäselväksi. Nimen taustalla on mahdollisesti appelliivinen henkilönnimi *emo*. Appelliiviset henkilönnimet eivät aina suinkaan ilmaise omistamista, vaan ne voivat kuvastaa primaaristi suurta (*eno*, *äijä*, *ämmä* ym.), esim. *Emolahti*, Oulun läänin Pyhälähden suurin lahti (Nissilä 1962: 42).

ESIKAUPUNKI Emolan kaupunginosan epävirallinen rinnakkaisnimi, katso tätä.

HATSINA Emolan kaupunginosan epävirallinen rinnakkaisnimi, katso tätä.

KALEVANKANGAS Muinaisen myyttillisen sankarin nimi *Kaleva* on saanut aikojen kuluessa monenlaisia: 'huonotapainen ihminen tai eläin', 'epäluotettava petturi ja keinottelija', 'jäyhä vanhankansan ihminen', 'noituutta käyttävä ihminen', *miehen kaleva* 'vankka, iso ja voimakas'. Karjalan kielessä *kaleva* on 'jättiläinen, liian ylpeä, vallaton ihminen' mutta myönteisemminkin 'reipas, ketteräjalkainen ihminen'. Vanhoissa lähteissä vaihtelevat muodot *Kaleva* ja *Kalava*. Esimerkiksi Tampereen Kalevan kaupunginosassa nimi on kirjoitettu 1826 *Kalawan kangas*, ja 1758 paikalla on ollut *Kalewankiwi*. (Mikkonen ja Paikkala 2000: 185.) Mikkelin kaupunginosan nimen taustalla on samanniminen kangas, jonka aiempi nimi on ollut *Petroffinkangas* (katso näitä luvusta 2.2.3).

KATTILANSILTA Ennen niin sanotun Suuren Savontien rakentamista Hämeenlinnasta Savonlinnaan oli jonkinlainen tieyhteys Mikkelistä Lappeenrannan suuntaan jo 1500-luvulla. Tämä tie raivattiin 1600-luvulla kärrytieksi. Tarkalleen ei tiedetä, mitä reittiä tie on kulkenut, mutta ainakin 1700-luvulla tie on suuntautunut Urpolanjoen yli Kattilansillan kylän kautta Ristiinaan. Silta on ollut merkittävä rakennelma, joka on myöhemmin antanut nimensä koko kaupunginosalle. Perimätiedon mukaan kirkon arvoesineitä olisi upotettu jokeen isonvihan tai jonkin muun selkkauksen aikana, ja siksi siltaa olisi alettu kutsua *Kattilasillaksi*. Suntiola oli lähellä, ja suntio huolehti tällaisista asioista. Kylää on sanottu myös *Patasillaksi*. (Kolehmainen 2005: 110, 111.)

KAUKOLA Nimi perustuu henkilönnimeen *Kauko* tai *Kaukoi*. Henkilönnimi taas voi olla johdos sanasta *kauka* 'pitkä'. (SP 2007: 145.) Ikivanhan omaperäisen suomalaisen henkilönimen kaikki vaihtelumuodot *Kauka*, *Kauki*, *Kaukia*, *Kauko* ovat säilyneet asutus- ja sukunimissä (Mikkonen ja Paikkala 2000: 207).

KELLOMÄKI Nykyisen Arkistokadun tienoota kutsuttiin 1920-luvun alussa leikkisästi *Kellomäen* kaupunginosaksi Terijoen *Kellomäen* mukaan, koska alueelle siirrettiin Suomen itsenäistyttyä Terijoen huviloita. Nimi olisi siis kulkeutunut muuttajien mukana. Alueella on kuitenkin Kellokallio ja 1800-luvulla (vuoden 1869 asemakaavassa) Kellokatukin, joten nimelle on muitakin perusteita. (Nieminen 1995: 33.)

KINNARI Ratsutila Kinnari oli alkuperäiseltä nimeltään *Skinnari*, ja vuonna 1875 nimeksi tuli *Kinnari*. Talo sai nimensä Skinnareista, jotka omistivat sen 1500- ja 1600-luvuilla. Se sijaitsi jo tuolloin nykyisellä paikallaan *Vahermäki*-nimisellä maakappaleella.

Vanha ruotsalainen ammatinnimitys *skinnare* 'karvari' on tavallinen talonnimenä ja lisänimenä jo keskiajalta alkaen sekä Länsi- että Itä-Suomessa. Savoon sukunimi on voinut kulkeutua Karjalasta, mutta yhtä hyvin se on voinut syntyä itsenäisesti ammatinnimityksestä. (Mikkonen ja Paikkala 2000: 223.)

KIRJALA Kirjalan kaupunginosa on muodostunut Kirjalan kantatalon ympärille. Kantatalo näkyy useissa 1700-luvun kartoissa. Aineksen *kirja*, *kirjo* sisältävät nimet juontuvat eri lähteistä. Osa on muinaissuomalaista perua ja levinnyt koko maahan. *Kirja*-nimet (lukuun ottamatta muotoa *Kirjava*) ovat voineet lohjeta kaksiosaisista nimistä, joita edustavat esim. *Mieli-*

kirja, Mielipäivä ja Kaukamieli. Sukunimi Kirjalainen tavataan Mikkelistä ja Pohjois-Pohjanmaalta. (Mikkonen ja Paikkala 2000: 224, 225.)

LAUNIALA Launiala oli vuoteen 1846 saakka Norola nro 7 ja 8. Se oli vanha perintötila, joka syntyi Paavo ja Niilo Launiaisien sekä Paavo Matilaisen vuonna 1561 omistamasta anekista. Taloon kuului kaksi perintötilaa, joista molemmat kuuluivat 1600-luvulla Launiaisille.

Launiala-nimien taustalla on muinaissaksalainen nimikanta *Launa-*, gootin *launs*, keltin *launo-* 'iloinen', joka sisältyy moniin vanhoihin saksalaisiin henkilönnimiin, kuten nimeen *Launus* (Mikkonen ja Paikkala 2000: 297). Toisaalta on esitetty (Saulo Kepsu suullisesti 2006), että *Launi-*, *Launo-*-nimien takana olisi henkilönnimi *Laurentius* (SP 2007: 225).

LEHMUSKYLÄ Lehmuskylän alueella alettiin suunnitella asutusta jo vuosina 1909 ja 1919; näiltä vuosilta peräisin olevat kaavoitussuunnitelmat eivät kuitenkaan johtaneet toimiin. Vasta 1944 alueelle valmistui asemakaava. Samaan aikaan asuntopula oli huutava, ja tämä tiedotettiin myös ulkomailla. Ruotsissa käynnistettiin ns. lahjatalotoiminta, jonka seurauksena yksistään Mikkelisiin lahjoitettiin yli 40 taloa. Näistä 15 päätettiin sijoittaa Lehmuskylään. Ruotsista tilattiin myös lehmuksia koristamaan uuden kaupunginosan pääkatua, ja niin alue nimettiin *Lehmuskyläksi*. Kun puuntaimet lopulta saapuivat, ne päätettiin sijoittaa muualle kaupunkiin, eivätkä ne koskaan juurtuneet nimikkoalueensa maaperään. Kaupunginosalle ne kuitenkin ehtivät antaa nimensä. (Lehmuskylä – meidän kaupunginosamme 1995: 9, 10.)

LÄHEMÄKI Asuinalue on muodostunut Lähemäelle (kuva 3). Mäellä on perimätiedon mukaan ollut useita lähteitä. Muut Suomen *Lähe*-nimet on yleisesti normaalistettu *Lähde*-määritteisiksi. Mikkeliläisten ankaran vastustuksen takia viranomaiset eivät kuitenkaan hyväksyneet kaupunginosan nimeksi kirjakielistä *Lähdemäki*-nimeä, vaan murteellinen *Lähemäki* jatkaa yhä elämäänsä virallistettuna. (Nissilä 1974: 13.)

Kuva 3. Lähemäen sijainti 1700-luvulla (kartta on Ruotsin Sota-arkistosta 1700-luvulta).

MAUNUKSELA Kaupunginosa on muodostunut Maunukselan talon ympärille. Talon omisti vuonna 1664 Sigfrid Smålander (Wirilander 1982: 217). Nimi on kuitenkin tullut jo varhemin. Talo sijaitsi lähellä Saimaan rantaa suunnilleen nykyisen keskussairaalan kohdalla. Siellä toimi kirkonkylän kestikievari 1760–1770-luvuilla. (Wirilander 1982: 219.)

MOISIO Moisio oli vuonna 1664 kantatalo ja kuninkaankartano 1557–1561. Moision alkupe-
räinen nimi oli *Kiiala*. Talo kuului 1530–1540-luvuilla ilmeisesti Pellosniemen nimismies
Martti Laurinpoika Kirjurille. Vuosina 1557–1561 Moisio toimi kuninkaankartanona, johon
liitettiin maita Annisten tiluksista. (Wirilander 1982: 603). Etelä-Suomessa *moisio* tarkoittaa
'herraskartanoa', Satakunnassa ja Länsi-Hämeessä 'pienehköä, muista viljelyksistä erillistä,
takamaille raivattua ja usein aidattua viljelystä' (SP 2007: 271; Mikkonen ja Paikkala 2000:
362).

PEITSARI Vuonna 1664 tulevan Peitsarin isäntänä oli Erkki Antinpoika Peitsar, jonka su-
kunimestä talo sai nimensä. Talo toimi tällöin kestikievarina. Sittemmin siitä tuli kappalaisen
virkatalo. Talo sijaitsi kivisakastin koillispuolella nykyisen Suojalammen lähellä olevalla
kukkulalla. (Wirilander 1982: 326, 327.)

PITKÄJÄRVI Pitkäjärven kaupunginosa on saanut nimensä sijaintinsa vuoksi. Asuinalue on Pitkäjärven tuntumassa. Katso nimi *Pitkäjärvi* luvusta 2.3.1.

PURSIALA Pursialan kaupunginosa sai nimensä Pursiaisista, joiden omistuksessa oli osa tulevaan rustholliin kuuluvista maista 1500- ja 1600-luvulla. Vuonna 1660 Pursialan kylän kolmesta talosta yksi kuului Matti Jaakonpoika Pursiaiselle. (Wirilander 1982: 586, 587.)

Pursiainen on yleinen savokarjalaisella alueella. Nimi *Pursi* ~ *Pursia* saattaa olla vanhaa omaperäistä nimistöämme. Äänteellisesti se muistuttaa 'pienää alustaa, venettä, purjevenettä' merkitsevää vanhaa *pursi*-sanaamme. Nimi on saatettu antaa lisänimeksi purtta käyttäneelle. (Mikkonen ja Paikkala 2000: 494.)

ROKKALA Vesulahdelta mainitaan vuonna 1559 Anders Rogka ja 1561 Anders Rocka. Nimen alkuperä yhdistetään muinaisyläsaksan nimiin *Hroggo* ~ *Roggo* ja muinaisruotsin *Rogge*-nimeen (< *Rodhger*). Nimi voi selittyä myös pyhimysnimestä *Prokopios* ~ *Prokopius*, josta on kansan suussa tullut mm. *Prokko* ja *Rokko*. (Mikkonen ja Paikkala 2000: 548.)

ROUHIALA Entinen henkikirjuri Juho Simonpoika otti viljelykseensä Hannu Tarssasen autilotalon vuonna 1664. Juho Simonpojan jälkeläiset ottivat 1700-luvun alussa sukunimekseen *Rouhiainen*, josta *Rouhiala* sai nimensä. (Wirilander 1982: 586.)

Nimen sisällöstä ei ole varmaa tietoa. Nimeä on pidetty tekijännimestä syntyneenä (*rouhija* < *rouhia* 'survoa, hakata pieniksi palasiksi, jauhattaa'). Jos nimi on itäistä alkuperää, sen sisältö voisi olla venäläisen *Prohor*-nimen karjalaisia muunnoksia *Prohora*, *Proha*, *Prouhor*. (Mikkonen ja Paikkala 2000: 552.) Nissilä (1939: 344) toteaa muinaissuomalaiseen henkilönimistöön sisältyvän ryhmän *ja-*, *jä-*loppuisia tekijännimiä, jotka ovat melko yleisiä paikan(henkilön)nimistöössämme, esim. sukunimi *Kylväjä* 1500 Tyrväässä.

SAKSALA Saksala oli vanha perintötila, joka oli ennen vuotta 1855 Kirkonkylä nro 4. *Saksala* kuului vuonna 1664 kruununvouti Hans Joensson Falckille. Talosta käytettiin jo tuolloin nimeä *Saksala*, ja siihen oli yhdistetty maita kahdesta 1500-luvun anekista. Näistä toinen kuului 1600-luvun alussa Jooni Saksalle. (Wirilander 1982: 590.)

Hansakaupan myötä meille kulkeutuneet saksalaisia ja saksilaisia tarkoittaneet nimet *Saxa*, *Saxe*, *Sachse* ja niin edelleen ovat luultavasti myös *Saksala*-kaupunginosan nimen selitys (Mikkonen ja Paikkala 2000: 575). Toisaalta suomen *saksa* 'kauppias' voi viitata myös

kauppapaikkaan (SP 2007: 396, 397.) Sana *saksa* on saanut meillä omiakin merkityksiä kuten 'kulkukauppias, kauppasaksa' (Mikkonen ja Paikkala 2000: 575).

SANNASTI Sannasti kuuluu rakennetyypiltään ellipsien ryhmään *-sti*-loppuisena paikannimenä, samaan tapaan kuin Vuoksen paikannimistön *Hangasti* (< *Hangastenkorpi*) ja *Kannusti* (< *Kannustenniemi*). Muita samalla tavalla syntyneitä sukunimiä ovat *Helasti* (*Helanen*), *Kinasti* (*Kinanen*) ja *Viljasti* (*Viljanen*). (Nissilä 1962: 65–67.)

SAVILAHTI Savilahti on eteläisen Saimaan luoteisin lahti, jonka pohjukassa Mikkelin kaupunki sijaitsee. Nimeämisperusteena saattaa olla lahden savinen pohjamateriaali.

SIEKKILÄ Sukunimestä *Siekkinen* on säilynyt tietoja 1500-luvun puolivälistä alkaen Savosta Juvan, Pellosniemen ja Vesulahden senaikaisista pitäjistä. Nimi on voinut kehittyä sukunimeksi jostakin germaanisperuisesta *Si(e)gh*-alkuisesta miehennimestä kuten *Sigurd*, *Sigvard*, *Sigfrid*, *Siggi*, *Sigismund*, joita on välittynyt meille paitsi Ruotsin kautta myös saksalaiselta taholta. (Mikkonen ja Paikkala 2000: 597.) Murteessa Kangasniemellä ja Juvalla appellatiivi *siekki* tarkoittaa 'sian kärsälevyä', Ristiinassa 'sian kärsän ympärillä olevaa korokerengasta' (SMS).

SILVASTI Heikki Matinpöika Silvesterillä oli 1600-luvun puolivälissä Haahkala ja kaksi muuta taloa, jotka yhdistettiin vuonna 1664 Silvastiksi (Wirilander 1982: 567). Kaupunginosan nimen taustalla on sukunimi. Latinalaisperäinen *Sylvester*, saksalaisella kielialueella myös *Silvester*, esiintyy asiakirjoissamme mm. asussa *Silvast(i)* (Mikkonen ja Paikkala 2000: 604).

TUPALA Nuorta asuinalueita, jota parhaillaankin kaavoitetaan ja laajennetaan. *Tupa* merkitsee maalaistalon pääasuinhuonetta Varsinais-Suomen pohjoisosissa (SP 2007: 466, 467.) Nimeämisperuste jää epäselväksi.

TUPPURALA Asutus on ryhmittynyt vanhan Tuppuralan talon ympärille. Talo on saanut nimen Tuppuraisen mukaan, joita on asunut Mikkelin kirkonkylässä viimeistään vuonna 1680. Tuppuraiset eivät kuitenkaan jääneet kylään pysyvästi. (SP 2007: 467.) Isonjaon kartassa Tuppurala on ollut maatila vuonna 1900. Maatilan ostivat vuonna 1902 Grahn ja kumppanit tehdastaan varten. (HK63.)

TUSKU Tusku on ollut talonnimi, joka mainitaan maaseurakunnan kirkonkirjoissa 1800-luvun alussa.

TUUKKALA Vuosina 1664–1829 Tuukkalaan kuului kahdeksan kantataloa, joista Tuomalan omistajina oli Tuukkasia lähes koko 1700-luvun ja 1800-luvun alkupuolen ajan. Sukunimi *Tuukkanen* mainitaan jo vuonna 1563 Vesulahdella ja ensimmäisestä maakirjasta 1541 alkaen. (Wirilander 1982: 593; SP 2007: 468.)

Nimi on yhdistetty skandinaaviseen miehennimeen *Toke, Tyke > Thorkel, Thor* (Mikkonen ja Paikkala 2000: 697).

URPOLA Kartano Urpola oli jo vuonna 1664 Mikkelin kappalaisen virkatalona. Vuosina 1707–1716 se tunnettiin Urpalana. Nimi on vanhempi ja perustuu talon varhaisen isännän etunimeen *Urpo < Urbanus*. (SP 2007: 479, 480.)

Taulukko 1. 1700-luvun kartoissa näkyvät kantatalot ja nykyiset kaupunginosien nimet.

Emola	Emola
Kirjala	Kirjala
Magnusala	Maunuksela
Paitsari	Peitsari
Rockala	Rokkala
Saxala	Saksala
Pursiala	Pursiala
Urpala	Urpola

Taulukko 1 ja nimiartikkelit osoittavat selvästi, että kaupunginosien nimistä suurin osa perustuu henkilönnimeen. Vain *Lähemäen, Kalevankankaan, Pitkäjärven* ja *Savilahden* taustalla on luontopaikka. *Emolan* nimen taustalla taas on mahdollisesti paikan ominaisuus. *Moision* ja *Kattilansillan* nimien historiaan liittyy puolestaan artefakti. Nuoret kaupunginosien nimet, kuten *Lehmuskylä*, sitä vastoin ovat varta vasten nimettyjä ja perustuvat muun muassa paikan ominaisuuteen. Suurin osa kaupunginosien nimistä kuuluu näin ollen vanhaan nimikerrostumaan. Se kertoo mielenkiintoista historiaa senaikaisista henkilöistä ja taloista.

2.2 Maastonimet

2.2.1 Mäet, harjut ja vuoret

Mikkelin seutu on pinnanmuodoiltaan vaihtelevaa ja monipuolista. Alue on metsäinen ja kumpuileva. Mikkelissä on runsaasti vesistöjä, kuten lampia ja jokia. Rantaviivaa, lahtia ja niemiä on myös paljon, koska kaupunki sijaitsee Saimaan rannalla.

Aineistossani maankohoumien perusosista yleisin on *mäki*, joka esiintyy 52 nimessä. Perusosan *vuori* sisältäviä nimiä on 15. Kahdeksassa paikannimessä perusosana on *harju*. Yksi nimistä on yksiosainen.

AKKAVUORI akkavuori (3142 05: 14/43 18) HK63 *Akkavuori* on suuri kallio Mikkelin keskustassa lähellä Naisvuorta. Myös Juvalla on korkea ja jyrkkäseinäinen *Akkavuori*, samoin Kurkijoella.

Nimiarkiston yleiskokoelmassa *akka*-nimiaineistoa hallitsevat maankohoumat – mäet, kivet, luodot ja saaret. *Akka*-nimien tarkoittamat kohoumat ovat usein korkeita, jyrkkiä ja kivisiä tai kallioisia. Lisäksi monia paikkoja yhdistää veden läheisyys ja sijainti rajalla tai keskeisen kulkuväylän varrella. Siksi on syytä epäillä, että osa *akka*-nimistä on mytologisia. (Mallat 2007: 111.) Myös Mikkelin *Akkavuori* saattaa olla mytologinen nimi. Tähän viittaisivat sekä sen topografia että sijainti vanhan asutuskeskuksen keskeisellä paikalla. Toisaalta nimi voi olla myös vastakohtanimi *Naisvuorelle*; *Akkavuori* sijaitsee hyvin lähellä suurempaa *Naisvuorta*. Tällöin se olisi siis annettu pejoratiivisessa merkityksessä pienemmän ja vähäpätöisemmän maankohouman nimeksi.

HARJU (3142 05) Harju on nimensä mukaisesti suuri harju keskustan tuntumassa. Sen läheisyydessä ovat Harjun kappeli ja hautausmaa.

HAUSKANMÄKI (3142 05) ML09 Mäki sijaitsee Emolassa. Mäen nimen selitetään toistuvasti perustuvan hauskanpitoon tai ihmisiin, joilla on hauskaa, mutta nämä ovat kansanetymologioita. Mäen nimi perustuu nimittäin sukunimeen *Hauska*. Hauskan talo näkyy jo vuoden 1798 kartassa.

HIIDENVUORI hiijev/vuor (3142 05: 17/44) HK63 Hiidenvuori on korkea vuori Mikkelissä. *Hiisi*-appellatiivin sisältävät nimet ovat yleisiä: esimerkiksi Kangasniemellä, Hiitolassa ja Luumäellä on *Hiidenvuori*. Ne kaikki ovat hyvin korkeita ja jyrkkiä.

Mauno Koski on todennut väitöskirjassaan *hiisi*-paikoilla olevan topografisia yhtäläisyyksiä. Näille paikoille – jotka usein ovat vanhoja kulttipaikkoja – on ominaista jyrkkyys, kivisyys ja vedenläheisyys. (Koski 1967: 196–204.) *Hiisi*-paikannimien tarkoitteet ovat usein miljöödominantteja, topografialtaan poikkeavia maastonkohtia. Paikkojen nimeämisperusteet ovat kahtalaisia: primaaristi nimet ovat syntyneet paikan kulttipaikka-funktion perusteella. Tähän funktioon viittaavina Koski pitää tietoja, jotka liittyvät hiisipaikkojen sakraalisuuteen, paikalla tai sen lähellä olevaan kalmistoon tai paikalla kokoontumiseen. Hän olettaa, että alkuperäinen hiisi-instituutio on liittynyt vainajainpalvontaan. (Koski 1967: 221, 222.) Kosken mukaan sekä viron *hiis*- että suomen *hiisi* ovat primaaristi merkinneet ’kulttipaikkaa’. Kosken tutkimusaineistoa tarkastellut Mallat tekee huomion, että hiisipaikaksi valitulle tarkoitteelle nimi lankeaisi lähes itsestään. Toisin sanoen pitäisi olla jokin merkittävä syy antaa erittäin keskeiselle hiisipaikalle jokin muu kuin *Hiisi*-nimi. Kaikki *Hiisi*-nimiset paikat eivät kuitenkaan ole hiisi-paikkoja. Tarkoitteita on nimetty myös analogisesti ja *hiisi*-sanan muihin, sekundaareihin merkityksiin perustuen. Näitä sekundaareja merkityksiä ovat Kosken mukaan ’kulttipaikka’-merkityksestä kehittyneet ’jättiläinen’, ’vuorenhaltia’, ’paholainen’ ja ’helveti’. (Koski 1967: 214–220; Mallat 2007: 37, 38.)

HIIHTOMÄKI (3142 05) OB91 Hiihtomäki sijaitsee Kattilansillassa. Mäen takana oli kaatopaikka (Pulkinen 2005: 92.) Paikalla on nykyään tanssilava Hiihtomäenlava, joka sijaitsee Kattilanlahden eteläpuolella. Mäki on saanut nimensä paikalla olleesta hyppyrimäestä ja hiihtokilpailuista. Rinnakkaisnimet ovat *Hyppyrimäki* ja *Hypis*.

HIRSLASKU hirslasku (3142 05: 14/44 2) HK63 Hirslasku on harju joen lähellä. Nimi viittaa käyttötarkoitukseen eli tukkien uittamiseen. Nimessä on tapahtunut murteenmukainen *i:n* loppuheitto (**Hirsilasku* > *Hirslasku*). Nimi on myös joen ja suvantopaikan nimi (katso tämä luvusta 2.3.3).

HYPIS Hypiksen rinnakkaisnimet ovat *Hiihtomäki* ja *Hyppyrimäki*, katso näitä. *Hypis* on epäsvirallinen rinnakkaisnimi, joka on muodostettu nimestä *Hyppyrimäki*.

HYPPYRIMÄKI (3142 05) *Hyppyrimäen* rinnakkaisnimi on *Hiihtomäki*. Se on Kattilansillassa oleva mäki, jota käytettiin hiihtoon ja mäenlaskuun (Kolehmainen 2005: 80). Mäki on saanut nimensä jonkin paikalla sijaitsevan mukaan. Rinnakkaisnimet ovat *Hiihtomäki* ja *Hypis*.

HÄNTÄMÄKI häntämäk (3142 05: 13/44 11) HK63 Korkea mäki sijaitsee Hanhijoen ja Tampinjoen välissä. Mikkelin Asilassa on *Häntäniemi*. Nimeämisperuste jää epäselväksi.

HÖLTÄNMÄKI höltämmäki (3142 05) ML09 Mäki sijaitsee Emolassa nykyisen Tavastinkadun kohdalla. Nimi perustuu työmies Usko Höltän sukunimeen. Hänellä oli vuokrasopimus Rouhialan kanssa vuonna 1899.

Keskiajan lisänimistömme värikkyödestä ja sumeilemattomuudesta on jäänyt kertomaan sukunimiemme joukkoon joitakin kielteisistä ominaisuuksista syntyneitä nimiä, kuten *Hölttä*. Sana *hölttä* merkitsee 'epäluotettavaa'. *Hölttä* on säilynyt sukunimenä Iitissä, Kymissä, Mäntyharjulla ja Kivennavalla. (Mikkonen ja Paikkala 2000: 146.)

KAIHUNHARJU kaehuharju : -harjula (3142 05: 14/41 5) HK63 Luonnonkaunis soraharju on aivan Saimaan rannalla. Harjun nimi esiintyy 1920-luvun kartoissa myös asussa *Kaihoharju*. Tähän muutokseen on todennäköisesti vaikuttanut *kaihu*-appellatiivin merkityksen unohtuminen, jolloin hämärtynyt *kaihu* on korvattu tutulla *kaiholla*. 1900-luvun alussa sanaa *kaihu* on käytetty ainakin Karjalassa merkityksessä 'metsää kasvava harju, maaselänne, särkkä'. Juvalta ja Kajaanin maalaiskunnasta on tiedot merkityksistä 'syrjäinen, ei näkyvissä oleva' ja 'piilopaikka'. (Mikkonen ja Paikkala 2000: 180.) Nimi perustuu paikan ominaisuuteen.

KAITUENMÄKI kaetuum/mäk (3142 05) ES63 Kaituenmäki sijaitsee Kaituenlammen vieressä. Paikannimissä paikan muotoa ilmaiseva *kaita* on yleensä itämurteinen (Mikkonen ja Paikkala 2000: 183). Mäki on saanut nimensä Kaituenlammen mukaan sijaintinsa perusteella.

KALTOINMÄKI kaltoemäk : -mäelä (3142 05: 17/43 4) HK63 Korkeahko mäki on Kinnarinlammen itärannalla. Mäen korkein kohta on paljasta kalliota. Sanaa *kaltto* ei tunnettu Mikkelissä enää 1960-luvulla, jolloin nimi on kerätty.

Nissilä (1945: 586) mainitsee Antrean *Kaltoveden*, joka on kehittynyt kansan- tai kirjurinetyymologian tietä *kaltaives*-nimestä. *Kaltoin* kuuluu samaan ryhmään *kalto*-, *kalta*-nimien kanssa, Etelä-Suomessa muun muassa *Kaltavierunmäki* sekä Lemillä että Luumäellä, *Kaltolampi* ja *Kalto-oja* Mäntyharjulla (Räisänen 2009: 41). Nissilä (1939: 57, 58) mainitsee *Kal-*

toveden lisäksi *Kaltainahon*, *-korven*, *-mäen* ja *-ojan* samassa kylässä, *Kaltovedenmaassa*. Muotovariaatioista huolimatta maastomerkitys on sama: sille tyypillisten, rintavien rantakal-
taiden ympäröimä vesi. Murteessa tavataan Juvalla *kalto* 'kalteva' ja Kangasniemellä sekä Juvalla *kaltto* 'kalteva, kallellinen' (SMS). Mäen nimi perustuu paikan ominaisuuteen.

KAPPELINMÄKI (3142 05) Kappelinmäki on mäki keskustan tuntumassa. Mäellä on nyky-
ään kivisakasti. Kivisakasti on Mikkelin vanhin rakennus ja satoja vuosia vanha. Se on raken-
nettu todennäköisesti keskiajalla. (Kirkot 2010.) Sakastia on kutsuttu myös *kappeliksi*, joten
nimi perustuu johonkin paikalla sijaitsevaan.

KASTEMÄKI (3142 05) Mäki sijaitsee Moisiossa. Nimi saattaa viitata paikan ominaisuuteen
eli kosteuteen.

KATAJAMÄKI katajamäk : -mäelä (3142 05: 15/43 9) HK63 Mäki, jonka ”*rinteet o, kataji, a
täänä.*” Nimi perustuu johonkin paikalla sijaitsevaan.

KATTILAMÄKI (3142 05) ML09 Mäki sijaitsee Kattilansillassa. Nimi on siirrynnäinen ja
pohjautuu Kattilanlahteen. Katso kaupunginosan nimi *Kattilansilta* luvusta 2.1.

KELLONSOITTOMÄKI (3142 05) ML09 Mäki sijaitti silloisella Kangasniementiellä eli
nykyisellä Saattotiellä sillä kohtaa, missä Otavankadulta päin tultaessa alkaa hautausmaa.
Mäki oli ennen jyrkempi, mutta sitä loivennettiin, kun katu rakennettiin tien paikalle. Mäen
nimi perustuu paikan ominaisuuteen, sillä mäelle kuului hyvin läheisen kappelin kellojen soit-
to. Nimi ei ole enää käytössä.

KELOMÄET kelomäjät (3142 05) Rinnakkaisnimi on *Kelomäki*, katso tätä.

KELOMÄKI kelomäk : -mäelä (3142 05: 16/42 2) HK63 Korkeahko mäki sijaitsee Ratin-
lammen ja Launialan välissä. Mäellä on kolme kumpareta, joilla kasvaa runsaasti keloja. Sen
nimi perustuu johonkin paikalla sijaitsevaan. Mäestä käytetään myös monikollista muotoa
Kelomäet.

KETUNMÄKI ketummäk : -mäelä (3142 05: 17/44 3) HK63 Ketunmäki on laaja kuusimetsän peittämä mäki, jonka itäreuna on äkkijyrkkä. *Kettu*-nimet, samoin kuin *hirvi*-, *karhu*-, *saukko*- ym. nimet liittyvät metsäneläinten oleskelu- ja samalla pyydystämisaikoihin.

KIISKINMÄKI kiiskimmäk (3142 05: 13/42 13) HK63 Mäki on Kaukolankankaan laidassa. Mäellä on talo, jonka rakensi kauppias Kiiski. Nykyään mäellä tarkoitetaan peltoaluetta aina Kirjalaan asti. Nimeämisperusteena on sukunimi *Kiiski*. Lehmuskylässä on aikoinaan ollut Kiiskinmäen kyläkunta. *Kiiskinmäki* on saanut nimensä alueella olleesta Kiiskin talosta. (Nieminen 1995: 40.)

Henkilönniminä sellaiset kuin *Kiiski*, *Kuha*, *Ahven*, *Siika* ym. selittyvät Nissilän (1975) mukaan siten, että kalastajille on annettu lisänimiä kalojen mukaan. Sekä *Kiiski* että *Kiiskinen* ovat karjalaisia sukunimiä. *Kiiskinen* on ollut paitsi pohjoiskarjalainen myös savolainen nimi; 1890 se oli savolaisista sukunimistä yleisimpiä. (Mikkonen ja Paikkala 2000: 221.)

KINNARINMÄKI kinnarimmäk (3142 05: 17/44 2) HK63 Jyrkkä mäki sijaitsee Mikkelin – Juvan maantiellä Kinnarin talon kohdalla. Mäen nimi perustuu talon omistajien sukunimeen. Itse talo taas on saanut nimensä Skinnareista, jotka omistivat sen 1500- ja 1600-luvuilla (Mikkonen ja Paikkala 2000: 223). Myöhemmin nimeksi tuli *Kinnari*. Mäen nimi perustuu sukunimeen (katso kylännimi *Kinnari* luvusta 2.1).

KIRKONMÄKI kirkommäk (3142 05: 13/42 9) HK63 Mäellä on Mikkelin maaseurakunnan kirkko. Nimi perustuu johonkin paikalla sijaitsevaan.

KOKKOMÄKI kokkomäk : -mäjelä (3142 05: 14/43 6) HK63 Kokkomäki sijaitsee Emolan kaupunginosassa. Appellatiivia *kokko* käytetään merkitsemässä kotkaa ja suurta tulta. Mäen nimi perustune johonkin paikalla sijaitsevaan.

KOKKOVUORI (3142 05) ML09 Kokkomäki sijaitsee Moisiossa. Appellatiivia *kokko* käytetään merkitsemässä kotkaa ja suurta tulta. Mäen nimi perustune johonkin paikalla sijaitsevaan.

KONTTILANMÄKI (3142 05) ML09 Nimi oli käytössä vielä 1950-luvulla. Mäen päältä haaurautui tie Oravinmäen kaatopaikalle. Mäen nimeen sisältyy suku- tai talonnimi *Konttila*, mutta nimeämisperuste on epäselvä.

KOVASENMÄKI Mäki sijaitsee Lähemäellä. Mäki on saanut nimensä ylikonduktööri Kalle Kovasen mukaan. Mäellä sijaitsi hänen talonsa. (Entisaikaa Lähemäellä 1986: 144.) 1500-luvulta alkaen *Kovanen* on ollut savolainen sukunimi. Ensimmäiset Kovaset ovat eläneet Vesulahdella. Nimi on voinut syntyä Savossa, mutta se on voinut kulkeutua Karjalastakin. Mahdollista on, että lisänimi *Kova* ja *Kovanen* sekä *Kovala* ovat lyhentymiä kaksiosaisista lisänimistä, joista on monia esimerkkejä: Mikkelissä 1561 *Koffva selkä*. (Mikkonen ja Paikkala 2000: 256.)

KULOPALONMÄKI ML09 Kulopalonmäki sijaitsee Emolassa. Se on jyrkkä hiihtomäki Kälviän niemeltä kaupunkiin päin. Murteessa appellatiivi *palo* tarkoittaa 'poltettua kaskea, johon vilja kylvetään'. Nimeämisperusteena on sijainti tällaisen paikan läheisyydessä.

KUNNANMÄKI kunnammäk (3142 05: 13/42 10) HK63 Mäellä on Mikkelin maalaiskunnan kunnantalo. Nimi perustuu johonkin paikalla sijaitsevaan.

KUOLEMANMÄKI kuolemammäk : -mäele (3142 05: 13/44 7) HK63 Kuolemanmäki sijaitsee Hanhikankaalla. Vanha tarina kertoo, että Venäjän vallan aikana joku kasakka olisi ratsastanut hevosella mäkeä alas päin puuta ja kuollut.

KUUMAVUORI kuumavuor (3142 05: 13/40 1) HK63 Suurikokoinen Kuumavuori sijaitsee Pitkäjärven itärannalla. Joku arveli nimen tulevan siitä, että kesällä rinteet ovat kesällä hehkuvan kuumat, eräs toinen taas siitä, että tulee kuuma kiivetessä jyrkkiä rinteitä ylös. Nimi perustuu paikan ominaisuuteen.

KÄPYLÄNMÄKI (3142 05) ML09 Mäki sijaitsee Emolassa. Nimi on ollut käytössä ainakin 1950-luvulla. Nimeämisperuste jää epäselväksi.

LAMMINMÄKI lammimmäk (3142 05: 14/43 9) HK63 Lamminmäki laskee alas Likolammen ja Pienen Likolammen välistä. Nimi perustuu sijaintiin Likolammen vieressä.

LANDENINMÄKI lanteenimmäk (3142 05: 14/43 11) HK63 Landeninmäki sijaitsee Emolan kaupunginosassa. ”*Lanteenila ol' mäelä talo missä sillä ol' paljov vuokralaesija.*” Rönninginmäen eteläpuolella oleva mäki on nimetty etelärinteellä asuneen kivityömies Albin Landenin

mukaan (Lähde 1988: 30). Paikan hän vuokrasi vuonna 1899. Nykyisinkin paikalla olevaa taloa kutsuttiin 1950-luvulla *Lasipalatsiksi*. Emolassa on nykyään Landeninkuja.

LINNAMÄKI linnamäki (3142 05) ML09 Mäki sijaitsee aivan kaupungin keskustan tuntumassa. Se näkyy jo 1700-luvun kartoissa. Vanhat *Linna*-nimet viittaavat muinaislinnoihin, jotka on rakennettu vaikeapääsuisille mäille. Nimi on voitu antaa myös louhikkoiselle jyrkälle mäelle, vaikka mitään oikeaa varustusta siellä ei olisi ollutkaan. (Mikkonen ja Paikkala 2000: 311.) Nimeämisperusteena on siis joko jokin paikalla sijainnut, tai sitten perusteena on nimeämistapa paikan ominaisuuden perusteella.

LUURANKOMÄKI (3142 05) Mäki sijaitsee Launialassa. Katso nimi *Luurankomäensuo* luvusta 2.2.4.

LÄHEMÄKI lähemmäk (3142 05: 15/43 6) HK63 Mäki, jonka mukaan kaupunginosa Lähemäki on saanut nimensä. Mäellä on sijainnut useita lähteitä. ”*Kae tiälä ol lähekkii olluna ev vuan tiijäm missä. Yhtee aekaa rupesvat meitä lähemmäkeläesijä haokkumaam mikkeli särkäläesiks, monta monituista kertoo sitä on saana kuulla että mitä se särkä sälli tietää.*” Nimi perustuu johonkin paikalla sijaitsevaan. Katso kaupunginosan nimi *Lähemäki* luvusta 2.1.

MANNISENMÄKI (3142 05) ML09 Mäki sijaitsee Emolassa nykyisen Päämajankadun kohdalla. Mäki on saanut nimensä poliisikonstaapeli Albin Mannisen mukaan vuonna 1919. Manninen toimi vaimonsa kanssa myös kalakauppiaana torilla. Sukunimestä *Manninen* on 1600-luvun lopulle tultaessa paljon tietoa savokarjalaiselta alueelta, josta se on savolaisen asutuksen myötä levinnyt varhain kauaksikin länteen (Mikkonen ja Paikkala 2000: 337).

MIKONRINNE mikorrinne (3142 05: 14/42 4) HK63 Mikonrinne on Naisvuorelle etelästä nouseva rinne. Nimi perustuu etunimeen *Mikko*, joka on *Mikaelin* kansanomaisen muunnos ja vakiintunut jo varhain sekä roomalaiskatolisen että ortodoksisen kirkon alueilla (Mikkonen ja Paikkala 2000: 361). Paikan nimeämisperusteena saattaa olla Mikko-nimisen henkilön paikan käyttö tai omistus. Tarkkaa tietoa tästä ei kuitenkaan ole.

MOLANDERINMÄKI molanterimmäk (3142 05: 14/42 5) HK63 Mäen rinteeseen perustettiin 1830-luvulla Molanderin vesitehdas. Samalla paikalla oli sittemmin Mesikon virvoitusjuomatehdas vuoteen 1960 asti. Osa rakennuksista on vielä pystyssä. Nykyään nimen käsite-

tään syntyneen Mikkelin entisen kaupunginjohtajan Molanderin mukaan, mutta vesitehdas on kyllä varhaisempaa perua. Molander toimi kaupunginjohtajana nimittäin vasta 1950-luvulla.

MYLLYMÄKI (3142 05) Paukkulantien ja Ratinlammen välillä olevaa kumpareta sanottiin *Myllymäeksi*. On mahdollista, että paikalla on joskus ollut tuulimylly ja nimi perustuisi johonkin paikalla sijaitsevaan. (Entisaikaa Lähemällä 1986: 246.) Mäen pohjoispuolella oli silta Myllyojan ylitse. Siltaa kutsuttiin epävirallisesti *Pususillaksi*, koska se oli nuorten suosimalla koivujen reunustamalla Paukkulantiellä. (Mts. 145.) Tällaiset nimet voivat olla hyvin vanhoja. Erämaiden kiinteän asutuksen syntyessä rakennettiin ojiin ja jokiin jalkamyllyjä ja korkeille kallioille ja mäille tuulimyllyjä, joista on tietoa jo keskiajalta, esimerkiksi Leppälahden mylly v. 1462 Ylemmäisen rajalla (Nissilä 1968: 39).

MYLLYMÄKI (3142 05) Mäki sijaitsee Moisiossa. Mäellä on saattanut aikoinaan olla mylly, joten nimi perustunee johonkin paikalla sijainneeseen.

MYYYRYLÄISENMÄKI (3142 05) ML09 Myyryläisenmäki sijaitsee Emolassa. Nimi perustuu sukunimeen *Myyryläinen*. Nimen kanta-alueita ovat olleet Mikkelin ja Viipurin seudut. Nissilä on maininnut nimistöömme sisältyvinä 'rajaa' merkitsevinä ilmauksina mm. sanan *myyry* (< ruots. *mur*), joka on meillä tarkoittanut alun perin 'kivijalkaa' (Lemi) ja sittemmin myös 'rajamerkkiä, pyykkiä' (Säkkijärvi). (Mikkonen ja Paikkala 2000: 379.)

NAISVUORI naesvuor : -vuorela (3142 05: 14/43) HK63 Laaja ja korkea vuori on aivan Mikkelin keskustassa. Perimätieto kertoo Naisvuoresta, että naiset olisivat kerääntyneet sille katsomaan Porrassalmen taistelua. Taisteluun viittaava selitys on kuitenkin kansanetymologinen, koska nimi mainitaan jo vuonna 1775 laaditussa Sprengtportenin manööverikartassa. Taistelu taas käytiin elokuussa 1789. Lähellä Naisvuorta sijaitsee pienempi Akkavuori.

Nais-alkuisia paikannimiä on Suomessa puolisisentöistä: esimerkiksi Suojärvellä on *Naisvaara* ja Anttolassa *Naisvuori*, jolle tytöt kerääntyivät katsomaan kokkotulta. Maankouhousnimien tarkoitteista on noin 15 prosenttia suuria mäkiä, mutta osa niistä on erittäin merkittäviä, kuten Mikkelin *Naisvuori*. Monet seikat viittaavat *nais*-nimien vanhuuteen ja kulttuuriseen merkittävyyteen. Nimiä on annettu tärkeille paikoille vanhoilla asuinalueilla. Mikkeli on ollut Etelä-Savon rautakautinen keskus, ja *Naisvuori* on ehdottomasti makrotoponyymi. (Mallat 2007: 64.)

NIEMIVUORI (3142 05) Mäki on Pitkäjärven läheisyydessä. Nimeämisperusteena on sijainti niemen lähellä.

NÄRVÄLÄNVUORI (3142 05) ML09 Mäki sijaitsee Emolassa. Nimi oli käytössä 1950-luvulla. Nimeämisperusteena voi olla esimerkiksi talonnimi, mutta nimeämisperuste jää epäselväksi.

OLLIKAISENMÄKI (3142 05) ML09 Ollikaisenmäki on Hanhijoen sillalta Kovalaan päin nouseva mäki. Se on saanut nimensä lähellä sijainneen mökin Ollikaisten mukaan. Mökki on nyttemmin purettu.

Katolisena keskiaikana pyhimyksennimenä levinnyt *Olavi* on kansankielessä saanut mm. asut *Olli*, *Ollakka*, *Ollikka*, *Ollukka*, *Olko* jne. Sukunimistöön ne ovat siirtyneet isän- ja talonnimien välityksellä. Ollikaisten valta-alueita ovat olleet 1900-luvulla Pohjois-Savo ja Mikkelin seutu. (Mikkonen ja Paikkala 2000: 424.)

ORAVINMÄKI (3142 05) oravimmäk (3142 05: 16/44 1) HK63 Suuri mäki. Nimi sisältää appelliivin *orava*. Aluetta on voitu käyttää oravanpyyntiin, jolloin nimeämisperusteena olisi käyttötarkoitus.

OSUUSKAUPANMÄKI osuuskaupammäki (3142 05) ML09 Mäki sijaitsee Emolassa Lamminmäenkadun alussa Rouhialankadulta Koulukadulle. Nimi on tullut 1940–1950-luvulla osuuskauppa Savonseutu 33:n mukaan. Nimi perustuu johonkin paikalla sijainneeseen.

PANKALANHARJU (3142 05: 13/42 2) HK63 Soraharju. Pankalanharju on ainoastaan kirjoissa tavattava nimi. Muita mainintoja *Panka*-alkuisista paikannimistä Nimiarkiston yleiskoelmassa ovat Vehmaskylässä *Pankamäen* tila ja Hirolan *Pankanmäenjoki*, joka laskee Hietajärvestä Ala-Sitroon Kyyveteen. Katso tietoja *panka*-appellatiivista nimestä *Pankalampi* luvusta 2.3.1.

PASASENMÄKI (3142 05) Pasasenmäki sijaitsee Lähemäellä lähellä Suojalampea. Mäki on saanut nimensä mäen lähellä asuneen Pasasen mukaan. Nykyään talo on purettu ja paikalla on rivitalo (Entisaikaa Lähemäellä 1986: 145). Ristimänimet *Paavali*, *Paavo* (< *Paulus*) ovat kansankielessä lyhentyneet mm. asuihin *Pasa*, *Paso*. Ortodoksisella taholla näitä puhuttelu-

muotoja on käytetty samaa kantaa olevista venäjän nimistä *Pavša*, *Paša* ja *Pavel*. (Mikkonen ja Paikkala 2000: 447.)

PIRUNKIRKONMÄKI (3142 05) *Pirunkirkonmäki* on *Ryssänkirkonmäen* rinnakkaisnimi, katso tätä.

PIRUNVUORI (3142 05) *Pirunvuori* on *Ryssänkirkonmäen* rinnakkaisnimi, katso tätä. Nimestä on todennäköisesti tapahtunut ellipsi: *Pirunkirkonvuori* < *Pirunvuori*.

PUOLUKKAVERONMÄKI puolukkaverommäki (3142 05) ML09 Mäki sijaitsee Emolassa. Nimi oli käytössä ainakin 1950-luvulla. Nimeämisperuste jää epäselväksi.

PURSIAINENMÄKI pursiaisemmäki : -mäkkee (3142 05: 12/46 2) OB91 Mäki sijaitsee Kovalantiessa, Särkijärvestä länteen. Se on saanut nimensä Laurikkalan asukkaiden, Pursiaisten, mukaan. Rinnakkaisnimi on *Laurikkalanmäki*. ”*Sitä Pursiaisemmäkkeä ku tullaa ylös*”.

PUUMALAISENMÄKI puumalaisemmäki (3142 05) ML09 Ensimmäinen mäki Kovalantien alussa. Nimi saattaa olla peräisin jo 1700-luvulta, koska tuonaikaisessa kartassa näkyy Puumalaisen torppa.

Vanhoja tietoja *Puumalaisesta* on etenkin Savosta ja Karjalasta. Yksi mahdollisuus tulkita nimi *Puumala* olisi juontaa se karjalaisesta ristimänimestä *Pamoi*, *Pamu* < ven. *Pamfil*, sillä karjalaisessa nimistössä *a* on voinut vaihtua *o*:ksi ja *o a*:ksi ja *u*:ksi. (Mikkonen ja Paikkala 2000: 497.)

PÖMPELI pömpeli (3142 05) ML09 Kallioinen mäki sijaitsee Emolassa Riihikallion vastakkaisella puolella. Rinnakkaisnimi on *Pömpelinmäki*. Mäki on kuulu käärmeistään. Varsinkin pojat kävivät siellä retkellä 40- ja 50-luvulla. Nimeämisperuste jää epäselväksi.

PÖMPELINMÄKI pömpelimmäki (3142 05) ML09 Rinnakkaisnimi on *Pömpeli*, katso tätä.

RIIHIMÄKI riihmäk : -mäelä (3142 05: 14/43 3) HK63 Mäki, jolla on ollut Rouhialan kartanon riihi. Mäki sijaitsee lähellä Emolan kenttää. Riihimäki on saanut nimensä jonkin paikalla sijainneen mukaan.

RISTIMÄENHARJU ristimäeharju (3142 05: 13/42 3) HK63 Ristimäenharju on soraharju. Nimi on jossain vaiheessa siirtynyt varsinaiselta Ristimäeltä sen viereiselle Harjulle. Vuoden 1836 kartassa nimi on muodossa *Ristimäki sandås*. Nimeämisperuste jää epäselväksi. Nimi voi perustua johonkin paikalla sijainneeseen, tai sitten paikka on ollut esimerkiksi rajapaikka.

RISTIMÄKI (3142 05: 14/42 8) HK63 Ristimäki on mäki kaupungin keskustassa, ja nykyisin mäellä on Mikkelin tuomiokirkko. Mäen nimenä on eräässä 1750-luvun alun kartassa ollut myös *Hirsipuunmäki* (Kuujo 1971: 15). Perimätieto kertoo, että mäellä olisi joskus muinoin ollut risti. Mäellä ei kuitenkaan välttämättä ole ollut ristiä, vaan se on voinut olla esimerkiksi rajapaikka (kuten nimet *Johteenranta*, *Lakkapäähonka*, *Ristikangas*) (Nissilä 1962: 48). Nimeämisperuste jää epäselväksi.

RUUNALAMMINMÄKI ruunalammimmäki (3142 05: 13/46) OB91 Pieni tiessä oleva mäki sijaitsee Ruunalammen itäpuolella. Se on saanut nimensä lammen mukaan.

RUUTIKELLARINMÄKI (3142 05) Mäki sijaitsee Kattilansillassa. Mäkeen valmistui vuonna 1934 hyppyri. Mäen nimi tulee siitä, että kaupunginhallitus oli vuokrannut Savon Rautakauppa Oy:lle 52,5 m²:n suuruisen maa-alueen ruuti- ja dynamiittikellarin paikaksi Pursialan tilan maalta silloisen kaatopaikan tuntumasta. (Reponen 2005b: 127.) Nimi perustuu johonkin paikalla sijaitsevaan.

RYSSÄNKIRKONMÄKI (3142 05: 14/41 2) HK63 Korkea mäki sijaitsee kasarmialueella. Mäellä on ollut kreikkalaiskatolinen kirkko, joka on purettu 1956–57. *Ryssänkirkonmäki* on mäen tunnetuin nimi. Muita nimiä ovat *Pirunvuori* ja *Pirunkirkonmäki*. Sen epävirallinen rinnakkaisnimi on *Rytis*. Ortodoksikirkkoa on eri puolilla Suomea kutsuttu *Ryssänkirkoksi* ja *Pirunkirkoksi*. Nimi on siis voitu antaa analogisesti.

RÖNNINMÄKI (3142 05) Rönнинmäki sijaitsee Emolassa. Mäki on saanut nimensä mäellä asuneen aliupseeri Rönнин mukaan (Lähde 1988: 29, 30).

SADEVUORI saevvuori (3142 05: 14/39 2) HK63 Pieni vuori sijaitsee Laajalammen itäranalla. Nimeksi sanottiin ”saevvuori”, joka on murteenmukainen asu nimestä *Sadevuori*. Nimeämisperuste saattaa liittyä paikan ominaisuuteen, kuten kosteuteen.

SANNASTINMÄKI sannastimmäk (3142 05: 11/43 2) HK63 Mäellä on Sannastin maatila. Mäki on saanut nimensä sijaintinsa perusteella.

SIIPVUORI siip/vuori : -vuorele (3142 05: 12/46) OB91 Korkea vuori sijaitsee Laurikkalanmäestä luoteeseen. Nimeämisperusteesta ei ole tietoa.

SILLANMÄKI (3142 05: 16/46 12) OB91 Sillanmäki sijaitsee Iloselästä pohjoiseen. Se on saanut nimensä, koska paikalle kertyy syksyisin ja keväisin paljon vettä. Nimenantajien selitys jää kuitenkin epäselväksi, eikä nimeämisperusteesta ole näin ollen varmuutta.

SIRKKAPURONMÄKI sirkkapurom/mäki: -mäessä (3142 05) OB91 Mäki sijaitsee Kovalantiessä Sirkkapurosta lounaaseen. Rinnakkaisnimi on *Ollikaisenmäki*. Nimeämisperusteena on sijainti Sirkkapuron läheisyydessä.

TUPPURALANVUORET (3142 05: 16/41 1) HK63 Kolme kallioista mäkeä sijaitsee Tuppuralassa. Maankohouma on saanut nimensä sijaintinsa mukaan. Vuorten vieressä on Tuppuralanlampi.

TÄHKÄHARJU tähkäharju : -la (3142 05: 16/46 1) KV72 Tähkäharju on kumpare (ja myös pelto) Tähkämäen kaakkoispuolella. Se on saanut nimensä Tähkämäen tilan mukaan.

TÄHKÄMÄKI (3142 05: 16/46 1) KV72 Mäki sijaitsee Tähkämäen tilan mailla. Nimen oletetaan tulleen siitä, että katovuonna viljat olivat muualta tuhoutuneet mutta mäen kohdalla säilyneet.

VAIVAISTALONMÄKI vaivaestalonmmäk (3142 05: 13/42 7) HK63 Mäki on ”vaivaistalon” vieressä. Vaivaistalo on kunnalliskodin nimitys. Nimi perustuu johonkin paikalla sijainneeseen.

VANKILANMÄKI vankilammäk (3142 05: 14/41 9) HK63 Mäki, jolla Mikkelin vankila sijaitsee. Vankila on rakennettu vuosina 1840–1843. Nimi perustuu johonkin paikalla sijaitsevaan.

VIHKHARJUNMÄKI vihkharjummäki : -mäilä (3142 05: 13/45 1) OB91 Mäki sijaitsee tien länsipuolella. Vihkharju on myös kylä Särkijärven kaakkoispuolella. Mäen nimi perustuu sijaintiin kylän alueella.

ÖLJYKELLARINMÄKI ML09 Mäki sijaitsee Emolassa. Mäen epävirallinen nimi on *Ölkkäri*. Nimi perustune johonkin paikalla sijainneeseen, mutta varmaa tietoa tästä ei ole.

ÖLJYMÄKI ML09 Mäki sijaitsee Emolassa. Muistitiedon mukaan mäellä on ammuttu punaisia kansalaissodan aikaan. Nimeämisperuste jää kuitenkin epäselväksi.

ÖLKKÄRI *Ölkkäri* on *Öllykellarinmäen* epävirallinen rinnakkaisnimi, katso nimi tätä.

2.2.2 Kalliot ja kivet

Aineistossani perusosan *kallio* sisältäviä nimiä on 23. Monikollinen *kalliot* on perusosana kahdessa nimessä. *Kivi*-perusosan sisältäviä nimiä on kaksi. *Kumpare* ja *kukkula* esiintyvät kumpainenkin aineistossani perusosina kerran.

HALISENKALLIOT halisekalliot (3142 05) Halisenkalliot sijaitsevat Suojalammen läheisyydessä. Suojalammissa oli myös Halisenranta. Kalliot ovat saaneet nimensä lähellä asuneen Halisen mukaan. Sukunimien *Halinen*, *Halonen*, *Hallila* ja *Hallinen* juuret ovat kahtaalla. Karjalassa nimet ovat kehittyneet ortodoksisesta ristimänimestä *Fali*, *Faleska*, *Hali*, *Halo*, *Haleska*, joka vastaa venäjän nimeä *Falalei*, *Fallelei* (< kreikan *Thalelaios*). Nissilä on oletta-
nut (1976), että Savon Halinen ja Halonen ovat karjalaista ainesta. (Mikkonen ja Paikkala 2000: 94.)

HARTIKAISENKALLIO (3142 05) Aalto (2005: 237) mainitsee *Hartikaisenkallion* artikkelissaan. Nimi sisältää sukunimen *Hartikainen*, jonka taustalla on saksan *Hart*-kanta. Germaaminen henkilönnimi *Hartwig* ja varsinkin sen pohjoissaksalainen deminutiivimuoto *Harteke*, *Hartich* ovat saaneet Suomen nimistössä vankan aseman ensimmäisiin asiakirjamerkintöihin mennessä keskiajalla. Savossa *Hartikainen* yleistyi niin, että 1890 nimenkantajia oli 500–1 000. (Mikkonen ja Paikkala 2000: 101.)

IITAKALLIO (3142 05) Iitakallio sijaitsee Kattilansillassa. Kallio on saanut nimensä sen alapuolella asuneen Halko-Iitan eli Ida Stenströmin mukaan. Halko-Iita oli hyvin omalaatuinen persoona, joka käytti pitkää armeijamallista takkia sekä suuria saappaita ja kävi työkseen tekemässä halkoja Mikkelin kaupungin asukkaille. (Pulkkinen 2005: 88, 89.)

KARHUNKALLIO karhunkallio (3142 05) ML09 Kallio sijaitsee Lähemäellä. Se oli lähemäkeläisten mäenlasku- ja tapaamispaikka 1960-luvun loppupuolella. Nimi saattaa perustua johonkin paikalla havaittuun.

KAUKASENKUMPARE kaokasekumpare (3142 05: 16/42 3) HK63 Mäki sijaitsee Ritvalan talon maalla. Nimi perustuu sukunimeen *Kaukanen*. Vanhoihin suomalaisiin henkilönnimiin *Kauka*, *Kaukia* ja *Kauko* sisältyy merkitys 'kaukana asuva, etäinen'.

KELLOKALLIO kellokallio (3142 05: 14/43 20) HK63 Kallio sijaitsee keskustassa kivisakastin lähellä. Se on mainittu jo vuoden 1700 kartassa. Kivisakastin yhteydessä olleesta puukirkosta on niukasti tietoja. Kirkon yhteydessä ei todennäköisesti ole ollut erillistä kellotapulia, vaan kellot ovat riippuneet hirsitelineessä kirkon vieressä. Kivisakastin läheisyydessä sijaitseva kallio on siksi saanut nimen *Kellokallio*. Nimi perustuu johonkin paikalla sijainneeseen.

KELLOKIVI (3142 05) Maaherrankadun ja Vuorikadun kulmassa oli ennen Penkereen talo. Talon omisti pitkän aikaa puuseppä Wickström, ja sen pihalla oli suuri kivi, jota kutsuttiin *Kellokiveksi*. Nimi tulee siitä, että kiven luota tavallisesti lähdettiin kantamaan ruumiit hautausmaahan kirkonkellojen alkaessa soida. Aikaisemmin kirkko sijaitsi nykyisessä Kirkkopuistossa ja hautausmaa oli kirkon ympärillä. Valokuvaaja Broman osti sittemmin tämän kiven Wickströmiltä ja teetti siitä valokuvausateljeensa peruskivet. (Hari 1960: 16, 17.)

KIIMAKALLIO kiimakallio (3142 05: 13/40 2) HK63 Kallio sijaitsee Urpolanlammen länsirannalla. *Kiima*-nimien määriteosa *kiima* 'soidin' on varsin yleinen paikannimistöössämme, missä se on tyypillinen soiden, kallioiden ja kankaiden nimitys. Nissilän aineistossa tällaisia ovat esimerkiksi *Kiimalahti* ja *-niemi*. (Nissilä 1939: 183.)

KISSAKALLIO kissakallio (3142 05: 12/42 2) HK63 *Kissakallio* on karkeahko avokallio. Nimi saattaa kertoa ilveksen oleskelu- tai pyytämispaiikasta, mutta Nissilä on esittänyt *kissa-*

nimistä myös toisenlaisen tulkinnan. Hänen mukaansa näiden nimien silmiinpistävä piirre on, että *kissa*-määrteosa liittyy vain pienoismaastoihin: se esiintyy enimmäkseen pienten kivien, lampien ja soiden nimenä, kuten *Kissalampi* Äyräpään Pölläkkälässä ja Ristiinan Huttulassa. (Nissilä 1939: 223.) Nimeämisperusteesta ei siis ole varmuutta.

KUOLEMANKALLIO (3142 05) ML09 Kuolemankallio sijaitsee Lähemäellä. Kallio oli lähemäkeläisten nuorten suosima mäenlaskupaikka 1960-luvun puolivälissä. Nimeämisperusteesta kerrotaan, että joku on tipahtanut kalliolta alas ja kuollut.

KUSTAANKIVI (3142 05) ML09 Iso kivi sijaitsee Paukkulantien päässä, levikkeen reunassa. Kerrotaan, että ison kiven juuressa itse Ruotsin kuningas Kustaa III joi kahvinsa vieraillessaan Paukkulan kartanossa 1700-luvun lopulla. Toinen perimätieto nimestä puolestaan kertoo, että Kustaa III olisi käynyt kiven luona tarpeillaan. Siksi rinnakkaisnimenä tunnetaan myös *Kustaan kusikivi*.

KUSTAAN KUSIKIVI *Kustaankiven* rinnakkaisnimi, katso tätä.

KÄÄRMEKALLIO kiärmekallio (3142 05: 16/43 5) HK63 Käärmekallio sijaitsee sankan metsän keskellä. ”*Kyl sillä kallijola oj jalakoesak katottava muutev voep astuvas suoraa kiärmee piälle.*” Tällaiset nimet ovat verrattain yleisiä nimistössämme. Joidenkin eläinlajien jatkuva pesiminen tietyllä paikalla voi olla niin näkyvää tai kuuluvaa, että se on antanut aiheen nimeämiseen. (Kiviniemi 1990: 139.) Kallio voi olla käärmeiden talvehtimis- tai elinpaikka, ja nimeämisperusteena on näin ollen eläimen esiintyminen paikalla.

LAAJALAMMENKALLIO (3142 05) Laajalammenkallio sijaitsee Laajalammen vieressä (Aalto 2005: 240). Nimi perustuu sijaintiin.

LAMMENKALLIOT lammenkalliot : -kallijoila (3142 05) ML09 Lammenkalliot on Tuppuralanvuorten rinnakkaisnimi. Kalliot rajautuvat Tuppuralanlampeen. Niiden päältä lähiseudun nuoret hyppelivät kesäisin lampeen 1960–70-luvulla. Kallioiden nimeämisperusteena on niiden sijainti lammen vieressä. Nimi on käytössä lähinnä tuppuralalaisilla.

LAHVIKALLIO Kallio sijaitsee Emolassa. Rönningmäen länsipuolista osaa kutsuttiin *Lahvikallioksi Klaff*-nimisen kellosepän mukaan (Lähde 1988: 30). Paikannimen määräteosa on muokkautunut murteenmukaiseksi.

LEMMENKUKKULA lemmekukkula (3142 05: 15/40 7) HK63 Kallio sijaitsee Pursialanniemessä. ”*Käötii sielä sillon nuorna miesnä kesäiltoena tyttölöehe kans vähä peohoomassa ja niin nuo näkky nyttiit tekevä.*” Paikan nimi perustuu käyttötarkoitukseen.

LÄHTEENKALLIO lähteenkallio (3142 05) ML09 Lähteenkallio sijaitsee Lähemäellä. Kallio oli Tenhusen talon takana, ja sen vieressä sijaitsi ja sijaitsee edelleen lähde. Kallio ja lähteen tienoo olivat ajanviettopaikkoja 1960-luvun lopulla. Nimi perustuu kallion sijaintiin lähteen vieressä.

MIILUKALLIO (3142 05) Miilukallio sijaitsee Kattilansillassa. Kattilansillan kylän keskeisiä paikkoja oli ainakin lapsille sepän paja. Seppänä toimi 1930-luvun lopulla *Hämäläinen*, myöhemmin muun muassa hänen poikansa. Pajassa tarvittavia hiiliä on aikoinaan miiluttu kumpareella, joka sijaitsee noin 200 metriä pajasta lounaaseen. (Kolehmainen 2005: 76.) Nimi perustuu paikan käyttötarkoitukseen.

MYLLYKALLIO (3142 05) Myllykallio sijaitsee Kattilansillassa. Paikkaa käytettiin lasten retkillä, ja siltä laskettiin talvella mäkeä Lustinpellolle. (Ihalainen 2005: 66.) Nimi voi perustua johonkin paikalla sijainneeseen.

PAAHTOKALLIO (3142 05) Kallio sijaitsee Kattilansillassa. Kattilansillan koululta alkoi tie, jota sanottiin Opintieksi ja joka jatkui Paahtokalliolle asti (Salmela 2005: 119). Nimeämisperuste voi viitata esimerkiksi paikan ominaisuuteen kesäaikaan.

RAJAKALLIO rajakallio (3142 05: 13/39 1) HK63 Korkea kallio Mikkelin kaupungin ja Mikkelin pitäjän etelärajalta. Nimeämisperusteena on paikan sijainti.

RIIHIKALLIO (3142 05) Kallio sijaitsee Emolassa. Riihikallion ja Emolanjoen välissä sijaitsivat Emolan ratsutilan päärakennus ja pihapiiri, nykyisen Emolankadun varrella olevien tonttien paikalla. Talon paikkana oli ollut nykyisen Kovalanlammen kaakkoispuolella oleva Kir-

malamminpelto. (Lähde 1985: 13.) *Riihi*-nimet ovat nimistössämme hyvin yleisiä. Nimi perustuu johonkin paikalla sijaitsevaan.

SIISKOSENKALLIO (3142 05) Kesän 1944 suurhyökkäyksen aikaan väkeä kerääntyi Siiskosenkalliolle (Hämäläinen 2005: 317). Nimi perustuu sukunimeen. *Siiskonen* on karjalaisperäinen sukunimi, jonka levikki on Kaakkois-Suomen ja Etelä-Savon alueella. Muutama esiintymä on myös Pohjois-Suomessa ja Keski-Suomessa. (Pöyhönen 1998: 215.) Nimi perustuu ortodoksisiin ristimänimiin *Siso*, *Sisso*, *Sisko*, *Siisko* < ven. *Sysoi*, *Sysokoi*, tai sitten se on läntistä lähtöä ja perustuu *Sikstukseen* (Mikkonen ja Paikkala 2000: 601).

SIRKKAKALLIO sirkkakallijo: -kallijola (3142 05: 17/45 5) OB91 Kallio sijaitsee Tupalan itäpuolella. Ei tietoa nimeämisperusteesta.

TERVAKALLIO tervakallijo : -kallijolta (3142 05: 16/45 8) OB91 Tervakallio on kumpare Suojalammen tilan länsipuolella. Kallio on saanut nimensä, koska paikalla on joskus valmistettu tervaa.

VALOKALLIO valokallijo (3142 05: 18/43 4) HK63 Valokallio on matala avokallio niityn keskellä. Nimi viittaa paikan ominaisuuteen.

2.2.3 Kankaat, metsät ja lehdot

Kangas-perusosan sisältäviä nimiä aineistossani on 13. *Metsä* esiintyy perusosana kuudessa nimessä. Perusosan *lehto* sisältäviä nimiä on aineistossani kaksi. *Palo*-peruosa sisältyy yhteen nimeen. Myös *hakoja* on aineistossani yksi, samoin *sydänmaita*.

HIRSIKANGAS hirskanņas (3142 05: 13/44 10) HK63 Petäjikkökangas sijaitsee Tampinjoen länsipuolella. Kangas on saanut nimensä koostumuksensa perusteella.

KALEVANKANGAS kalevanņas (3142 05: 13/43 5) HK63 Kangasalue, jonka aiempi nimi oli *Petroffinkangas*. Katso kaupunginosan nimi *Kalevankangas* luvusta 2.1.

KAUKOLANKANGAS kaokolakanjas : -kanjaala (3142 05: 13/42 12) HK63 Kaukolankangas on petäjikkökangas, joka on osaksi aukeata. Katso henkilönnimi *Kauko* nimestä *Kaukola* luvusta 2.1. Nimeämisperusteena on sijainti Kaukolan kaupunginosan alueella.

KORPPISENKANGAS (3142 05) Korppisenkangas sijaitsee Lähemäellä. Nimi sisältää sukunimen *Korppinen*. Vanhaan karjalaiseen henkilönnimistöön sisältyy paljon linnunnimityksiä. Savossa on 1500-luvun loppupuolella saanut eräs *Ollikainen* liikanimen *Korppi*, mistä on saanut alkunsa savolainen *Korppi*-suku (jo 1614 muodossa *Korppinen*). (Mikkonen ja Paikkala 2000: 246.)

KULOPALO (3142 05: 13/43 6) HK63 Kulopalo on Rouhialan hautausmaan takana oleva alue, Kalevankankaan kartanon puoleinen osa, joka on joskus viime vuosisadan alussa kulotunut. Appellatiivi *palo* tarkoittaa 'poltettua kaskea, johon vilja kylvetään'.

LAAJALAMMENMETSÄ (3142 05) Metsä, joka sijaitsee Laajalammella. Metsässä oli pommikuoppa, joka saattoi olla harhautuneen pommin tekemä sota-aikana (Happonen 2005: 211). Nimi perustuu sijaintiin.

LAMMENMETSÄ lammemettä (3142 05) ML09 Metsäalue on Tuppuralanlammen vieressä. Metsä on saanut nimensä sijaintinsa perusteella. Nimenantajan kymmenen vuoden asuminen Helsingin seudulla on syynä nimen murreasun poikkeavuuteen.

LAVILANLEHTO (3142 05) ML09 Lehto sijaitsee Emolassa. Nimi on ollut käytössä 1950-luvulla. Nimen määriteosassa on talon- tai sukunimi *Lavila*. Nimi viittaa paikan omistukseen tai käyttöön, mutta nimeämisperuste jää epäselväksi.

LIUKKOSENKANGAS (3142 05) Liukkosenkangas sijaitsee Lähemäellä. Nimi perustuu sukunimeen *Liukkonen*, joka on 1800-luvun lopulla ollut Savon yleisimpiä, samoin 1500-luvulla, jolloin sen kantajia on asunut Juvalla, Rantasalmella, Pellosniemellä ja jopa 12 samanimistä verotalonpoikaa Vesulahdella. Nissilä on selittänyt *Liukko*-nimet ominaisuutta ilmaiseviksi lisänimiksi, joiden merkitys on ollut 'liukas, ovela, lipevä'. Käsitystä tukee se, että myös *Liukas* esiintyy lisänimenä, esim. Huittisissa 1552 Lasz Liukas. (Mikkonen ja Paikkala 2000: 314.)

LUURANKO (3142 05) Luuranko on kangasalue, joka sijaitsee Lähemäellä. Rinnakkaisnimi on *Luurankokangas*. Nimessä on tapahtunut ellipsi, jolloin siitä on tullut yksiosainen. Katso tietoja nimestä *Luurankomäensuo* luvusta 2.2.4.

LUURANKOKANGAS (3142 05) Kangasalue sijaitsee Lähemäellä. Rinnakkaisnimi on *Luuranko*.

PAJALEHTO (3142 05) Pajalehto sijaitsi Myllyojan (nykyisen Ratinojan) Lähemäen puolella Paukkulantien ja Savilahden rannan välissä. Alue kuului aiemmin Pelto-Paukkulan tilaan. (Entisaikaa Lähemäellä 1986: 246.) Nimi saattaa perustua johonkin paikalla sijaitsevaan.

PETROFFINKANGAS petrovinkangas : kangas (3142 05) HK63 *Petroffinkankaan* nykyinen nimi on *Kalevankangas*. Kangas on Pankajoen itäpuolella. Se mainitaan vuoden 1912 kartassa. Kangasalue sijaitsi paikalla, joka nykyään on sähkölaitoksen aitauksen sisässä (Hyninen 1994: 129).

PURSIAISENMETSÄ pursiaisemettä : -metässä (3142 05: 12/45 1) OB91 Metsäalue sijaitsee Laurikkalan länsipuolella. Nimi on tullut sukunimen mukaan.

PYÖREÄKANGAS pyöreäkangas : -kangas (3142 05: 13/44 3) HK63 Pyöreäkangas on metsäalue Sirkkapuron lähellä. Nimeämisperuste on epäselvä.

ROKKALANMETSÄ rokkalamettä : -metässä (3142 05: 14/45 7) OB91 Metsäalue sijaitsee Mustastalammesta koilliseen. Se on saanut nimensä Rokkalan kartanon mukaan.

ROKKALAN JA ROUHIALAN PUOLI Rinnakkaisnimet ovat *Rokkalan ja Rouhialan sydänmaat* ja *Sydänmaat*.

ROKKALAN–ROUHIALAN SYDÄNMAAT rokkalarrouhijala/syvämmuat : -syvämmaila (3142 05: 14/46 2) OB91 Metsäalue sijaitsee Hietajärvestä kaakkoon. Se on saanut nimensä Rokkalan ja Rouhialan kartanoista, joille maat ovat kuuluneet. Rinnakkaisnimet ovat *Rokkalan ja Rouhialan puoli* ja *Sydänmaat*. ”*Rokkalarrouhiala syvämmaila käyvvää joskus mustikassa.*”

SIEKKILÄNKANGAS (3142 05) ML09 Siekkilänkangas sijaitsi Savilahdenkadun kiertoliittymän itäpuolella. *Kangas*-appellatiivia käytettiin puheessa silloin, kun maasto oli ympäristöä korkeammalla. Nimi perustuu sijaintiin Siekkilän kaupunginosassa. Katso kaupunginosan nimi *Siekkilä* luvusta 2.1.

SIKEÄMETSÄ (3142 05) Metsä sijaitsee Moisiossa. Rinnakkaisnimi on *Uitonmetsä*. Nimeämisperuste jää epäselväksi, mutta appellatiivi *sikeä* voisi tässä viitata metsän tiheyteen.

SEURALANKANGAS (3142 05) Seuralankangas sijaitsee Lähemäellä. Nimi sisältää sukutai talonnimen, mutta nimeämisperuste jää epäselväksi.

SYDÄNMAAT Rinnakkaisnimet ovat *Rokkalan ja Rouhialan sydänmaat* ja *Rokkalan ja Rouhialan puoli*. Nimi on muodostunut ellipsin avulla nimestä *Rokkalan ja Rouhialan sydänmaat*.

TAMPINKANGAS (3142 05) ML09 Kangasalue sijaitsi lähellä Tampinjokea. Nimi oli käytössä 1950-luvulla. Tamppikangas kuuluu samaan pesyeen Tampinjoen ja Tamppikosken kanssa. Kankaan nimeämisperusteena on ollut sijainti Tampinjoen vieressä. Katso *tamppi*-appellatiivin selitys kohdasta *Tampinjoki* luvusta 2.3.2.

TENHOLANHAKA tenholahhaka (3142 05: 15/46 4) KV72 Tenholanhaka on Suojalammen talon pohjoispuolella oleva Tähkämäen metsä. Nimen alkuperästä ei ole tietoa. Nimen tarkoite on luultavasti vuosien myötä muuttunut, eli Tenholanhaka on aiemmin ollut karjan laidunmaata, joka sittemmin on metsittynyt.

TERVAKANGAS terva/kaņņas: kaņkaalta (3142 05: 14/46 1) OB91 Tervakangas on metsäalue, joka sijaitsee Riuttojen eteläpuolella. Se on saanut nimensä tervakannoista, joita paikalta on haettu tervahautoja varten. ”*Aekonnaa haettu tervasia kantoja sieltä Tervakankaalta.*”

UITONMETSÄ (3142 05) Uitonmetsä on Moision portin tienoilla oleva tiheä mäntytaimikko, jossa oli kapea polku syksyisiä pyörälläajoja varten. Metsän nimi oli *Uitonmetsä* (Uitonmehätä) tai *Sikeämetsä* (Sikkeemehtä). (Kylliäinen 2005: 222.) *Uitto*-nimet kertovat eläinten uitta-

misesta vesien yli (*Uitonniemi* Kirkkolan Jääsjärvessä, *Uitonkallio* Salajärven Sikosaarensalmessa) (Nissilä 1968: 50).

URPOLANKANGAS (3142 05) Urpolassa oleva kangasalue. Nimeämisperusteena on sijainti Urpolassa.

2.2.4 Suot

Perusosan *suo* sisältäviä nimiä on aineistossani 14. *Suo* onkin ainut tämän paikanlajin perusosa.

EKSYNSUO eksysuo (3142 05: 14/47 2) HK63 Eksysuo sijaitsee Emolassa. Nimi ollut käytössä vielä 1950-luvulla, mutta tarkka paikka ei ole enää tiedossa. Jokseenkin vetinen suo oli ennen osaksi kaupungin, osaksi Mikkelin pitäjän puolella. ”*Pien suo se _o liekkö tuone kettää eksynä, ja jos onniin ni ovatpaha kottiisa osana*”.

Kittilässä ja Pielisjärvellä on *Eksymälammet*, Kärsämäellä *Eksyneva* ja Pihtiputaalla *Eksynkorpi*. Näiden nimien taustaksi on selitetty maaston vaikeakulkuisuus tai synkkyys, jolloin sinne eksyminen on helppoa. Mikkelin Eksynsuon nimeämisperuste jää epäselväksi.

FINSKINSUO vinskissuo (3142 05: 12/43 5) HK63 Finskinsuo on mainittu vuoden 1912 kartassa. Nimi sisältää sukunimen, mutta se jää nimeämisperusteiltaan epäselväksi.

KIURUNSUO kiurusuo : -suola (3142 05: 12/43 4) HK63 Kiurunsuo on mainittu vuoden 1912 kartassa. Nimi saattaa viitata paikalla oleskeleviin tai pesiviin lintuihin.

KURENSUO kuresuo (3142 05) ML09 Kurensuo on Emolassa sijaitseva suo. Nimi on ollut käytössä 1950-luvulla. Nimi sisältää appellatiivin *kurki*. Suo on voinut olla kurkien pesimispaikka.

LUURANKOMÄENSUO (3142 05) ML09 Avosuo, joka sijaitsee Launialassa. Suo on supistunut itäosastaan urheilukentän rakentamisen yhteydessä. Suon keskellä on silmäkkeitä, joita ympäröi luhtaneva. Reunamilla suotyyppeä on heinäkorpea. (Lehtonen 2009.) Rinnakkaisnimi on *Luurankosuo*. Lähellä sijaitsee myös Luurankosuon leikkikenttä. Nimen taustaa on pohdit-

tu jo vuosikymmeniä sitten. Erään nimenantajan isä muisteli, että suolta on löytynyt luuranko joskus 1920-luvun lopulla. Nimi on liitynnäinen, ja se on saanut nimensä lähellä sijaitsevan Luurankomäen mukaan.

LUURANKOSUO (3142 05) Rinnakkaisnimi on *Luurankomäensuo*, katso sitä. Nimi on muodostunut ellipsin avulla.

MÄMMISUO (3142 05) Kylliäinen (2005: 218) mainitsee Mämmisuon torpan, jonka kautta hän yhdessä Veikko Sihvosen kanssa juoksi Pitkäjärveltä Kaituenlammelle kalaan. Nimi voi viitata suon koostumukseen tai muuhun ominaisuuteen, kuten väriin, mutta nimeämisperuste jää kuitenkin epäselväksi.

NORONSUO norosuo (3142 05: 11/42 1) HK63 Noronsuo sijaitsee Sannastinjoen eteläpuolella. Appellatiivi *noro* on 'notkelma, jossa joko puro tai seisovaa vettä; vetinen painanne'. ”*Semmonev vesine kohta se noro.*” Nimeämisperusteena on paikan koostumus.

POHJASUO (3142 05) ML09 Nykyään läjitysalue ja mäki, mutta vielä 1960-luvulla Peitsarin pappilan arenttimies Leinonen viljeli siinä kauraa rehuksi. Suon kuivatusajasta ei ole tietoa. Nimi saattaa viitata esimerkiksi paikan ominaisuuteen (syvyyteen tai upottavuuteen), mutta nimeämisperuste jää epäselväksi.

PUOLUKKASUO (3142 05: 13/43 10) HK63 Puolukkasuo sijaitsee Siekkilänjoen varressa. Nimeämisperusteena on jokin paikalla sijaitseva.

RATOSUO Suo, joka on Pitkäjärven ja Kaituenlammen välissä. Nimeämisperuste jää epäselväksi.

ROUHIALANSUO rouhialasuo : -la (3142 05: 14/45 1) OB91 Rouhialansuo sijaitsee Riutas-ta luoteeseen. Se on ollut ennen peltona, ja nykyään siinä kasvaa metsääkin. Se on saanut nimensä Rouhialan kartanon mukaan, jolle alue ennen kuulunut. Rinnakkaisnimet ovat *Suoniitty* ja *Kartanopelto*.

SEPÄNSUO (3142 05) Sepänsuo sijaitsee Kattilansillassa. Seppä Wallden oli kylän ensimmäinen pajayrittäjä, joka harjoitti toimintaa 1920-luvulla. Hiiliä seppä poltti Laajalammelle

menevän tien varressa. Tätä perua ovat sekä *Sepänsuon* että *Miilukallion* nimet. (Hämäläinen 2005: 134.) Nimeämisperusteena on paikalla tapahtunut toiminta.

SUNTIIONSUO suntijosuo : -suola (3142 05: 12/43 6) HK63 Suo, joka on mainittu vuoden 1912 kartassa. Nimi liittyy paikan hallintaan ja omistukseen.

2.2.5 Niemet, rannat ja saaret

Mikkelin kaupunki sijaitsee Saimaan rannalla, minkä vuoksi muun muassa niemiä ja rantoja on aineistossani paljon.

Niemi-perusosan sisältäviä nimiä on aineistossani 14. *Ranta*-perusosan sisältäviä nimiä on yhteensä kuusi, ja yhdessä nimessä perusosana on monikollinen *rannat*. Perusosan *saari*-sisältäviä nimiä on neljä. Kaksi nimistä on yksiosaisia.

AITOSAARI (3142 05) Saari sijaitsee Savilahdessa. Nimestä on mainintoja asiakirjoissa 1600-luvulta lähtien: 1664 *aito sari* (VA 8646: 202; NA). Nimeämisperuste jää epäselväksi. Rinnakkaisnimi on *Pappilansaari*.

ANGERVONNIEMI anjervonniem : -niemessä (3142 05: 14/43 5) HK63 Angervonniemi on Emolanjokeen pistävä niemi. ”*Siinä asu sellane tohtuor anjervo, se ol’ jonnii piritismi* (= spiritismin) *harjoittaja*.” Westerholmin (1926: 2) mukaan nimi on talon omistajan, tohtori Angervon antama oman nimensä mukaan. Niemi on tuhottu 1970-luvulla, kun jokea oikaistiin.

HALISENRANTA haliserranta (3142 05) Halisenranta on yksi Suojalammen uimaranta. Ranta on nimetty lähellä asuneen *Halisen* mukaan. Sukunimi *Halisen* aluetta on ollut Savo. Nissilä on olettanut, että Savon *Halinen* ja *Halonen* ovat karjalaista ainesta. Karjalassa nimet ovat kehittyneet ortodoksisesta ristimänimestä *Fali*, *Faleska*, *Hali*, *Haloi*, *Haleska*, joka vastaa venäjän nimeä *Falalei*, *Fallelei* (< kreikan *Thalelaios*). (Mikkonen ja Paikkala 2000: 94.)

KYMINRANNAT kymirrannat (3142 05) ML09 Kyminrannat on ollut Saksalan rantojen nimi 1900-luvun alkupuolella. Vuonna 1916 Saksalan saha siirtyi Halla Osakeyhtiön ostomyyntiä Kymin Osakeyhtiön omistukseen. Seuraavan vuoden kesällä saha paloi ukonilman

sytyttämänä kokonaan, mutta se rakennettiin pian uudelleen. Sahan toiminta päättyi lopullisesti kesäkuussa vuonna 1935. (Lähde 1988: 10, 11.) Rantojen nimeämisperusteena on omistus ja käyttö.

IITANIEMI iitaniem (3142 05: 14/41 8) HK63 Niemi sijaitsee Kattilanlahden ja Pursialanlahden välissä. Kaihunharju päättyy Iitaniemeen Kattilanlahden ja Pursialanlahden välisessä salmessa, minkä jälkeen harju jatkuu Kaijanniemenä (Reponen 2005a: 43). Pidän mahdollisena, että myös Iitaniemen taustalla on samainen Ida Stenström eli Halko-lita, joka on antanut nimensä myös Iitakalliolle (katso nimi *Iitakallio* luvusta 2.2.2).

KAIJANNIEMI kaijaniem (3142 05: 15/40 1) HK63 Kaijanniemi sijaitsee Kattilanlahden ja Pursialanlahden välissä. Nimestä on asiakirjamainintoja 1500-luvulta alkaen: 1561 *Kaijan Nemi* (VA 6331a: 39; NA), 1664 *Kaija Nemj* (VA 8646: 438; NA). Nimelle on kaksi selitystä: Appellatiivi *kaija* viittaa lokkeihin. Nimeämisperusteena saattaa olla lintujen pesiminen niemessä. Todennäköisempi selitys on kuitenkin niemen kapea muoto. Siitä on käytetty myös nimitystä *Kaidanniemi* (Reponen 2005a: 43), ja genetiivimuotoisessa määriteosassa *d:n* vastineena on aivan murteenmukaisesti *j*. Hyvin usein kielitajussa ei osata yhdistää *kaija*-määritettä *kaita*-adjektiiviin, kuten esimerkiksi nimissä *kaijajärv* ja järvestä virtaavassa *kainojassa* (Antrea) (Nissilä 1945: 584).

KALEVANNIEMI kalevanniem : -niemessä (3142 05: 13/43 4) HK63 Kalevanniemi on Kalevankankaan Hanhijokeen pistävä niemi. Niemi oli suosittu retkeilypaikka 1940–1960-luvulla. Määriteosassa on henkilönnimi *Kaleva* (ks. nimen selitys kohdasta *Kalevankangas* luvusta 2.1). Niemi on saanut nimensä sijaintinsa perusteella.

KENKÄVERONNIEMI kenkäveronniem (3142 05: 15/41 1) HK63 *Kenkäveronniemi* on Savilahteen pistävä niemi, jolla sijaitsee pappila. Nimi tulee muinaisruotsin *gengärp-*, *gengärdh-*, *gingerdh-* sanasta, josta on peräisin myös *kinkeri*-sana. (SP 2007: 153.) Vuonna 1664 nimi esiintyy asiakirjoissa muodossa *Kengi wero*. Nimeämisperuste sitä vastoin jää epäselväksi.

KORPPISENNIEMI (3142 05: 18/43 3) HK63 korppisenniemi *Korppisenniemi* on Saimaaseen pistävä jyrkkärantainen niemi. Nimi sisältää sukunimen *Korppinen*. Katso tietoja *Korppi*-nimestä kohdasta *Korppisenkangas* luvusta 2.2.3.

LAMMENNIEMI (3142 05) Lammenniemi sijaitsee Urpolanjoessa. Niemen jälkeen alkoi ylämyllyn patoallas. Nimeämisperusteena on sijainti. Niemi tunnettiin myös nimellä *Lemmenniemi*, joka taas viittaa paikan romanttisuuteen ja käyttötarkoitukseen. (Ihalainen 2005: 68.)

LEHMÄNRANTA (3142 05) ML09 Lehmänranta on eräs Suojalammen rannoista. Se oli pitkä matalikko, jossa Peitsarin pappilan lehmät kävivät ikiajoista lähtien kesäisin juomassa ja vilvoittelemassa. Paikalla uitettiin myös hevosia, kunnes se 1970-luvulla lopetettiin viranomaisten määräyksestä. Lehmiä siellä ei ole ollut 1960-luvun jälkeen, kun metsälaiduntaminen lopetettiin. Kaupunki kunnosti 1980-luvulla paikan pienten lasten uimarannaksi, mutta käyttö oli vähäistä. Nykyään paikka on heinittynyt. Nimi puolestaan on unohtunut jo aiemmin. Lehmänrannan nimeämisperusteena on lehmien oleskelu sen läheisyydessä.

LEMMENNIEMI (3142 05) Lemmenniemi on Lammenniemen rinnakkaisnimi, katso tätä.

MATINPELLONALUS (3142 05) Matinpellonalus on Kaihunlahden ranta. (Hämäläinen 2005: 139.) *Alus*-appellatiivi tarkoittaa jonkin alapuolella sijaitsevaa (rantakaistaletta) (Nissilä 1939: 48).

MUTKA (3142 05) Mutka on ranta-alue, joka sijaitsee lähellä Rouhialan päärakennusta, toisella puolella Ihastjärventietä kuin Liri. Siellä oli 1950-luvulla Liriä suurempi tasainen nurmi-alue ja sekä matala että syvä uimapaikka. Lehmät pitivät aluskasvillisuuden kurissa. (Wirilander 2010: 2.) Nimeämisperusteena on paikan muoto.

PAPPILANNIEMI pappilanniemi (3142 05) HK63 *Pappilanniemi* on *Kenkäveronniemen* rinnakkaisnimi. Niemessä toimi ennen pappila, ja tästä niemikin on saanut nimensä. Rakennukset ovat yhä jäljellä.

PAPPILANSAARI pappilansuar' (3142 05) HK63 Saari sijaitsee Pappilanselällä. Se on Aitoosaaren rinnakkaisnimi. Nimeämisperusteena on paikan omistus.

PYLVÄNÄISENSAARI (3142 05) Lapset uivat Pylvänäisensaareen tai sen ympäri kilpaa 1940–1950-luvulla (Kautiainen 2005: 216). Nimen määriteosaan sisältyy sukunimi *Pylvänäinen*. Sukunimen kantasija on Kangasniemellä, missä heitä on asunut jo 1561 ja mistä heitä on

sittemmin levinnyt lähipitäjiin, esim. *Ihanus pylweinen* 1552 ja *magnus pyluenäin* 1554 Vesulahti.

RITVALANRANTA ritvalarranta (3142 05: 16/41 2) HK63 Ranta sijaitsee Tuppuralassa. Ritvala on ollut maatila, ja tästä on tullut nimi rannalle. Appellatiivi *ritva* tarkoittaa Heinävedellä 'koivunoksien latvaa', ja Ristiinasta on tallennettu *ritvake* merkityksessä 'ohut, pitkä ja taipuisa varpu'. (SMS.)

SYVÄRANTA (3142 05) Ranta sijaitsee Laajalammessa. Se oli kauempana pyykkilaiturin päässä olleista hyppytelineistä kallion alla. Lapset uivat siellä, kun olivat isompia. (Minkkinen 2005: 205.) Nimi perustuu paikan ominaisuuteen.

PELLAVESLIKO pellaves/liko : -liol (lähellä) (3142 05: 16/45 3) OB91 Ranta-alue, joka sijaitsee Suojalammen pohjoisrannalla. Se on saanut nimensä, koska paikalla liotettiin pellavia.

PIRTTINIEMI pirttiniem (3142 05) HK63 Pirttiniemi on Savilahteen pistävä niemi. Se on aiemmin ollut saari, mutta veden korkeuden laskettua se joutui mantereen yhteyteen. Mikkelissä tunnetaan myös Pirttiniemen sauna. Niemessä on ollut sauna sekä vuodesta 1864 kylpylaitos. Nimi perustuu johonkin paikalla sijainneeseen.

PYYKKIRANTA (3142 05) Pyykkiranta on Kaihunlahden ranta. (Hämäläinen 2005: 139.) Nimi tulee käyttötarkoituksesta.

RÖNÖNRANTA (3142 05) Rönönranta on Kaihunlahden ranta. Rannan nimen taustalla on nahkuri Grönqvist, jonka omistama Rönönrannan nahkatehdas sijaitsi nykyisen Melapirtin paikalla. Tehdas tuhoutui mahdollisesti tulipalossa joskus 1920-luvulla. (Hämäläinen 2005: 139; Reponen 2005c: 350.) Sukunimi on saanut kansanomaisen muodon.

SALOSAARI salo/suar : -suaressa (3142 05) RS78 Suuri saari Mikkelin kaupungissa. Ennen nykyisiä tieyhteyksiä saari on ollut suoranaista korpea vaikeakulkuisen järven takana, vaikka onkin aivan kaupungin näköpiirissä. Nimi perustuu paikan ominaisuuteen.

SOHVINNIEMI sohvinniemi (3142 05) ML09 Sohvinniemi on Suojalammessa oleva niemi. Nimeä on käytetty ainakin jo ennen sotia. Nimi perustunee henkilönnimeen *Sohvi*. Nimen arveltiin liittyvän johonkin Peitsarin pappilan asukkaaseen. Nimi ei ole enää käytössä.

TANELINNIEMI tanelinniemi (3142 05: 15/41 8) HK63 Vuoden 1899 kartassa Tanelinniemi on muodossa Danilanniemi. Niemi sijaitsee Tyynelänsalmessa, joka erottaa Lamposaaren selän Launialanlahdesta (Entisaikaa Lähemällä 1981: 143). Martti Westerholmin (1929: 94) mukaan *Tanila* I 1707–16 *Danila niemi* (talo, Kirkonk.); 1817–27 *Rusthåll Danila* (Kirkonk.). Nimestä *Danila* on tullut murteeseen sopivampi *Taneli*.

TATTARNIEMI (3142 05) Niemi sijaitsee Launialassa. Tattari on humalan ja tupakan ohella ollut naurista, ohraa ja ruista harvinaisempi viljelyskasvi (Nissilä 1968: 48). Nimi perustunee paikalla viljeltyyn kasviin. Määriteosassa on tapahtunut murteenmukainen *i:n* loppuheitto.

TUPPURALANNIEMI (3142 05) Niemi, jossa sijaitsivat 1920-luvulla saha ja tynnyritehdas. Se on saanut nimensä sijaintinsa perusteella.

2.2.6 Maanlaskeumat

Aineistossani on kaksi maanlaskeumaa, ja niiden kummankin perusosana on appellatiivi *hauta*.

HÄNNINHAUTA hännihaota : -haovassa (3142 05: 14/42 12) HK63 Entinen suolampi on aivan kaupungin keskustassa, ja nykyään siinä on urheilupuisto. *Hänninhaudan* nimi on itse asiassa siirtynyt noin 100 metriä etelään olevalle pelikentälle, joka on myös ollut suolampi. Urheilupuiston ensimmäinen käyttökelpoinen kenttä valmistui vuonna 1914 (Hassinen ja Lähde 1987: 61).

Hänninhaudasta tunnetaan kaksi tarinaa: 1) sudet tappoivat ja söivät miehen nimeltä *Hänninen* 1800-luvulla juuri Hänninhaudassa. 2) Hänninhaudassa on upotettuna kirkonkello. Mikkelin Rämälässä taas on *Hännisen mutahauta*, entinen mudanottoaika, jonka nimi tulee *Orrin* talon asukkaiden mukaan.

Nimi sisältää sukunimen *Hänninen*. Sukunimi *Hännikäinen*, *Hänninen* on levinnyt yli koko maan mm. Savossa 1500-luvulla (Nissilä 1939: 348).

LINNAHAUTA (3142 05) Linnahaudan alue kuului aiemmin Mikkelin maaseurakunnan pappilan maihin. Se oli entistä pappilan torpparien ja sittemmin työväen asuinalueita. (Hassinen ja Lähde 1987: 30.) Nimeämisperuste jää epäselväksi.

2.3 Vesistönimet

2.3.1 Lammet ja järvet

Mikkelissä on runsaasti pieniä ja keskisuuria vedenkokoumia. Niinpä *lampi*-perusosan sisältäviä nimiä aineistossani on 31. Joukkoon on mahtunut vain yksi *järvi*-perusosan sisältävä nimi. Yksi nimistä on yksiosainen, ja kahdessa nimessä perusosana on monikollinen *lammet*. *Järvi*-perusosan sisältäviä nimiä on aineistossani vain kaksi. *Järvi*-perusosan vähäisyys aineistossa selittynee Saimaan läheisyydellä; kaikki suuretkin vedenkokoumat on nimetty lammitiksi, koska lähellä on vain yksi oikeasti suuri järvi, Saimaa.

AHVENLAMPI ahven/lampi : -lammessa ~ ahavellamp (3142 05: 14/44 9) HK63 Ahvenlampi on pieni lampi, josta ”*ei sua ahavenia sem paremmikum muutakaa*”. Se sijaitsee Kovalanlammin länsipuolella. Nimeämisperusteista ei ole tietoa, mutta se liittyy todennäköisesti lammesta tavattavaan kalalajiin.

HANHILAMPI hanhlamp : -lammela (3142 05: 13/44) HK63 Nimestä on tietoja 1500-luvulta alkaen: 1561 *Hanhi Lammin Maa* (VA 6331a: 64; NA), 1664 *Hanhi Lammin Maa* (VA 8646: 228; NA) Vuoden 1766 kartassa *Hanhi Lambi*. (2: 13/43 1) Hanhilampi on pieni suvantomainen lampi, joka sijaitsee Pankajoen ja Hanhijoen välissä. Nimeämisperuste voi viitata käyttö-tarkoitukseen, mutta se jää epäselväksi, koska nimi on varsin vanha.

ISO LIKOLAMPI Iso Likolampi on saanut nimensä erottuakseen Pienestä Likolammesta. Rinnakkaisnimi on *Likolampi*, katso sitä.

KAITUENLAMPI kaetuul/lamp : -lammessa ~ kaetusel/lamp, kaetovel/lamp (3142 05) (1: 4 B-C 3) ES63 Kartassa on käytetty myös nimeä *Kaitunlampi*. Lähellä sijaitsee Kaituenmäki.

Lampi on pitkä ja kapea, joten nimeämisperusteena on ollut sen muoto. Appellatiivi *kaita* tavataan merkityksessä 'kapea, soukka' (myös 'kahden joen tai järven välinen maaselänne, kivieliö' Sod Ina) (SMS). Hortolassa on pitkä ja kapea *Kaituensaari*, Pertunmaalla *Kaituelampi* ja Luhangalla *Kaituenniitty*, joka on *Kaidutlammesta* laskevan joen molemmilla puolilla.

KALEVANLAMMET kalevallammet (3142 05: 14/42–43) HK63 Lähellä sijaitsee Kalevan kangas, jonka perusteella lammet on nimetty. Rinnakkaisnimi on *Myrkkylammet*.

KAPALAMPI (3142 05) ML09 Kapalampi sijaitsee Tuukkalassa. Juvalla, Haukivuorella ja Heinävedellä on murremaininta *kapahauesta* 'kuivattu hauki'. Heinävedellä tiedetään myös pelkkä *kapa* merkityksessä 'kapahauki, -kala'. Kangasniemellä tavataan harvinaisena verbi *kapaantua* 'kuivua'. (SMS.) Lammen nimi liittyy kapakalan pyytämiseen ja kuivatukseen.

KARJALAMPI (3142 05) Karjalampi sijaitsee Moisiossa. Lammen nimeämisperusteena on mahdollisesti sen käyttö karjan juottopaikkana.

KINNARINLAMPI (3142 05: 17/44) HK63 kinnarilamp Keskipokoinen lampi sijaitsee Kinnarin tilan maalla. Rinnakkaisnimi on *Martinlampi*. Lammen nimi perustuu sukunimeen *Kinnari*. Kinnarit omistivat tilan jo 1500- ja 1600-luvulla. *Kinnari*-nimi tulee vanhasta ruotsin ammatinnimityksestä *skinnare* 'karvari, nahkuri' (Mikkonen ja Paikkala 2000: 223). Katso myös kylännimi *Kinnari* luvusta 2.1.

KOVALANLAMPI kovalallamp : -lammessa (3142 05: 14/44) OB91 Lampi sijaitsee Emolan pohjoispuolella. Nimen arveltiin johtuvan Kovalan kylästä. Aiemmin lammen nimi on ollut *Kirmalampi*. Vuoden 1766 kartassa näkyy kantatalo *Covala*, joten lammen nimi perustuu sukunimeen *Kovanen*. Rinnakkaisnimi on *Rouhialanlampi*, joka myös näkyy toisinaan virallisissa kartoissa.

LAAJALAMPI luajalamp (3142 05: 14/39 1) HK63 Laajalampi on suuri lampi, jonka nimeämisperusteena on sen koko.

LAIHALAMPI laehalamp (3142 05: 12/42 1) HK63 Laihalampi sijaitsee Lehmuskylässä. ”*Kaloja siitä lammista_o iha turha yrittöökääv, vaekka luulis vee olevam mehukasta.*” Hautausmaa on lammen rannalla. Nimeämisperusteena saattaa olla lammen vähäkalaisuus.

LIKOLAMPI (3142 05) HK63 Likolampi sijaitsee kaupungin keskustassa. Johan Heinriciuksen kartassa vuodelta 1775 nimenä on *Likolambiträsk*. Rinnakkaisnimi on *Iso Likolampi*. ”*Lammessa om paljon ruutanoeta*”.

Appellatiivi *liko* liittyy esimerkiksi pellavan tai hampun liotukseen. Lammen nimeämisperusteena on käyttötarkoitus. Iso ja Pieni Likolampi ovat todennäköisesti olleet muinoin samaa lampea. Vielä 1950-luvulla ennen Lamminmäenkadun rakentamista suoalueen poikki kaivettu oja yhdisti nämä lammet. (Haapasaari 2009.)

Liko-appellatiivin sisältävät paikannimet ovat Suomessa yleisiä; Nimiarkiston yleiskoelmassa niitä on satoja.

LÄHDELAMPI (3142 05: 13/46) OB91 Rinnakkaisnimi on *Ruunalampi*, katso tätä. Lähdelammen nimeämisperusteena on lammen ominaisuus.

MARTINLAMPI (3142 05: 17/44) HK63 Kinnarinlammen nimi kartassa vuonna 1925. Nimi perustuu henkilönnimeen *Martti*.

MOISIONLAMPI moisiolamp (3142 05) HK63 Suurehko Moisionlampi sijaitsee Moiossa. Nimeämisperusteena on sijainti Moision alueella.

MYRKKYLAMMET (3142 05) Kolme pientä lampea, jotka ovat Likolammen vieressä. Nimi viitanee veden todelliseen tai oletettuun laatuun. Rinnakkaisnimi on *Kalevanlammet*. Kahta näistä lammista on sanottu myös *Pyykkilammiksi* (katso tätä). Karttoihin Myrkkylampien (ja Kalevanlampien) perusosa on toisinaan kirjattu muotoon *lammit*, joka ei ole murteen mukainen.

NAISTINKI naestjñki : naestjñkissa (3142 05) HK63 Naistinki on soistunut järvi. Sitä on laskettu vuonna 1929. Kansanetymologinen selitys nimestä on, että Naistingilla on aiemmin ollut ruotsalainen nimi (unohtunut), joka on muuntunut muotoon *naistlinkh*. Siitä olisi myöhemmin saatu *Naistinki*. Kaarina Harjunmaa⁷³. Räisäsen (2003: 83) mukaan nimestä on tietoja 1500-luvulta alkaen: 1561 *Naijsen Jerfwen maa* (VA 6331a: 41; NA), 1664 *Naijsenjerfuen*

Maa (VA 8646: 483; NA), 1868 *Naistinki* (Europaeus s. 176). Hän toteaa, että johdin *-nki* on korvannut nimen perusosan *-järvi*.

Nimen vanhassa muodossa *Naisenjärvi* määreosa on yksikön genetiivissä. *Naistinki* pohjautuu kuitenkin monikon genetiiviin: *naisten* > *naisti*, aivan kuten esim. sukunimet *Rajasti*, *Helasti* ja *Viljasti* ovat syntyneet muodoista *Rajasten*, *Helasten*, *Viljasten* (Nissilä 1962: 66, 67). *Naisti* esiintyykin paikannimissä: Luumäellä on *Naistinjoki*, Iitin Vuolenkoskella kylänosa *Naisti* ja Sysmässä hävinnyt torppa *Naisti*, jonka lähellä on *Naistenmäki*. *Naistenjärvi* on esimerkiksi Säamingissä, Suojärvellä ja Viitasaarella. (Räisänen 2003: 83.)

NIMETÖNLAMPI nimetöllamp (3142 05: 14/41 4) HK63 Nimetönlampi on pieni, melkein kokonaan ruuhottunut lampi Kaihunharjun ja Linnanmäen välissä. ”*Se_o niim mitätö etti_joon nimmeekää suana.*”

PAHALAMPI (3142 05: 15/42 10) HK63 Tuppuralanlammen nimi kartassa vuonna 1925. Nimi on voinut alun perinkin olla pelkästään kartoissa tavattava, eikä se ole enää käytössä. Nimeämisperuste jää epäselväksi.

PALKOLAMPI (3142 05) ML09 Emolassa sijaitseva lampi. Nimeämisperuste jää epäselväksi.

PANKALAMPI pankalamp (3142 05: 13/43) HK63 Pankalampi on suosittu uimapaikka. Nimen taustalla voisi olla *pankka* ’kohoama, töyry, pengeri, äyräs, penkka’ (sv. *pankka* SKES), sillä lampea ympäröi erikorkuinen pengeri. Tällöin *Pankalammen* nimeämisperusteena olisi siis paikan muoto. Pertunmaalla on *Pankalampi* ja *Pankajoki*, Lieksassa *Pankajoen* lisäksi *Pankakoski*. Myös Pielisjärvellä on *Pankajärvi*, jonka läpi laskee *Lieksanjoki*. Toivo Vuorelan (1979) mukaan *panka* tarkoittaa luudan tai vastan sidettä. Otaksun, että näiden *panka*-nimien taustalla on joen ja siinä olevan lammen suhde toisiinsa. Joki virtaa johonkin kohtaan muodostuneen siteen läpi, ja keskelle siis syntyy *panka*. Tällainen muoto voi olla myös Mikkelin Pankalammen nimeämisperuste.

PAPPILANLAMPI pappilal/lampi : -lammela OB91 (3142 05: 10/46) Pieni lampi, joka sijaitsee Höltästä kaakkoon. Se on saanut nimensä, koska maat ovat olleet joskus pappilan maita. Lammen ympärillä on ollut pappilan niittyjä.

PAUKKULANLAMPI (3142 05) Ratinlammen nimi kartassa vuonna 1766. Nykyään Paukkulanlampi ei ole enää käytössä. Lammen nimeämisperusteena on sijainti Paukkulan rustholin läheisyydessä. Nimi oli käytössä vielä ainakin 1930-luvulla (Entisaikaa Lähemällä 1986, kartta 237 k/1).

Ristimänimistä *Paavo*, *Paavali* < *Paulus* on kansankielessä käytetty mm. muotoja *Paukka*, *Paukko*, *Paukku*. Ortodoksisella taholla on näihin asuihin päästy venäjän *Pavka*, *Pavko* -nimistä, jotka nekin pohjautuvat *Paulukseen*.

PIENI LIKOLAMPI (3142 05) Likolammen vieressä oleva pieni lampi. Lampi on saanut tarkemmin yksilöivän nimensä erotuksena viereisestä suurempikokoisesta Likolammesta. Nimi perustuu kokoon.

PIRTULAMPI pirtu/lampi : -lammila (3142 05: 13/48) OB91 Pieni lampi, joka sijaitsee Hietarannasta pohjoiseen. ”*En tiijä kääkö Pirtulammila ennää kukkaa uimassa.*” Nimeämisperusteesta ei ole tietoa.

PISARALAMPI pisaralamp (3142 05: 13/43 9) HK63 Pieni lampi, joka ”*o ku pisara*”. Nimi perustuu paikan ominaisuuteen.

PITKÄJÄRVI (3142 05) Pitkäjärvi on antanut nimensä myös kaupunginosalle. Järven nimeämisperusteena on sen muoto.

PUMPPULAMPI pumppulamp : -lammela (3142 05: 13/43 2) HK63 Pumppulampi on pieni lampi, joka sijaitsee vesilaitoksen vieressä. ”*Pumppulaetos laskoo lampeel likavetesä.*” Vesilaitoksen kutsumanimi on *Pumppulaitos*. Lampi on saanut nimensä jonkin vieressä sijaitsevan mukaan.

PUUMALAISENLAMPI (3142 05) ML09 Emolassa oleva lampi. Kartassa vuodelta 1925 lammen nimi on *Puumolanlampi*. Vanhoja tietoja *Puumalaisesta* on etenkin Savosta ja Karjalasta, esim. lau pumalayn 1549 Vesulahdella. Yksi mahdollisuus tulkita nimi *Puumala* olisi juontaa se karjalaisesta ristimänimestä *Pamoi*, *Pamu* < ven. *Pamfil*, sillä karjalaisessa nimistössä *a* on voinut vaihtua *o*:ksi ja *o a*:ksi ja *u*:ksi. (Mikkonen ja Paikkala 2000: 497.)

PYYKKILAMPI (3142 05) Kahden nykyisten Myrkkylampien nimi ainakin vuonna 1931. Nimeämisperusteena on käyttötarkoitus.

RATINLAMPI ratil/lamp (3142 05: 16/43) HK63 Soistunut lampi, joka sijaitsee Lähemäellä. Ennen lammen nimi oli *Paukkulanlampi*. Nimestä on tietoja 1500-luvulta alkaen: 1561 *Ratlammin maa* (VA 6331a: 65; NA), 1664 *Ratila Lammin Maa* (VA 8646: 287; NA).

Yleiskokoelman mukaan *rati*-appellatiivin sisältäviä nimiä ovat muiden muassa Kuusamon *Ratijärvet* ja *Ratipuro* sekä Hiitolan *Ratilahti*. Isojoella *rati* tarkoittaa 'peltolohkoa' ja 'riviä viljelysarkoja'. Voi olla, että myös Mikkelin Ratinlammen taustalla on viljelystermi. Nimeämisperuste jää kuitenkin epäselväksi.

ROUHIALANLAMPI rouhijalallamp : -lammessa (3142 05) HK63 Rinnakkaisnimi on *Kovalanlampi*. Rouhialanlammen nimeämisperusteena on sen sijainti Rouhialassa (katso tietoja nimestä *Rouhiala* luvusta 2.1).

RUUNALAMPI (3142 05: 13/46) OB91 Lampi sijaitsee Saarijärvestä pohjoiseen. Kerrotaan, että lampeen olisi joskus hukkunut ruuna ja näin lammelle olisi tullut nimi. Tarina on kuitenkin epävarma. Rinnakkaisnimi on *Lähdelamp*.

SILMÄLAMPI (3142 05: 13/46 6) HK63 Silmälampi on pieni ja pyöreä lampi. Nimi on epävarma, koska sen tiesi vain yksi 78-vuotias mies. Muut, joilta nimeä kysyin, eivät tieneet lammella olevan mitään nimeä. Nimeämisperusteena on lammen pieni koko.

SUOKKU (3142 05: 15/44) *Suokku* on Suojalammen epävirallinen rinnakkaisnimi, katso tätä.

SUOJALAMPI suojalamp : -lammela (3142 05: 15/44) HK63 Suuri lampi, joka sijaitsee Peitsarin pohjoispuolella. Rinnakkaisnimi on *Suokku*. Lammen nimenä on ollut *Suojajärvi* 1700-luvulta 1900-luvun alkupuolelle saakka. Nimeämisperuste jää epäselväksi.

SÄRKIJÄRVI särkjärv : -järvässä (3142 05: 13/45–46) OB91 Särkijärvi sijaitsee Laurikkalan tilan itäpuolella. Nimen arvellaan tulevan järvässä viihtyvistä särjistä.

SÄRKILAMPI särklamp (3142 05) HK63 Pieni lampi, joka lienee saanut nimensä lammesta pyydettävien särkien mukaan. *Särkilampi* on yleinen nimi koko maassa.

TAPPURANLAMPI tappurallamp (3142 05: 15/42 10) HK63 Tappuranlampi on Tuppuralanlammen vanha nimi, joka on hävinnyt käytöstä. Nimi on muodostunut luultavasti äänteellisen yhtäläisyyden perusteella.

TUPPURALANLAMPI tuppuralallamp (3142 05: 15/42) ML09 Tuppuralanlampi on saanut nimensä kaupunginosan mukaan. Vieressä sijaitsevat Tuppuralanvuoret.

URPOLANLAMPI urpolallamp (3142 05: 13–14/40–41) HK63 Urpolanlampi sijaitsee Pitkäjärven ja Kattilanlahden välissä. Lammen nimeämisperusteena on sijainti kantatalo Urpalaan läheisyydessä. Urpala taas perustuu sukunimeen *Urpanen*. Lammen lisäksi tästä kantatalosta on saanut nimensä koko kaupunginosa. Katso lisätietoja kaupunginosan nimestä *Urpola* luvusta 2.1.

2.3.2 Joet

Perusosan joki sisältäviä nimiä on aineistossani 13.

ANGERVONJOKI anņervojok (3142 05) HK63 Naistinginjärvestä alkunsa saavan joen nimi Angervonniemen kohdalla. Määriteosassa on sukunimi *Angervo*, kuten myös nimessä *Angervonniemi* (katso tätä luvusta 2.2.5).

EMOLANJOKI emolaj/jok : joessa (3142 05: 14/43 1) HK63 Naistinginjärvestä alkunsa saavan joen nimi Emolan alueella. Katso lisätietoja kaupunginosan nimestä *Emola* luvusta 2.1.

HANHIJOKI hanh/jok : joessa (3142 05: 13/44 8) HK63 Hanhijoki on Pankajoen ja Hirslas-kun välinen joki. Se saa alkunsa Naistinginjärvestä. Rinnakkaisnimi on *Hauskanjoki* (Lähde 1988: 27). Nimi perustuu sijaintiin Hanhilammen läheisyydessä.

HAUSKANJOKI (3142 05) Hauskanjoki on Naistinginjärvestä alkunsa saavan joen nimi Hauskan myllyn kohdalla. Joidenkin lähteiden mukaan se on myös koko Hanhijoen rinnakkaisnimi (Lähde 1988: 27). Nimi perustuu sukunimeen *Hauska*. Hauskat omistivat myllyn. Hauskan talo näkyy jo vuoden 1798 kartassa.

MYLLYJOKI (3142 05) Myllyjoen nykyinen nimi on *Urpolanjoki*. Nykyiseen Kattilanlahteen laskevassa joessa on ollut myllyjä ainakin 1700-luvulta lähtien. Vielä nytkin joen varrella olevan myllyrakennuksen on rakennuttanut Urpolan kartanon silloinen omistaja ja Mikkelin kaupungin ensimmäinen lasimestari Pauli Himanen vuonna 1837. Tämän myllyn yläpuolella oli joessa 1900-luvun alkupuolella toinen ns. ylämylly. (Reponen 2005d: 47.) Nimi perustuu johonkin paikalla sijainneeseen.

NAISTINGINJOKI naistinginjok (3142 05: 11/41 1) HK63 Joki Naistinginjärvestä lentokentän kohdalle. Nimi on liitynnäinen. Katso tietoja nimestä *Naistinki* luvusta 2.3.1.

PANKAJOKI pankajok (3142 05) HK63 Pankajoeksi sanotaan sekä sen joen loppuosaa, joka laskee Pankalampeen, että sen joen alkuosaa, joka lähtee Pankalammesta. Joki on saanut nimensä Pankalammesta (katso nimi *Pankalampi* luvusta 2.3.1).

ROKKALANJOKI rokkalajok : -joela (3142 05) HK63 Naistinginjärvestä alkunsa saavan joen nimi Rokkalan tilan maiden kohdalla. Joki on saanut nimensä sijaintinsa perusteella. Katso lisätietoja kaupunginosan nimestä *Rokkala* luvusta 2.1.

ROUHIALANJOKI rouhialajok : -joela (3142 05) HK63 Naistinginjärvestä alkunsa saava joki, joka tunnetaan tällä nimellä Rouhialan kohdalla, Tenholanjoen ja Saksalanjoen välissä. Joki on saanut nimensä sijaintinsa perusteella. Katso lisätietoja kaupunginosan nimestä *Rouhiala* luvusta 2.1.

SAKSALANJOKI saksalajok : -joela (3142 05: 15/42 3) HK63 Naistinginjärvestä alkunsa saava joki laskee Savilahteen Saksalanjokena. Se on Rokkalanjoen ja Savilahden välinen joki. Nimeämisperusteena on sen virtaaminen Saksalan kaupunginosassa. Katso lisätietoja kaupunginosan nimestä *Saksala* luvusta 2.1.

SANNASTINJOKI sannastijok : -joela (3142 05: 11/43 3) HK63 Karkialammesta Siekkilänjokeen laskeva joki Joen nimi perustuu nimeen Sannasti. Sannasti taas on uskoakseni muodostunut nimestä *Sannasten* samalla periaatteella kuin Räisänen on esittänyt *Naistinki*-nimestä (katso nimi *Naistinki* luvusta 2.3.1).

TAMPINJOKI tampij/joki : -joela (3142 05: 13/44) OB91 Tampinjoki on Hanhilammen luoteispuolella. *Tamppi*-appellatiivin sisältävät nimet ovat varsin yleisiä nimistössämme. Esimerkiksi Nilsiässä, Siilinjärvellä ja Outokummussa on *Tamppijoki*, Kiimingissä *Tamppihaara*. Tamppi on laite, jonka avulla sarkaa vanutetaan. Todennäköisesti myös Mikkelin Tampinjoessa on ollut sarkatamppi, luultavasti juuri Tamppikoskessa. Joen nimi perustuu johonkin paikalla sijainneeseen.

URPOLANJOKI urpolajok : -joela (3142 05: 13–14/40) HK63 Urpolanjoki on Pitkästäjärvestä Urpolanlampeen ja Kattilanlahteen laskeva joki. 1700-luvulla Urpolanjoki oli Pitkästäjärvestä Urpolanlampeen laskeva joki; lammen ja Kattilanlahden osuus oli nimeltään *Myllyjoki*. Katso lisätietoja kaupunginosan nimestä *Urpola* luvusta 2.1.

2.3.3 Luonnonojat ja laskuojat

Oja-perusosan sisältäviä nimiä aineistossani on kahdeksan. *Puroja* on neljä. Kahden nimen perusosana on *käännne*. Kaksi nimistä on yksiosaisia.

HAUKKA haokka : haokassa (3142 05) HK63 Haukka on suvantopaikka Rouhialanjoessa. ”*Sielä_ov vieläej joetae haokapesijä, mut sillokun nuorna miesnä sielä käättiin ni sillon niitä pesijä ol’ iham mahottomast.*” Nykyisin Haukka tarkoittaa suvannossa olevaa uimapaikkaa.

HIRSLASKU hirslaskula (3142 05: 13/44 4) HK63 Hirslasku on suvantopaikka Hanhijoen ja Lirin välissä. Nimessä on tapahtunut murteenmukainen *i:n* loppuheitto (**Hirsilasku > Hirslasku*). Hirslasku on suvantopaikka, ja nimi viittaa tukkien uittoon.

LAMMINOJA (3142 05) Lamminoja on Laajalammen laskuoja. Rinnakkaisnimet ovat *Mattinoja* ja *Matinpuro*. (Hämäläinen 2005: 139.) Nimi perustuu sijaintiin lammen vieressä.

LIRI liri : lirilä (3142 05: 14/44 5A) HK63 Liri on joenpätkä Hirslaskun ja Rouhialanjoen välissä. Se on suosittu uimapaikka, joka on syntynyt kahden mäenrinteen väliseen notkelmaan. ”*Jok o siinä kohala niin matala, jotta ves’ lirisöö mukavast.*” Rinnakkaisnimi on *Lirppa*. Nimi on onomatopoeettinen ja perustuu paikan ominaisuuteen.

LIRPPA (3142 05: 14/44 5A) Rinnakkaisnimi on *Liri*, katso tätä.

LIRUTUSOJA (3142 05) Lirutusojja on pohjoisesta Hanhijokeen yhtyvä pikkujoki. Sen vesi oli viileämpää nopeamman virtauksen takia kuin pääjoen vesi. Se oli varsinkin 1950-luvulla suosittu retkipaikka. (Wirilander 2010.) Nimi perustuu paikan ominaisuuteen.

LÄHDEPURO (3142 05) Rinnakkaisnimi on *Mustaoja*. Nimi perustuu sijaintiin.

MATINOJA (3142 05) Matinoja on Laajalammen laskuoja (Hämäläinen 2005: 139). Rinnakkaisnimi on *Matinpuro*. Nimen taustalla on henkilönnimi *Matti*.

MATINPURO (3142 05) Matinpuro on Laajalammen laskuoja. Kattilansillan koulu rakennettiin Laajalammentien varteen Laajalammen pohjoispäähän Matinpuron äärelle. (Minkkinen 2005: 182, 183.) Rinnakkaisnimi on *Matinoja*.

MUSTAOJA must,oja : must,ojale (3142 05: 14/45 → 44) HK63 Mustaoja on Mustalammen ta Rouhialanjokeen laskeva puro. Rinnakkaisnimi on *Lähdepuro*. Mustaoja on saanut nimensä Mustalammen mukaan.

MYLLYOJA *Myllyoja* on *Ratinojan* aiempi nimi. Nimi ei ole käytössä enää. (Entisaikaa Lähemällä 1986: 246.) Nimeämisperusteena on ollut jokin paikalla sijaitseva.

RATINOJA ratinoja (3142 05) HK63 Ratinoja on Ratinlammen Savilahteen laskeva puro. Sen aiempi nimi oli *Myllyoja*. Lampi on saanut nimensä Ratinlammen perusteella, katso tätä luvusta 2.3.1.

RUOTO-OJA ruotoja (3142 05) HK63 Ruoto-oja on Keskilammesta Karkialampeen laskeva oja. Nimeämisperuste jää epäselväksi.

SARAPURO sarapuro : sarapurossa (3142 05: 15 → 14/44) HK63 Sarapuro on Suojalammen ta Emolanjokeen laskeva puro. Appellatiivi *sara* tunnetaan murteessa merkityksessä 'peltoaarake; kapea, pitkä pelto'. Nimeämisperusteena on sijainti.

SIRKKAPURO sirkkapuro : -purola (3142 05: 13/44 1) HK63 Sirkkapuro on Särkijärvestä Liriin laskeva joki. Nimeämisperuste jää epäselväksi.

SUO-OJA (3142 05: 14/45 2) OB91 Pieni Suo-oja sijaitsee Mustastalammesta itään. Maasto on suota, ja tästä oja on saanut nimensä. ”*Ei sitä Suo-ojjaa taho paljo nähäkkää.*”

UUSIKÄÄNNE (3142 05) ML09 Uusikäänne on mutka Emolanjoessa. Nimi oli käytössä ainakin 1950-luvulla. Nimi on pari Vanhankäänteeseen kanssa, katso tätä.

VANHAKÄÄNNE (3142 05) ML09 Vanhikäänne on mutka Emolanjoessa. Nimi oli käytössä ainakin 1950-luvulla. Nimi on pari Uudenkäänteeseen kanssa, katso tätä.

2.3.4 Kosket

Aineistossani on vain kaksi koskea. Toisessa nimessä perusosana on *koski*, ja toinen on yksiosainen nimi.

RYÖPPY ryöppy : ryöpyssä (3142 05: 14/43 14) HK63 Vesiputous Hauskanmyllyn vieressä Emolanjoessa. Esiintyy myös Nissilän (1939: 34) aineistossa appellatiivina merkityksessä ’pieni ryöpsähtelevä koski’. Nimi perustuu paikan ominaisuuteen.

TAMPPIKOSKI tamppikoski : -koskela (3142 05: 13/44 6) HK63 Tamppikoski on pieni koski Tampinjoessa. Katso appellatiivi *tamppi* nimestä *Tampinjoki* luvusta 2.3.2. Nimi perustuu johonkin paikalla sijainneeseen.

2.3.5 Lähteet

Aineistossani on kaksi lähettä. Kummankin nimen perusosana on *lähde*.

JAAKOPINLÄHDE juakopillähe (3142 05: 15/40 9) HK63 Jaakopinlähde sijaitsee Pursialassa. ”*Ruamatusta sen nim varmast ol’ löytynä.*” Raamatunaiheiset paikannimet ovatkin suosittuja, Suomessa on muun muassa *Kaanaanoja* Sakkolassa, *Golgatanharju* Sallan Onkamossa ja *Emmauksenmäki*, mäkitupa-alue Kauvatsan Lievikoskella (Nissilä 1962: 44). Nimeämisperuste jää epäselväksi.

TERVEYSLÄHDE terveöslähe : -lähteellä (3142 05: 14/43 4) HK63 Lähde on Emolanjoen varressa. ”*Oom minnäes sieltä pankila (= sangolla) vettä hakena, sanovat niät siinä olevar raotoo.*” Nimi perustuu paikan ominaisuuteen, eli lähteen veden on uskottu olevan terveyttä edistävää.

2.3.6 Lahdet, salmet ja selät

Lahti-perusosan sisältäviä nimiä aineistossani on kymmenen. *Salmia* puolestaan on kaksi, samoin kuin *selkiäkin*.

HAUKKALAHTI haokka/lahti : haokkalahelle (3142 05: 14/44 1) OB91 Haukkalahti on uima-apaikka Hanhijoessa Kovalanlammista koilliseen. ”*Ne mänvät Haokkalahelle uimaa.*” Lintujen nimitykset paikannimissä perustuvat hyvin usein siihen, että tietyt lajit pesivät jatkuvasti samoilla paikoilla. Pesimispaikat voivat olla myös pyyntipaikkoja, ja osin tästäkin syystä ne näkyvät paikannimistössä hyvin. (Kiviniemi 1990: 139.)

KAIHUNLAHTI kaehullaht (3142 05: 14/41 6) HK63 Kaihunlahti on Saimaan lahti. Vuoden 1919 kartassa nimi on muodossa *Kaihonlahti*. *Kaihu*-appellatiivin korvaantuminen tutulla *kaiholla* liittyy *kaihun* merkityksen unohtumiseen. Muita *Kaihu*-nimiä Suomessa ovat muun muassa Juvan *Kaihukallio* ja *Kaihunmäki*.

Sana *kaihu* tai *kaihua* on jo unohdettu, mutta vielä 1900-luvun alussa sanaa *kaihu* on käytetty ainakin Karjalassa merkityksessä ’metsää kasvava harju, maaselänne, särkkä’. Juvalta ja Kajaanin maalaiskunnasta on tiedot merkityksistä ’syrjäinen, ei näkyvissä oleva’ ja ’piilopaikka’. (Mikkonen ja Paikkala 2000: 180.) Lahden nimeämisperusteena on sijainti Kaihunharjun lähellä.

KATTILANLAHTI kattilallaht (3142 05: 14/40 4) HK63 Kattilanlahti on Saimaan lahti. Ainakin kattilansiltalaiset käyttivät Kattilanlahdesta nimeä *Kaihunlahti*. Yleiskokoelmassa on useita *kattila*-appellatiivin sisältäviä nimiä, esimerkiksi Mikkelin Liukkolassa Närvälänselässä on *Kattilanlahti*, samoin Puulassa Heposelän ja Vasikkaselän välisessä kapean salmen käänteessä. Kemissä, Tuusniemessä ja Varkaudessa on *Kattilalahti*. Monen nimen taustaksi selittää lahten kattilaa muistuttava muoto, mikä voi olla myös Mikkelin Kattilanlahden selitys. Nissilä toteaa oman aineistonsa *Kattilaojanlahdesta*, että *kattila*-nimet ovat todennäköisesti

sekundaarisia nimityksiä läheisestä kattilamaisesta lautumasta, ns. *Kattilakorvesta*, josta *Kattilaoja* saa alkunsa. Toisin sanoen nimeämisperusteena on jokin maastossa oleva kattilanmuotoinen tai paikan kattilaa muistuttava muoto. Esimerkkinä paikan muodon perusteella nimeytystä paikasta Nissilä mainitsee *Kattilasaaren*. (Nissilä 1939: 119, 120.)

Vanhojen karttojen perusteella on kuitenkin todettava, että *Kattilanlahden* nimi on siirrynäinen ja se on tullut vasta myöhemmin. Ensisijaisesti kartoissa nimittäin mainitaan *Kattilansilta*, joka on ollut merkittävä rakennelma. Sillan nimi on laajentunut myöhemmin koko kaupunginosan nimeksi (katso lisätietoja tästä luvusta 2.1).

KOORTINLAHTI (3142 05) Kattilanlahtelaiset käyttivät Pursialanlahdesta nimeä *Koortinlahti*. Lahti sai nimensä kaupunginpuutarhuri Koortin mukaan. (Hämäläinen 2005: 139.)

LAMMINLAHTI (3142 05) Lamminlahti on Sohvinniemen vasemmalla puolella Suojalamessa. Lahti on saanut nimensä sijaintinsa perusteella.

LAUNIALANLAHTI launialallaht (3142 05: 17/42 2) HK63 Launialanlahti on Saimaan lahti. Lahden rannalla on ollut Launialan talo. Lahden nimeämisperusteena on ollut sijainti talon läheisyydessä (katso kaupunginosan nimi *Launiala* luvusta 2.1).

LUMPEENLAHTI lumpeellahti (3142 05) ML09 Lahti sijaitsee Rokkalanjoessa. Lahdessa on kasvanut lumpeita, joten nimi perustuu johonkin paikalla sijaitsevaan.

SAVILAHTI (3142 05) Mikkelin kaupunki on aikoinaan rakentunut Savilahden ympärille. Nimi perustunee paikan ominaisuuteen eli lahden savisuuteen.

LAUNIALANSELKÄ launialaselekä (3142 05: 17/42 3) HK63 Saimaan selkä Launialanlahden ja Lamposaaren välissä. Sen nimen taustalla on Launialan talo (katso kaupunginosan nimi *Launiala* luvusta 2.1).

PAPPILANSELKÄ pappilaselekä : -selälä (3142 05) HK63 Pappilanselkä on Pappilanniemen, Tanelinniemen ja Rauhaniemen välinen Saimaan selkä. Nimi perustuu sijaintiin. Kenkäverossa oli ennen pappila, jonka rakennukset ovat yhä jäljellä.

PURSIALANLAHTI (3142 05) Lahden nimen taustalla ovat samat Pursiaiset, jotka ovat antaneet nimensä Pursialan kaupunginosalle (katso tätä luvusta 2.1). Lahden nimeämisperusteena on sijainti Pursialassa.

TUPPURALANSALMI tuppuralasalam : -salamessa (3142 05: 15/41 5) HK63 Tuppuralansalmi sijaitsee Kenkäveronniemen ja Tanelinniemen välissä. ”*On ne sitä ruopanneet monttekkertoo, liekö sen syvemmäks tulluna.*” Nimeämisperusteena on sijainti Tuppuralan kaupunginosan lähellä.

TYYNELÄNSALMI tyyneläsalam : salamessa (3142 05) HK63 Tyynelänsalmi on Saimaassa. Nimi sisältää talon- tai sukunimen *Tyynelä*. Nimen taustalla lienee useimmiten toiveita kuvastava (*tyyni* ’tyven, rauhaisa’) asumuksennimi, joskin jotkut Tyynelät ovat saaneet nimensä myös *Tyyne-* tai *Tyyni* -nimisestä emännästään (Mikkonen ja Paikkala 2000: 702).

VETURITALLINLAHTI (3142 05) Kattilanlahtelaiset käyttivät nimeä *Veturitallinlahti Kaihunlahdesta* (Hämäläinen 2005: 139). Nimi on todennäköisesti ollut myös tätä laajemmassa käytössä, koska se mainitaan myös teoksessa Mikkelin kaupunginvaltuusto 1875–1975 (Lakio 1975). Lahden rannalla sijaitsevat VR:n veturitallit, jotka eivät ole enää käytössä. Nimi perustuu johonkin paikalla sijaitsevaan.

3 PAIKAN LAJIA ILMAISEVAT PERUSOSAT JA APPELLATIIVIT

Yhdysnimen appellatiivinen perusosa ilmaisee yleensä paikan lajin eli sen paikkojen lajin, johon nimen tarkoitteen on katsottu kuuluvan entiteettinsä perusteella. Joskus näin ei ole, koska paikan entiteetti on nimenannon jälkeen muuttunut, nimi on alun perin tarkoittanut toista paikkaa tai nimi perustuu metonymiseen ilmaukseen tai metaforaan ja on usein katsottava syntaktissemanttisesti yksiosaiseksi, esimerkiksi *Haapalato* niityn nimenä ja *Epraminkirkko* ladon nimenä. Samalla tavoin paikan lajin ilmaiseviksi on tulkittu sellaiset yksiosaiset nimet, jotka ovat syntyneet siten, että paikan appellatiivinen nimitys on propristunut (nimityyppi *Harju, Saari, Kuokkamaa*). (Kiviniemi 1990: 106.)

Taulukko 2. Maasto- ja vesistönimien perusosat.

Maastonimien perusosat	
mäki	52
kallio	23
vuori	15
niemi	14
harju	8
ranta	6
rinne	2
kivi	2
lehto	2
palo	2
hauta	2
kumpare	1
kukkula	1
sydänmaa	1

Vesistönimien perusosat	
lampi	30
joki	13
lahti	10
oja	8
puro	4
saari	4
järvi	2
lähde	2
koski	2
käänne	2
salmi	2
selkä	2

Taulukossa 2 esitän aineistoni maasto- ja vesistönimien perusosat yleisyysjärjestyksessä. Aineistossani maankohoumien perusosista yleisin on *mäki*, joka esiintyy 52 nimessä. *Kallio*-perusosan sisältäviä nimiä on 23, *vuoria* 15 ja *harjuja* kahdeksan. *Rinne*-perusosan sisältää

kaksi nimeä. Aineistossani on vain yksi *kumpare*-perusosan sisältävä nimi. Samoin *kukkuloita* on yksi. Perusosa *kivi* esiintyy kahdessa nimessä.

Maa-alueiden perusosista yleisin on *kangas*, joka on aineistossani 13 paikannimen perusosana. *Metsä* on *kangasta* paljon harvinaisempi perusosa: se on vain kuuden nimen perusosana. *Palo* esiintyy kahden nimen perusosana, samoin *lehto*. Harvinainen perusosa on *sydänmaa*, joka esiintyy yhdessä nimessä.

Maanlaskeumia aineistossani on vain kaksi, ja niissä molemmissa on sama perusosa *hauta*. Murteessa appellatiivi *hauta* tarkoittaa 'maakuoppaa, syvennystä, alavaa maastonkohotaa'.

Vesistönimien perusosista eniten aineistossani on nimiä, joiden perusosana on *lampi*. Niitä on yhteensä 30. *Jokia* on 13, ja *lahti*-perusosan sisältäviä nimiä on 11. *Ojia* on kahdeksan. *Puro* on perusosana neljässä nimessä. *Lähde* on perusosana kahdessa nimessä. Myös *selkiä* ja *koskia* on aineistossani kaksi. *Järvi*-perusosan sisältäviä nimiä on kaksi.

Perusosia *saari* aineistossani on neljä. *Niemi*-perusosan sisältäviä nimiä tutkimusaineistossani on 14. Kahdeksassa nimessä perusosana on *ranta*. *Salmi* esiintyy kolmessa nimessä. Vesistönimien perusosana on myös harvinainen *käänne*, joka esiintyy kahdessa nimessä. Murteessa appellatiivi *käänne* tarkoittaa 'mutkaa'.

Perusosia on maaston monipuolisuuden ja vaihtelevuuden vuoksi useita erilaisia, mutta mitään kovin erikoista ei aineistoon ole päätenyt. Tässä näkyy eräs Mikkelin paikannimien piirre. Ainiala havaitsi tutkimistaan savolaisalueista, että niiden nimissä leimaa-antavinta on se, että ne ovat lähes poikkeuksetta leksikaalisesti läpinäkyviä. Kuvaavuudella on keskeisempi asema kuin hämäläisessä nimistöissä. Ainiala toteaa, että muu nimistö antaa tähän mallin. Kun seudun nimistä selvä enemmistö on läpinäkyviä ja paikkoja luonnehtivia, ei poikkeuksia haluta. (Ainiala 2007: 231.) Tämä näkyy mielestäni paitsi määrite- myös perusosissa.

4 NIMIEN RAKENNE JA RINNAKKAISNIMET

Paikannimistömme perustyyppi on yhdysnimi, joka koostuu tarkoitteen lajin ilmaisevasta perusosasta ja sen merkitystä rajaavasta määriteosasta (*Saari/järvi*). Muodostustavaltaan tällainen vastaa tarkoin yleisintä yhdyssanatyyppiämme, ja sisällöltään se on aina ollut nimenantajan kannalta selvästi motivoitu. (Kiviniemi 1990: 90.)

4.1 Yksiosaiset nimet ja yhdysnimet

Yksiosaisina niminä tavattavat appellatiivit esiintyvät yleensä myös yhdysnimissä, määriteosina ja/tai perusosina. Asiakirjamerkintöjen ja rinnakkaisasujen perusteella tiedetään, että yhdysnimessä voi tapahtua *ellipsi* (nimen lyheneminen yhdellä tai useammalla nimielementillä) ja että tällöin nimestä voi kadota joko perusosa tai määriteosa (*Väärä/järvi* > *Väärä*, *Hai/luoto* < *Luoto*). (Kiviniemi 1975: 23.) Omassa aineistossani perusosan ellipsi on tapahtunut nimissä *Luuranko* (*Luurankokangas*), *Naistinki* (*Naistenjärvi*), *Pirunvuori* (*Pirunkirkonvuori*) ja *Pömpeli* (*Pömpelinmäki*).

Primaareita nimiä ovat aineistoni *Harju* ja *Ryöppy* (vesiputous Emolanjoessa). Määriteosan ellipsi on verraten harvinainen, joten paikan lajia ilmaisevaa yksiosaista nimeä voi aina epäillä primaariksi, varsinkin jos se ei ole yhdysnimien perusosana tavallisimpia (Kiviniemi 1975: 23). Aineistossani appellatiivi *harju* tosin on yleinen määriteosa, mutta Mikkelin *Harju* on ollut niin huomattava ja keskeinen kohde, ettei se ole tarvinnut määritettä erottuakseen.

Yksiosaisia nimiä aineistossani on yhteensä kuusi. Näitä ovat *Harjun* ja *Ryöpy*n lisäksi *Haukka*, *Liri*, *Mutka* ja *Pellavesliko*. Yksiosaiset nimet ovat hyvin harvinaisia verrattuna yhdysnimiin, jotka käyn läpi seuraavaksi.

Suomenkielisen paikannimistön perustyyppi koostuu paikan lajin ilmaisevasta perusosasta ja sen eteen liitetystä määriteosasta, joka yleensä rajaa pääsanana merkitystä siten, että ilmaus voidaan ymmärtää yksilöiväksi: *Sorsavesi*, *Peltoniemi*, *Niemipelto* jne. (Kiviniemi 1990: 44, 45). Aineistostani suurin osa on yhdysnimiä. Niitä on yhteensä 250. Mikkelin paikannimistön rakenne noudattelee siis suomenkielisen paikannimistön koostumusta ja muodostustapaa. Nimistö on rakenteeltaan hyvin tyypillinen ja vähäpoikkeuksinen.

4.2 Rinnakkaisnimet ja -muodot

Samasta paikasta voidaan käyttää eri nimiä ja eri muotoja samanaikaisesti. Kielenpuhujan nimivarastoon voi kuulua samaa paikkaa tarkoittavia eri ilmauksia. Rinnakkaisnimiä ovat saman paikan eri nimet, saman nimen eri muodot puolestaan ovat rinnakkaismuotoja. Näiden eron määrittely ei aina ole helppoa. (Ainiala 1997: 28.) Käytän omassa tutkimuksessani Ainialan määritelmää (1997: 30), jonka mukaan saman nimen rinnakkaismuotoja ovat ne samatarkoitteiset ilmaukset, joissa erityispiirrettä ilmaisevaan nimenosaan sisältyy sama tai lähes samamerkityksinen lekseemi. Aineistossani esimerkiksi *Mustaoja* ja *Lähdepuro* ovat rinnakkaisnimiä. *Lirppa* puolestaan on rinnakkaismuoto nimestä *Liri*.

Rinnakkaisnimet ovat joskus syntyneet eri tarpeisiin. Aineistossani jotkin nimet ovat sellaisia, että niiden määriteosat eivät yksilöi paikkaa kovinkaan tarkasti. Esimerkiksi *Tuppuralankallioiden* rinnakkaisnimi *Lammenkalliot* on käytössä tuppuralalaisilla. Alueella ei ole toisia kallioita, joihin nimi voisi sekaantua, joten *Lammenkalliot* on ollut tarpeeksi yksilöivä nimi. Alueen ulkopuolisille on ollut tarpeen puhua yksilöivämmin *Tuppuralankallioista*. Samalla tavalla Tuppuralassa nimi *Lammenmetsä* viittaa juuri lammen vieressä olevaan metsään. Myös nimet *Lammenmäki* ja *Lähteenkallio* ovat pienen käyttäjäpiirin käytössä. Emolan kaupunginosan asukkaille *Lammenmäki* on ollut tarpeeksi yksilöivä nimi, koska alueella ei ole muita lampia.

5 NIMEÄMISPERUSTEET

Nimeämisperusteiden lause- eli syntaktissemanttinen luokittelu on ollut suosittua viime vuosikymmeninä nimistöntutkimukseen liittyvissä pro gradu -tutkielmissa. Syntaktissemanttisesti nimiä siis tarkastellaan ja luokitellaan sen mukaan, mitä ne ovat nimenantajan näkökulmasta ilmaisseet tarkoitteestaan. Tällainen lähestymistapa on myös ongelmallinen, koska tutkimus on spekulatiivista, jos nimenannon motiiveja ei ole mahdollista tarkistaa nimenantajalta. Koska tutkija on itsekin osa kieliyhteisöä, hän voi hyödyntää omia intuitioitaan ja assosiaatioitaan nimien tulkinnassa. (Sjöblom 2006: 60, 61.) Tämän vuoksi aineistoni paikannimien nimeämisperusteiden luokittelu perustuu omiin päätelmiini yhtä hyvin kuin nimilippujen tietoihin nimeämisperusteista.

Nimeämisperusteet eivät aina ole konkreettisia. Eira Söderholmin artikkeli *Kello*-nimistä vuonna 1979 oli Mauno Kosken jälkeen ensimmäinen ja ainoa kokonaisesitys mytologisista nimistä. Söderholm ei lähtenyt siitä, että nimenselitystarinat ovat kansanetymologioita, kuten usein on ollut tapana. Päinvastoin hän tuo esiin sen, että tarinat ja uskomukset myös synnyttävät paikannimistöä, ovat siis nimeämisperusteita muiden joukossa. ”Nimeämisperusteiden selvittelyn kannalta tarinan todellisuus ei ole ratkaisevan tärkeää; tärkeämpää tutkijan on todeta, että tarinoiden aines on muinaiselle nimeäjälle ollut täyttä todellisuutta ja heijastelee hänen maailmankuvaansa.” (1979: 264, 265.) Käytössä olleet nimeämisperusteiden luokittelut eivät ottaneet huomioon tarinoita nimeämisen lähtökohtana, vaan keskittyivät kohteen konkreettisiin ominaisuuksiin tai paikkaan liittyviin historiallisiin tapahtumiin tai henkilöihin. Söderholm yritti täydentää luokittelua niin, että myös abstraktimmat nimeämisperusteet sopisivat siihen. Söderholmin mukaan historiallinen tapahtuma, kirkonkellojen kätkeminen tai menettäminen sodassa, on ollut merkittävänä virikkeenä, kun *kello*-nimet ovat alkaneet levitä maassamme. Kun paikkakunnalta on hävinnyt kirkonkelloja, tapahtumasta syntynyt tarina on kiinnitetty johonkin paikkaan antamalla tarkoitteelle *Kello*-nimi. (Söderholm 1979: 275, 279.) Hän on siis pystynyt kiistatta osoittamaan, että kirkonkelloista kerrotut uskomustarinat ovat olleet useimmiten *Kello*-nimen perusteena (Mallat 2007: 39). Myös omassa aineistossani on nimiä, joiden nimeämisperusteena on uskomus tai tarina. Tällaisia nimiä ovat esimerkiksi *Luurankosuo*, *Kuolemankallio*, *Kuolemanmäki*, *Kustaan kusikivi* ja *Ruunalampi*. Tarinalla, olipa se paikkansa pitävä tai ei, on näiden nimien nimeämisperusteena vahva rooli.

Taulukossa 3 esittelen tutkimusaineistoni paikannimien nimeämisperusteet. Olen jakanut nimet yhdeksään eri luokkaan niiden oletetun nimeämisperusteiden mukaan. Jaottelu perus-

tuu nimilipuissa annettuihin tietoihin ja omaan tulkintaani perusteesta. Luokat ovat paikan sijainti, henkilön- tai sukunimi, jokin paikalla sijaitseva, paikan ominaisuus (kuten muoto, väri tai muu sellainen), paikan käyttö tai omistus, eläinten oleskelu tai pyynti paikalla, tapahtuma (tai nimeen liittyvä tarina) ja mytologinen nimi. Viimeiseen ryhmään kuuluvat nimet, jotka jäävät nimeämisperusteiltaan epäselviksi.

Taulukko 3. Paikannimien nimeämisperusteet.

	Pai- kan si- jainti	Henki- lön- ja suku- nimi	Pai- kalla sijait- seva	Paikan ominai- suus tai muoto	Käyt- tö tai omis- tus	Eläin- ten oles- kelu	Tapah- tuma	Myto- loginen	Epä- selvä
mäet, har- jut ja vuo- ret	9	16	24	7	2	3	2	3	10
kalliot ja kivet	4	6	3	2	3	2	2		2
kankaat, metsät ja lehdot	9	6	4				1		4
suot	2	2	1	1	2	2			3
niemet, rannat ja saaret	4	9	5	3	5				2
maanlas- keumat		1							1
lammet ja järvet	8	4		12	4	3	1		8
joet	11		2						
luonnon- ja laskuojat	6	1	1	4	1	1			2
kosket			1	1					
lähteet				1					1
lahdet, salmet ja selät	8	2	2	1		1			
Yhteensä	61	47	43	32	17	12	6	3	33
Prosent- tiosuus	21 %	17 %	15 %	11 %	6 %	4 %	2 %	1 %	12 %

5.1 Paikan sijainti ja henkilön-, suku- tai talonnimi

Paikan sijainti on aineistoni nimien yleisin nimeämisperuste. Nimistä 61:llä (21 %) on tämä nimeämisperuste. Tämä on odotuksenmukaista, koska paikkoja on ollut käytännöllistä nimetä lähellä sijaitsevien paikkojen mukaan. Samankaltaisen tuloksen on saanut myös Salonen pro gradu -tutkielmassaan Koskenpään maankohoumien nimistä (1997: 26). Samoin Lahden paikannimistön tutkimuksessa Laapotti toteaa sijainnin olevan yleisin nimeämisperuste (25 %) maankohoumien nimissä. (1994: 39.) Sijainnin mukaan nimettyjä paikkoja ovat esimerkiksi *Laajalammenmetsä*, *Sirkkapuronmäki* ja *Tuppuralansalmi*.

Henkilön- tai sukunimen (joskus myös talonnimen) olen katsonut olevan 47 (17 %) nimen nimeämisperusteena. *Iitakallio*, *Rönönranta*, *Mannisenmäki*, *Myyryläisenmäki*, *Lahvikallio* ja *Koortinlahti* ovat esimerkkejä tällaisista nimistä.

5.2 Paikan ominaisuus ja jokin paikalla sijaitseva

Paikan ominaisuus on ollut 32 nimen (11 %) nimeämisperusteena. Tähän ryhmään kuuluvia nimiä ovat esimerkiksi *Valokallio*, *Myrkkylammet*, *Laajalampi*, *Laihalampi* ja *Kaijanniemi*. Luokittelen myös koskennimen *Ryöppy* (vesi ryöpyyää koskessa voimakkaasti) ja joennimen *Liri* (vesi lirisee tällä kohdalla erityisen paljon joen mataluuden vuoksi) tähän ryhmään. Myös Laapotin tutkimuksessa (1994: 39) 14 % prosenttia perusteista oli paikan ominaisuuteen liittyvä.

Nimistä 43 (15 %) perustui johonkin paikalla sijaitsevaan. Myös nämä luvut mukailevat verrokkitutkimusten tuloksia. Laapotin tutkimuksessa johonkin paikalla olevaan perustui 24 % nimistä. Useimmiten kysymyksessä oli jokin yksilöllinen tarkoite, kuten kulttuuripaikka tai artefakti (*Latomäki*, *Myllymäki*). (Laapotti 1994: 39.) Omassa aineistossani johonkin paikalla sijaitsevaan tai sijainneeseen perustuvat muun muassa nimet *Myllymäki*, *Tamppikoski*, *Pirttiniemi* ja *Pappilanniemi*. Suurimmassa osassa myös oman aineistoni johonkin paikalla sijaitsevaan perustuvissa nimissä tarkoitteena on artefakti.

5.3 Paikan käyttö tai omistus ja eläinten oleskelu tai pyynti

Paikan käyttö tai omistus sekä hallinta on ollut nimeämisperusteena 17 (6 %) nimessä. Muun muassa *Lemmenkukkula*, *Likolampi*, *Miilukallio*, *Pyykkilammet* ja *Tervakallio* ovat saaneet

nimensä paikan käytön mukaan. Paikan omistus ja hallinta puolestaan liittyvät esimerkiksi nimien *Kyminrannat* ja *Suntionsuo* nimeämisperusteisiin. Käyttöä ja omistusta on toisinaan vaikea erotella, ja siksi ne muodostavatkin luokittelussani yhden ryhmän.

Paikalla havaitut eläimet tai niiden pyyntipaikat ovat olleet 12 (4 %) paikannimen nimeämisperusteena. *Käärmekallio*, *Kiurunsuo*, *Kurjensuo*, *Haukkalahti* ja *Ahvenlampi* ovat esimerkkejä tällaisesta nimeämisperusteesta.

5.4 Tapahtuma tai mytologinen nimi

Kuuden nimen (1 %) nimeämisperusteeksi voidaan luokitella jokin tapahtuma tai tarina. Tällaisia nimiä ovat *Ruunalampi*, *Kuolemankallio*, *Kuolemanmäki*, *Kustaan kusikivi*, *Luurankokangas* ja *Luurankomäki*.

Kolme nimistä voidaan katsoa mytologisiksi. *Akkavuori*, *Naisvuori* ja *Hiidenvuori* ovat aiemmissa tutkimuksissa osoittautuneet tällaisiksi nimiksi.

5.5 Epäselvä nimeämisperuste

Aineistoni nimistä 33 (12 %) jää nimeämisperusteeltaan epäselväksi. Tässä luokassa on paljon nimiä, joilla on useita eri tulkintamahdollisuuksia ja joiden nimeämisperustetta perimätieto ei enää muista. Nimeämisperusteiltaan epäselviksi jäävät esimerkiksi *Kissakallio*, *Pyöreäkangas*, *Ruoto-oja*, *Palkolampi*, *Pirtulampi* ja *Ratinlampi*.

6 NIMIEN IKÄRAKENNE

Nimien ikääminen on nimistöntutkimuksessa lähes aina haasteellinen tehtävä. Joitakin päätelmiä voidaan kuitenkin tehdä vanhojen karttojen ja asiakirjojen sekä kielitieteellisten tietojen perusteella. Asutus on jatkunut Mikkelin seudulla jo ainakin ns. nuoremmalta kivikaudelta asti (Wirilander 1982: 20). Varsinkin huomattavimpien makrotoponyymien nimet saattavat olla peräisin jo varhaisimman pysyvän asutuksen ajoilta. Esittelen seuraavaksi tutkimusalueeni paikannimien ikärakennetta. Aloitan vanhoista nimistä, jotka on mainittu jossakin 1700-luvun tai tätä vanhemmassa asiakirjassa tai kartassa. Tämän jälkeen käsitelen uudet nimet.

6.1 Vanhat nimet

Nimi on todennäköisesti vanha, jos perinne ei enää muista sen syntyä ja merkitystä, jos nimeen sisältyvä appellatiivi on tuntematon murteessa (esim. Vuoksella *Haikka*, *Ketvene*, *Opostta*, *Ritaniemi*), jos nimimuoto on arkaistinen (esim. Kurkijoella *Riutlaks* [*Riuttalahti*]) tai jos nimen syntyyn vaikuttaneet tekijät ovat hävinneet (esim. Vuoksella *Karsikkoniemi*, *Pantiosaari*).

Vanhoissa asiakirjoissa luontonimiä esiintyy vähän, koska niitä ei ole ollut tarpeen merkitä muistiin. Useat luontonimet esiintyvät vain viljelysnimien määriteosina. Esimerkiksi isonjaon ajan maanmittarit ovat saaneet tehtäväkseen piirtää talojen kaikki tilukset karttaan ja luetella pelto- ja niittykappaleiden nimet karttoihin liittyvissä jakokirjoissa. (Saarenheimo 1994: 207, 208.) Nimiä on voitu muodostaa keinotekoisesti, koska esimerkiksi peltolohkon sijainti on pitänyt määrittää mahdollisimman tarkasti. Näin on saatu luontonimiä, jotka eivät välttämättä ole olleet käytössä oikeasti. (Ainiala 1997.) Taulukossa 1 esittelen 1700-luvun kartoissa mainitut luontonimet ja niiden nykyiset nimet. Karttoihin on kirjattu merkittävimpien luontopaikkojen, kylien, talojen ja teiden nimet. (Katso liitteet 1, 2 ja 3.)

Taulukko 4. Vanhat paikannimet Mikkelin 1700-luvun kartoissa ja niiden nykyiset nimet.

Nimet 1700-luvulla	Nykyiset nimet
Ackacallio	
Aitasari	Aitosaari

Cahunlambi	Kaihunlampi
Cahunsalmi	Kaihunsalmi
Caijanniemi	Kaijanniemi
Carkialambi	Karkialampi
Culoharju	
Emolan Jocki	Emolanjoki
Halki Cangas	
Harpavuori	
Hääcallio	
Kirkon Varas	Kirkonvarkaus
Kirmalambi	Kovalanlampi/Rouhialanlampi
Koivo-Sillan Corpi	
Käreniemi	
Laihalambi	Laihalampi
Laja Lambi	Laajalampi
Laja Lambin Jocki	Laajalammenjoki
Lambo Sari	Lamposaari
Laurickalan Jocki	
Linnamäcki	Linnamäki
Lähemäcki	Lähemäki
Mylly Jocki	Urpolanjoki
Naistingi Jocki	Naistinginjoki
Naistinginsuo	
Naisvuori	Naisvuori
Pangalambi	Pankalampi
Paukulan Lambi	Ratinlampi
Pien Cuolim Monkangas	
Pikaniemi	
Pirttiniemi	Pirttiniemi
Puralansuo	
Pursialan Salmi	Pursialansalmi
Påsulalambi	Tuppuralanlampi
Ristimäcki	Ristimäki
Ristimänsuo	
Sarvalambi	
Someromäcki	

Suojajärvi	Suojalampi
Sur Cuolimonkangas	
Sur Pitkajärvi	Pitkajärvi
Takun Corpi	
Urpolan Jocki	Urpolanjoki
Urpolan Lambi	Urpolanlampi

Taulukko 4 osoittaa, että 1700-luvun makrotoponyymit ovat säilyneet Mikkelin nimistössä varsin hyvin nykypäivään saakka. 1700-luvulta säilyneitä nimiä on 60 %. Kadonneita nimiä on 30 %. Katoamisen syyt näyttävät liittyvän paikan muuttumiseen. Suuret kangasalueet ja suot ovat jääneet asutuksen alle, joten muiden muassa nimet *Halkikangas*, *Pien Cuolimonkangas*, *Puralansuo*, *Ristimänsuo*, *Sur Cuolimonkangas* ja *Takun Corpi* ovat kadonneet.

Kymmenen prosenttia nimistä on vaihtunut. Tällaisia nimiä ovat *Kirmalambi* (nykyinen *Rouhialanlampi*), *Myllyjocki* (*Urpolanlampi*), *Paukulan Lambi* (*Ratinlampi*) ja *Påsulanlampi* (*Tuppuralanlampi*). Nimien vaihtuminen liittyy joskus esimerkiksi nimeämisperusteen katoamiseen. Näin on käynyt, kun Myllyjoen nimeämisperusteena toiminut mylly on hävinnyt. Paukulanlampi taas on saanut aikanaan uuden nimen uuden talon omistajien Tuppuraisten mukaan.

HANHIKANGAS Hanhikangas oli laaja petäjikkökangasalue Hanhijoen itäpuolella jo ainakin 1700-luvulla ja vielä 1960-luvulla. Nykyään sen nimi on *Kalevankangas*.

KAIHUNLAMPI Kaihunlampi on ainakin 1700-luvulla ja sen jälkeen ohitustien rakentamiseen asti Kaihunlahden ja Linnamäen välissä sijainnut pieni lampi. Katso appellatiivi *kaihu* nimestä *Kaihunharju* luvusta 2.2.1.

KIRMALAMPI Kirmalampi näkyy vuoden 1766 kartassa. Nykyään lammen nimi on *Kovalanlampi*. Appellatiivi *kirma* tarkoittaa 'jyrkkää töyryä, törmää, ahdetta' (KosTI Pöy). Se on myös 'routa, kirsi' (Kars) ja reen jalaksen kaartuva keula (Loi Hum PieJ Kuop Jäms). Iisalmessa on *Kirmanlampi*, *Kirmanlahti* ja *Kirmanmäki*, Vesilahdella *Kirmakallio*. Sotkamossa appellatiivi *kirma* on 'erittäin jyrkkä mäki'.

KOIVUSILLANKORPI Laaja korpialue sijaitsi Laihalammen vieressä 1700-luvulla. Paikalla on nykyään Lehmuskylän asuinalue.

MAUNUKSELANKANGAS Nykyisellä Kirkkopuiston alueella on ennen ollut Maunukselankangas (katso lisätietoja kaupunginosan nimestä *Maunuksela* luvusta 2.1). Vuonna 1754 kankaalle valmistui kookas puinen kahtamoiskirkko. 1700-luvun puolivälissä seurakuntalaiset katsoivat Kellokallion kirkon korjauskelvottomaksi ja ryhtyivät rakentamaan uutta kirkkoa. (Julkunen ja Jääskeläinen 1988: 5.)

PIENI KUOLIMONKANGAS Pieni Kuolimonkangas oli kangasalue 1700-luvulla. Nykyään paikalla on oppilaitoksia (Kalevankankaan koulu) ja jäähalli.

PURULANSUO Purulansuo on laaja suoalue vuoden 1766 kartassa. Nykyään alue on Kaukolan kaupunginosaa. Se on kaavoitettu, ja paikalla on muun muassa teollisuushalleja sekä Mikkelin ammattikorkeakoulu. Murteessa appellatiivi *puru* tarkoittaa 'puroa'.

SOMEROMÄKI Someromäki on ollut nykyisen maaseurakunnan hautausmaan kohdalla ainakin 1700-luvulla. Nimi ei ole enää käytössä. Nimi sisältää 'karkeaa soraa, kivikkoa' merkitsevä *somero*-sanana (Mikkonen ja Paikkala 2000: 615).

SUURI KUOLIMONKANGAS Suuri Kuolimonkangas oli laaja kangasalue 1700-luvulla. Nykyään paikalla on ravirata ja luonnonsuojelualue.

6.2 Uudet nimet

Nimi on uusi, jos perimätieto muistaa sen synnyn. Aineistossani on 37 nimeä, joista osataan kertoa nimeämisperuste tai joiden määriteosa on sellainen, että sen sisällön perusteella nimen voidaan päätellä olevan uusi. Termi uusi nimi on hieman harhaanjohtava, sillä tällaisten nimien joukkoon mahtuu yhtä hyvin 1900-luvun lopulla kuin 1800-luvun alkupuolella alkunsa saaneita nimiä. Hyvin usein näiden uusien nimien määriteosassa on suku- tai etunimi. Tällaisia nimiä ovat esimerkiksi *Höltänmäki*, *Koortinlahti*, *Kovasenmäki* ja *Mannisenmäki*. Myös jokin paikalla sijaitseva tai sijainnut artefakti kertoo nimen iästä: muun muassa *Kirkonmäki*,

Molanderinmäki, Osuuskaupanmäki, Ruutikellarinmäki, Ryssänkirkonmäki, Vankilanmäki ja Veturitallinlahti ovat nimiä, jotka ovat saaneet nimensä sellaisen artefaktin mukaan, jonka rakentamisajankohta on tiedossa. Esimerkiksi *Pumppulampi* on saanut nimensä vasta vesilaitoksen rakentamisen aikaan vuonna 1911 (Mikkelin vesilaitos 2011).

Uusia nimiä ovat myös puhetyyliset ja slangimaiset rinnakkaisnimet, joita aineistossani on vain kolme. *Hypis* (Hyppyrinmäki), *Suokku* (Suojalampi) ja *Rytis* (Ryssänkirkonmäki) tulevat esiin vasta 1990-luvulla ja tätä myöhemmin kerätyissä aineistoissa. Ne on kaikki muodostettu slangipaikannimille tyypillisillä johtimilla, kuten *-is* ja *-(k)ku*. Ne ovat vanhempien paikannimien epävirallisia rinnakkaisnimiä. Tällaisia nimiä on aineistossani vain muutama. Epävirallisia rinnakkaisnimiä ei ole pidetty varsinaisina niminä (ja näin ollen kerättävinä ja tutkittavina) kuin vasta myöhemmin 1990-luvun loppupuolella.

7 PÄÄTÄNTÖ

Selvitin pro gradu -tutkielmassani Mikkelin kaupungin luontonimiä. Käsittelin myös kaupunginosien nimet. Tutkin työssäni yhteensä 285 nimen etymologiaa ja nimeämisperusteita. Pysin tutkimuksessani saamaan selville myös nimien ikärakenteen ja erilaiset kerrostumat. Tavoitteenani oli luoda kokonaisvaltainen katsaus kaupungin nimistöön.

Aineistoni nimien rakenne vastaa hyvin verrokkitutkimusten tuloksia. Nimistä vain kuusi on yksiosaisia nimiä. Yhdysnimiä puolestaan on 251.

Entä millaisia erityispiirteitä kaupungin nimistöön liittyy? Ainiala havaitsi tutkimistaan savolaisalueista, että niiden nimissä leimaa-antavinta on se, että ne ovat lähes poikkeuksetta leksikaalisesti läpinäkyviä. Kuvaavuudella on keskeisempi asema kuin hämäläisessä nimistössä. Ainiala toteaa, että muu nimistö antaa tähän mallin. Kun seudun nimistä selvä enemmistö on läpinäkyviä ja paikkoja luonnehtivia, ei poikkeuksia haluta. (Ainiala 2007: 231.) Myös omassa aineistossani tämä näkyy selvästi. Mikkelin savolaisuus tulee ilmi juuri siten, että valtaosa nimistä on kuvaavia ja läpinäkyviä. Leksikaalisesti hämärtyneitä nimiä on lähinnä makrotoponyymeissä; mikrotoponyymit sen sijaan ovat läpinäkyviä. Hämärtyneitä nimiä ovat esimerkiksi *Kaltoinmäki*, *Kaihunharju*, *Pankalampi*, *Ratinlampi* ja *Ratosuo*. Ne sisältävät sellaisen määriteosan, jonka merkitystä nykymurre ei enää tunne. Läpinäkyviä nimiä ovat esimerkiksi *Lumpeenlahti*, *Riihikallio*, *Syväranta* ja *Veturitallinlahti*.

Tutkimuksessani selvisi, että Mikkelin luontonimien nimeämisperusteista yleisin on sijainti. Sijainti oli 61 nimen (21 %) nimeämisperusteena. Toiseksi yleisin oli henkilön-, sukutai talonnimeen perustuva nimeämisperuste. Tällainen nimeämisperuste on 47 (17 %) paikanimen taustalla. Kolmanneksi yleisintä aineistossani on nimetä paikka jonkin paikalla sijaitsevan mukaan. Tähän luokkaan kuuluu nimistä 43 eli 15 prosenttia. Paikan ominaisuus on 32 nimen (11 %) nimeämisperusteena. Paikan käyttö tai omistus (hallinta) on 17 nimen (6 %) nimeämisperusteena. 12 nimen (4 %) nimeämisperusteena on eläinten esiintyminen paikalla ja niiden pyynti. Kuudessa nimessä (2 %) perusteena on tarina tai jokin tapahtuma. Kolme (1 %) nimeä on katsottava nimeämisperusteeltaan mytologiseksi. 34 nimen nimeämisperustetta ei voinut selvittää, vaan se jäi arvailujen varaan. Muutoinkin nimeämisperusteen selvittäminen on haastavaa, jos nimi on vanha eikä tietoa perusteesta ole enää säilynyt. Näkökulma on aina jossain määrin subjektiivinen, ja nimeämisperusteen arviointi pohjautuu tutkijan omaan näkemykseen kieliyhteisön jäsenenä.

1700-luvun kartoissa näkyvistä luontonimistä huomattava osa on säilynyt nykypäivään saakka. Asutuksen rakentaminen on aiheuttanut merkittävimmät muutokset. 1700-luvulla Mikkelissä on ollut laajoja suo- ja korpialueita (esimerkiksi *Takunkorpi*, *Purulansuo*, *Suuri Kuolimonkangas* ja *Halkikangas*), joiden nimet ovat pikkuhiljaa asutuksen laajentuessa kadonneet. Jos nimen tarkoite on säilynyt, myös paikan nimi on todennäköisesti säilynyt. 1700-luvun kartoissa näkyvistä makrotoponyymeista on säilynyt valtaosa, 60 %. Kadonneita nimiä on 30 %. Katoamisen syyt liittyvät tiiviisti kaupungin laajenemiseen ja rakentamiseen. Nimistä 10 % on vaihtunut. Mikkelin näkyvimpien luontopaikkojen nimet ovat siis kokonaisuudessaan varsin vanhoja ja hyvin säilyneitä.

Nimistä 37 on uusia nimiä, eli sellaisia, joista perimätieto muistaa nimen synnyn. Monet uudet nimet sisältävät määriteosassaan esimerkiksi artefaktin, jonka rakentamisajankohta on tiedossa. Tällaisia nimiä ovat esimerkiksi *Ruutikellarinmäki* ja *Kunnanmäki*. Osa uusista nimistä perustuu henkilöön, jonka perimätieto muistaa. Aineistossani tällaisia nimiä ovat muun muassa *Höltänmäki*, *Koortinlahti* ja *Lahvikallio*.

Mikkelin paikannimistössä on vielä runsaasti tutkittavaa. Seuraavia kiinnostavia kohteita ovat esimerkiksi kaupungin nimestäminen uudelleen ja nimimaiseman tutkiminen laajemmasta näkökulmasta. Nimestäminen kokoaisi yhteen uusia ja vanhoja nimiä sekä päivittäisi nimistön nykytilanteen. Nyt Nimiarkiston kokoelmat ovat suureksi osaksi 1960-luvulta, eikä se anna kattavaa kuvaa nykyisestä nimistöstä. Mielenkiintoisia tutkimuskohteita luontonimien lisäksi olisivat esimerkiksi talonnimet ja muunkinlaisten paikkojen käyttönimet. Millainen on mikkeliläinen nimimaisema virallisine ja epävirallisine nimineen? Tällaista kulttuuriperintöä on tärkeää tallentaa, sillä se lisää asukkaiden paikallishistorian tuntemusta ja vahvistaa samalla tunnetta kotiseutuun kuulumisesta.

LÄHTEET

- AALTO, ILPO 2005: Kolmannen polven kattilansiltalaisena 60- ja 70-luvulla. – *Kattilansilta. Perinnekirja* s. 232–246. Mikkeli: Kattilansillan perinnetoimikunta.
- AINIALA, TERHI 1997: *Muuttuva paikannimistö*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 667. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- AINIALA, TERHI – SAARELMA, MINNA – SJÖBLOM, PAULA 2008: *Nimistöntutkimuksen perusteet*. Tietolipas 221. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Entisaikaa Lähemäellä 1986: Lähemäki-Peitsari-Seura ry (toim.). Mikkeli.
- HAAPASAARI, ANNA-LEENA 2009: Mikkelin Iso Likolampi ja elämää sen rannoilla. Esitelmä.
- HAPPONEN, VUOKKO 2005: Lapsuus Kattilansillassa. *Kattilansilta. Perinnekirja*. – *Kattilansilta. Perinnekirja* s. 209–211. Mikkeli: Kattilansillan perinnetoimikunta.
- HARI, J. A. 1960: *Mikkelin Kiinteistöyhdistys 1910–1960*. Mikkeli: Oy Länsi-Savon Kirjapaino.
- HASSINEN, ESA – LÄHDE, HANNU 1987: *Mikkelin kaupunki 1938*. Historiallinen pienoismalli. Mikkeli: Mikkelin kaupungin museoiden julkaisuja 4.
- HYNNINEN, TUULIKKI 1994: Sajaniemen talosta kasarmille 1914–60. – Arja Jokela, Susanna Norppa & Hillevi Vesterinen (toim.), *Hellahuoneesta kerrostaloelämään. Asumisen ja elämisen murros 1900-luvulla mikkeliläisten kertomana*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- HÄMÄLÄINEN, KALERVO 2005: Kattilansillan paja. – *Kattilansilta. Perinnekirja* s. 134–138. Mikkeli: Kattilansillan perinnetoimikunta.
- 2005: Kotitarvekalastus. – *Kattilansilta. Perinnekirja* s. 139–143. Mikkeli: Kattilansillan perinnetoimikunta.
- IHALAINEN, TERTTU 2005: Mäkitupalaisten arkea Pappilan mailla. – *Kattilansilta. Perinnekirja* s. 66–71. Mikkeli: Kattilansillan perinnetoimikunta.
- JULKUNEN, PIRJO – JÄÄSKELÄINEN, ANJA 1988 (toim.): *Mikkelin kaupungin juhluvuoden näyttely*. Mikkeli: Länsi-Savo Oy.
- KAUTIAINEN, ANTTI 2005: Muistikuvia Kattilansillan poikien ja tyttöjen urheilu- ja muita harrastuksista 1940- ja 1950-luvuilla. – *Kattilansilta. Perinnekirja* s. 212–216. Mikkeli: Kattilansillan perinnetoimikunta.

- KETTUNEN, LAURI 1930: *Suomen murteet. II. Murrealueet*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, 188. osa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kirkot 2010 = Kirkot. –
http://www.mikkeli.fi/fi/sisalto/03_mikkeli_tieto/02_historia/11_uskontohistoriaa/05_kirkot 20.5.2010.
- KIVINIEMI, EERO 1990: *Perustietoa paikannimistä*. Suomi 149. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 516. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1977: *Väärät vedet*. Tutkimus mallien osuudesta nimenmuodostuksessa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 337. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KOLEHMAINEN, TAUNO 2005: Muistojani Kattilansillasta. – *Kattilansilta. Perinnekirja* s. 110–111. Mikkeli: Kattilansillan perinnetoimikunta.
- KOSKI, MAUNO 1967: *Itämerensuomalaisten kielten hiisi-sanue*. Semanttinen tutkimus I. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C. Osa 5. Turku: Turun yliopisto.
- KOSKI, TIINA 2005: *Adolfiinan askelissa. Paikannimien säilyminen ja muuttuminen Teuvan Äystön kylässä*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto suomen kielen laitos.
- KUUJO, ERKKI 1971: *Entisajan Mikkeli*. Mikkeli: Mikkelin kaupunki.
- 1988: *Muuttuvaa Mikkeliä: Mikkelin kaupungin historia II, 1918–1986*. Mikkeli: Mikkelin kaupunki.
- KUUSELA, TAIMI 2005: Kattilansillan lasten ja nuorison liikunta- ja urheiluharrastuksia vuosina 1920–1935. – *Kattilansilta. Perinnekirja* s. 204–205. Mikkeli: Kattilansillan perinnetoimikunta.
- KYLLIÄINEN, EERO 2005: Nuorison rientoja ja tempauksia. – *Kattilansilta. Perinnekirja* s. 218–222. Mikkeli: Kattilansillan perinnetoimikunta.
- LAAPOTTI, MARJUKKA 1994: *Lahden paikannimistö*. Lahti: Lahden kaupunki.
- LAKIO, MATTI 1975: *Mikkelin kaupunginvaltuusto 1875–1975*. Mikkeli: Mikkelin kaupunki.
- Lehmuskylä 1995 = Pauli Ihalainen, Viljo Lyytikäinen, Teuvo Mäkinen, Kalevi Pulkka & Anna Mari Salonranta (toim.), *Lehmuskylä – meidän kaupunginosamme*. Mikkeli: Lehmuskylä-seura.
- LEHTONEN, TIMO J. 2009: Mikkelin luonto ja arvokkaat luontokohteet. – http://www.mikkeli.fi/fi/liitteet/02_palvelut/03_ymparisto/13_ymparistonsuojelu/mikkelin_luontoselvitys_2009_22092009.pdf 12.6.2010.

- LÄHDE, HANNU 1988: *Mikkelin Emola n. 1865–1960. Alue, väestö, rakennukset, asunnot ja asuminen*. Mikkelin kaupungin museot, julkaisu 5.
- MALLAT, KAIJA 2007: *Naiset rajalla. Kyöveli, Nainen, Naara(s), Neitsyt, Morsian, Akka ja Ämmä Suomen paikannimissä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1122. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- MIELIKÄINEN, AILA 1981: *Etelä-Savon murteiden äännehistoria. I. Konsonantit*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1994: *Etelä-Savon murteiden äännehistoria. II. Vokaalit*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1999: *Mikkelin seudun murrekirja*. Suomalaisen Kirjallisuuden Toimituksia 764. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Mikkeli 2010 = Modernin palvelun kasvukeskus Saimaan rannalla. – http://www.mikkeli.fi/fi/sisalto/03_mikkeli_tieto/01_perustiedot/ 16.5.2010.
- Mikkelin lääni 150 vuotta 1981: Mikkelin: Itä-Suomen instituutti.
- Mikkelin vesilaitos 2011 = Mikkelin vesilaitoksen historiaa. – http://www.mikkeli.fi/en/sisalto/02_palvelut/01b_asuminen_rakentaminen_ja_liikenne/22_vesilaitos/10_historia 10.10.2011.
- MIKKONEN, PIRJO – PAIKKALA, SIRKKA 2000: *Sukunimet*. Helsinki: Otava.
- MINKKINEN, OLAVI 2005: Kattilansillan koulu. – *Kattilansilta. Perinnekirja* s. 182–189. Mikkelin: Kattilansillan perinnetoimikunta.
- MKJN = Pirjo Julkunen & Anja Jääskeläinen (toim.), *Mikkelin kaupungin juhlavuoden näyttely*. Mikkelin: Mikkelin kaupunki.
- NIEMINEN, PANU 1995: *Mikkelin kadunnimet*. Pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopiston suomen kielen, kirjallisuuden ja kulttuuritutkimuksen laitos.
- NISSILÄ, VILJO 1939: *Vuoksen paikannimistö I*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1945: Paikannimien kirjakielisestä asusta. – *Virittäjä* s. 584.
- 1962: *Suomalaista nimistöntutkimusta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 272. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1968: Hartolan erä- ja asutuskausi nimistön valossa. – Erkki Markkanen (toim.), *Hartolan kirja* s. 39. JYY:n kotiseutusarja N:o 6. Pieksämäki: Hartolan kunta ja seurakunta.
- 1974: Suomen virallisen paikannimistön murteellisuuksia. – *Kielikello* 8 s. 13.

- PULKKINEN, RAIMO – PULKKINEN, VIENO 2005: Kasvupaikkamme Kattilansilta. – *Kattilansilta. Perinnekirja* s. 87–92. Mikkeli: Kattilansillan perinnetoimikunta.
- PÖYHÖNEN, JUHANI 1998: *Suomalainen sukunimikartasto*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 693. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- ROSBERG, J. E.: *Maantieteellis-taloudellinen ja historiallinen tietokirja*. Osa 6: Mikkelin lääni: Mikkelin läänin paikannimihakemisto. Helsinki: WSOY.
- REPONEN, ESA 2005a: Kaihunharjun–Kaijanniemen virkistysalue. – *Kattilansilta. Perinnekirja* s. 43–46. Mikkeli: Kattilansillan perinnetoimikunta.
- 2005b: Kunnallistekniikan tuleminen Kattilansilltaan. – *Kattilansilta. Perinnekirja* s. 124–132. Mikkeli: Kattilansillan perinnetoimikunta.
- 2005c: Pursiala – rusthollista kaupunginosiksi. – *Kattilansilta. Perinnekirja* s. 346–357. Mikkeli: Kattilansillan perinnetoimikunta.
- 2005d: Urpolanmyllyn vaiherikas historia. – *Kattilansilta. Perinnekirja* s. 47–53. Mikkeli: Kattilansillan perinnetoimikunta.
- RÄISÄNEN, ALPO 2003: *Nimet mieltä kiehtovat. Etymologista nimistöntutkimusta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 936. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2009: Kallavesi ja muita Savon paikannimiä. – *Virittäjä* 1 s. 41.
- SAARENHEIMO, JUHANI 1994: Maanmittausarkistot. – Eljas Orrman ja Elisa Pispala (toim.): Suomen historian asiakirjalähteet s. 205–207. Helsinki: WSOY.
- SALMELA, ULLA 2005: Eteläisten kaupunginosien kaavoituksen vaiheita. *Kattilansilta-perinnekirja* s. 114–123. Mikkeli: Kattilansillan perinnetoimikunta.
- SELIN, TANELI 2007: Mikkelin keskusta-alueen kartta. – http://fi.wikipedia.org/wiki/Tiedosto:Mikkelin_keskusta-alueen_kartta.svg 31.3.2012.
- SJÖBLOM, PAULA 2006: *Toiminimen toimenkuva. Suomalaisen yritysnimistön rakenne ja funktiot*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1064. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SKES = Suomen kielen etymologinen sanakirja 1962.
- SMS = Suomen murteiden sanakirja.
- SP 2007 = Suomalainen paikannimikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- WESTERHOLM, MARTTI 1926: *Mikkelin pitäjän asumustennimet*. Suomi V:4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

WIRILANDER, HANNELE 1982: *Mikkelin pitäjän historia*. Mikkelä: Mikkelin maalaiskunta
– Mikkelin maaseurakunta.

————— 2010. Esikaupungin kesäkeitaat. – http://www.mikkeli-seura.fi/Asiakirjat/Esikaupungin_kesakeitaat_Wirilander.pdf 10.5.2010.

VUORELA, TOIVO 1979: *Kansanperinteen sanakirja*. Helsinki: WSOY.

Väestörekisterikeskus 2010: *Kuntien asukasluvut suuruusjärjestyksessä*. –
<http://vrk.fi/default.aspx?docid=5061&site=3&id=0> 15.5.2010.

AINEISTOLÄHTEINÄ KÄYTETYT KARTAT JA KOKOELMAT

Lähteistä olen ilmoittanut laatimis- tai julkaisuvuoden, asiakirjan nimen tai arkistotunnuksen, nimikokoelman laatijan ja aineistolähteen sijaintipaikan. Käytän sijaintipaikoista seuraavia lyhenteitä: NA = Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen nimiarkisto, Helsinki ja RS = Ruotsin Sota-arkisto, Tukholma.

Kansalaisen karttapaikka
(<http://kansalaisen.karttapaikka.fi/kartanhaku/osoitehaku.html?lang=Internet>)

Maanmittauslaitoksen kartat (Mikkelin toimipiste)

Nimiarkiston asiakirjanimikokoelma (NA)

Nimiarkiston Mikkelin pitäjänkokoelma (NA)

1987 Mikkelin peruskartta (NA)

1775–1776 Sprengtportenin manööverikartta (RS)

O. C. von Fieandt ja F. E. de Carnallin laatima Mikkelin kirkonkylän erikoiskartta (RS)

NIMIARKISTON KOKOELMAN KERÄÄJÄT

Heikki Kähäri 1963 (HK63)

Elvi Savio 1963 (ES63)

Kirsti Vesakoski 1972 (KV72)

Ritva Summanen 1978 (RS78)

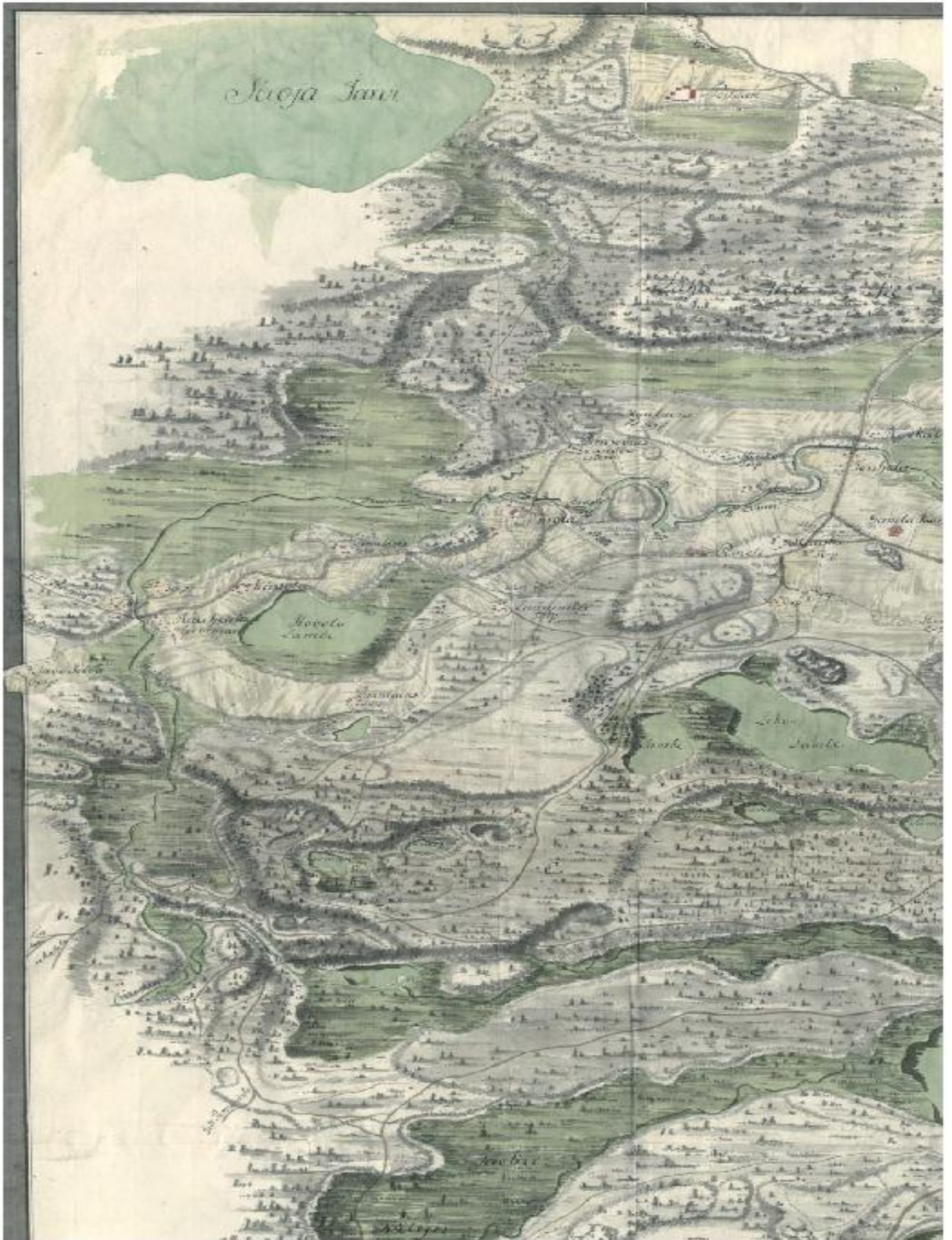
Outi Blomqvist 1991 (OB91)

LIITE 1

LIITE 2

LIITE 3

GEOMETRISK CARTA
 Öfver
**Situation vid St. Michaels-
 Kyrcka, Belägit uti Savo-
 lax och Kymene gårds-
 Lan, Savolax övredets Härads-
 och St. Michaels Sochn. Anmätt
 uti Augusti Månad År 1766. af
 C. MORÉNSON**
 Constructur vis Fortification.

Beskrifning.

Närst Väij Kallus dött höga bergel, norr om St. Michaels Kyrkan - är omgärdad med flertalet backar, backliksporen, försättningar, som sedan som vetter mot Ryttmäns - och är belägen på en plan - som vetter mot St. Michaels kyrka.

A. är den förnämnda höjden höjden på Nörs Vei samt ligger om öfverflöden trakter.

B. är mindre höjden som utgår från och löper ut i Ryttmäns - och är belägen öfverflöden trakter.

C. är en hög vetter mot Ryttmäns - och är belägen öfverflöden trakter.

D. är en hög höjd med höjden samt ligger öfverflöden trakter.

E. är ett stort vatten, som ligger öfverflöden trakter och är belägen öfverflöden trakter.

F. är en hög höjd med höjden samt ligger öfverflöden trakter.

G. är en hög höjd med höjden samt ligger öfverflöden trakter.

H. är en hög höjd med höjden samt ligger öfverflöden trakter.

I. är en hög höjd med höjden samt ligger öfverflöden trakter.

J. är en hög höjd med höjden samt ligger öfverflöden trakter.

K. är en hög höjd med höjden samt ligger öfverflöden trakter.

L. är en hög höjd med höjden samt ligger öfverflöden trakter.

M. är en hög höjd med höjden samt ligger öfverflöden trakter.

